

Katedra: Historie

Studijní program: Historická studia

Studijní obor: Kulturněhistorická a muzeologická studia

MALOVANÁ MAPA FRÝDLANTSKÉHO
PANSTVÍ OD SAMUELA GLOBICE
Z BUČÍNA

THE PAINTED MAP OF THE FRÝDLANT
MANOR BY SAMUEL GLOBIC OF BUČÍN

Bakalářská práce: 11-FP-KHI- 016

Autor:

Jana Čermáková

Podpis:

.....

Adresa:

Pražská 152/36

46001, Liberec 2

Vedoucí práce: PhDr. Milan Svoboda, PhD.

Konzultant: Doc. PhDr. Rudolf Anděl, CSc.

Počet

stran	grafů	obrázků	tabulek	pramenů	příloh
96	0	21	5	51	22

V Liberci dne: 22.4.2011

Čestné prohlášení

Název práce: Malovaná mapa frýdlantského panství od Samuela Globice z Bučina
Jméno a příjmení autora: Jana Čermáková
Osobní číslo: P08001060

Byla jsem seznámena/a s tím, že na mou bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon), ve znění pozdějších předpisů, zejména § 60 – školní dílo.

Prohlašuji, že má bakalářská práce je ve smyslu autorského zákona výhradně mým autorským dílem.

Beru na vědomí, že Technická univerzita v Liberci (TUL) nezasahuje do mých autorských práv užitím mé bakalářské práce pro vnitřní potřebu TUL.

Užiji-li bakalářskou práci nebo poskytnu-li licenci k jejímu využití, jsem si vědom povinnosti informovat o této skutečnosti TUL; v tomto případě má TUL právo ode mne požadovat úhradu nákladů, které vynaložila na vytvoření díla, až do jejich skutečné výše.

Bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně s použitím uvedené literatury a na základě konzultací s vedoucím bakalářské práce a konzultantem.

Prohlašuji, že jsem do informačního systému STAG vložila elektronickou verzi mé bakalářské práce, která je identická s tištěnou verzí předkládanou k obhajobě a uvedla jsem všechny systémem požadované informace pravdivě.

V Liberci dne: 22. 04. 2011

..... vlastnoruční podpis .....

Jana Čermáková

PODĚKOVÁNÍ

Touto cestou bych chtěla poděkovat zaměstnancům Národního památkového ústavu, územního odborného pracoviště - Státní hrad a zámek Frýdlant v Čechách, dále pracovníkům děčínské pobočky Státního oblastního archivu v Litoměřicích, zaměstnancům Státního okresního archivu v Liberci, Národního archivu v Praze, Krajské vědecké knihovny v Liberci a Severočeského muzea v Liberci za poskytnutou pomoc při hledání materiálů pro tuto bakalářskou práci. Děkuji celé své rodině, svému příteli a blízkým přátelům za jejich podporu a zázemí.

Veliký dík patří také vedoucímu mé bakalářské práce panu PhDr. Milanu Svobodovi, PhD., který se na celé práci aktivně podílel. Mnohokrát mu tímto děkuji za jeho ochotu, pomoc a cenné rady.

ANOTACE

Bakalářská práce pojednává o tématu malované mapy frýdlantského panství, kterou roku 1660 vyměřil a zakreslil zeměměřič Desek zemských Království českého Samuel Globic z Bučiny. Pro zachování kontextu kolem doby vzniku díla je práce rozšířena o dějiny frýdlantského panství především pro období druhé poloviny 17. století. V práci je uvedena stručná historie obcí na Frýdlantsku a také samostatná kapitola věnovaná autorovi díla. Na základě svého bádání popisují Globicovu mapu z kartografického, ikonografického, symbolického a restaurátorského hlediska. Veškeré její textové části jsou editovány. Dále uvádím několik možných hypotéz, které souvisejí s důvodem vzniku mapy a jejího využití. Celá práce byla vytvořena na základě dostupných archivních pramenů, regionální literatury a odborných studií.

Klíčová slova: frýdlantské panství, Frýdlantsko, Gallasové, Samuel Globic z Bučiny, malovaná mapa, restaurátorská zpráva, historická kartografie.

THE ANNOTATION

The bachelor thesis deals with the topic of painted map of Frýdlant manor, which was measured and hand-drawn in the year 1660 by geodesist of Desky zemské Království českého Samuel Globic from Bučín. To keep the context of the time when the piece was created, the thesis includes a summary of the history of Frýdlant manor focused mainly on the 2nd half of 17th century. My work also briefly notes the history of settlements in Frýdlant region and there is a chapter centred on the author of the map. On the basis of my research I describe Globic's map from the point of view of cartography, iconography, symbolics and restoration. All of the texts on the map are re-edited. Afterwards, I present a number of possible theories connected with the reason and origin of the map and its possible uses. The whole thesis was constructed on the basis of available archive resources, regional literature and skilled studies.

Key words: Frýdlant manor, Frýdlant region, Count Gallas, Samuel Globic from Bučín, painted map, restored report, historical cartography.

DIE ANNOTATION

Vorliegende Bakkalaurarbeit behandelt das Thema der gemalten Landkarte von der Herrschaft Friedland aus dem Jahre 1660. Diese Landkarte verfertigte der Landvermesser des Landtafelamtes des Königreichs Böhmen Samuel Globic aus Bučina. Für das Bleiben des Kontexts der Zeit der Entstehung des Werkes ist die Arbeit

um die Geschichte der Herrschaft Friedland der zweite Hälfte des 17. Jahrhunderts verbreitet. In der Arbeit ist eine kurze Geschichte der Dörfer des Friedländer Gebietes beinhaltet. Es gibt hier auch eine selbständige Kapitel, die dem Autor des Werkes gewidmet ist. Auf dem Grunde meiner Forschung beschreibe ich die Globic-Landkarte aus der kartografischen, ikonografischen, symbolischen und restauratorischen Sicht. Alle Textteile sind editiert. Ich gebe ein paar von den möglichen Hypothesen, die mit dem Grund der Landkarteentstehung und ihrer Benutzung zusammen hängen, an. Die Arbeit wurde mit der Hilfe der erreichbaren Archivquellen bearbeitet, der Regionalliteratur und der Fachstudien.

Die Schlüsselwörter: die Herrschaft Friedland, Friedlaender Gebiet, Grafen von Gallas, Samuel Globic aus Bučina, gemalte Landkarte, Restaurierungsbericht, historische Kartographie.

OBSAH

1. Úvod	1
2. Kritika pramenů a literatury	2
3. Doba vzniku mapy	7
3.1. Frýdlantské panství ve druhé polovině 17.století	7
3.2. Gallasové, majitelé frýdlantského panství v druhé polovině 17. století	12
4. Samuel Globic z Bučiny, autor mapy frýdlantského panství ze 17. století	17
4.1. Život Samuela Globice z Bučiny	17
4.2. Kartografické dílo Samuela Globice z Bučiny	20
5. Popis malované mapy frýdlantského panství od Samuela Globice z Bučiny	22
5.1. Edice legend v mapě	27
5.1.1. Vysvětlení obsahu mapy	27
5.1.2. Délkové jednotky v legendě Globicovy mapy	28
5.1.3. Komentář k vyměření mapy	29
5.1.4. Soupis obcí	30
5.1.5. Číselné identifikátory v mapě	32
5.1.6. Informační poznámky k obcím v seznamu legendy	33
5.1.7. Edice legendy s názvy obcí (stav po roce 1803)	34
5.1.7.a. Transliterace	34
5.1.7.b. Překlad do českého jazyka	35
5.2. Historie obcí a měst zachycených na mapě do konce 17. století	36
5.3. Popis mapy z hlediska ikonografie	52
5.3.1. Liberecký region na mapách v období raného novověku	52
5.3.2. Nejstarší známá vyobrazení měst a vesnic raného novověku na Frýdlantsku	54
5.4. Popis mapy z hlediska symboliky (dějin umění)	55

5.4.1. Gallasovský erb	55
5.4.2. Zvěř	56
5.4.3. Alchymistické symboly	56
5.4.4. Vesnice a města	56
5.5. Popis mapy z hlediska kartografie	57
5.5.1. Vodstvo	57
5.5.2. Cesty	57
5.5.3. Pohoří a krajina	57
5.5.4. Hranice panství	58
5.5.5. Místa těžby	60
5.5.6. Obce	60
5.6. Popis mapy z hlediska restaurátora (1963)	62
6. Malované mapy panství z éry raného novověku v České republice	64
7. Srovnání mapy Frýdlantska s malovanými mapami z České republiky ze druhé poloviny 17. století	67
8. Závěr	69
9. Seznam použitých zkratek	70
10. Seznam použitých archivních pramenů, pramenů vydaných, literatury a internetových zdrojů	71
11. Seznam příloh	74
12. Přílohy	76

1. ÚVOD

Staré mapy jsou dodnes pro mnohé badatele důležitým zdrojem informací. Dá se z nich vyčíst široké spektrum údajů, které mohou pomoci při studiu kartografie, geografie, historie, ale i dalších vědních oborů. Jedním z takovýchto děl je i malovaná mapa frýdlantského panství od Samuela Globice z Bučiny z druhé poloviny 17. století, o níž pojednává tato práce.

V první části své bakalářské práce připomenu situaci na Frýdlantsku kolem roku 1660, tedy v době, kdy mapa vznikala. Mimoto považuji za důležité stručně nastínit život jednotlivých zástupců majitelů frýdlantského panství té doby, a to hrabat z Gallasu. Především soustředím pozornost na dva z nich – Františka Ferdinanda a Antonína Pankráce. Během doby, kdy si oba bratři rozdělovali dědictví po svém zesnulém otci Matyášovi, hraběti z Gallasu, vznikala mapa frýdlantského panství.

Ještě před tím, než se zaměřím na samotnou mapu a popis výsledků svého bádání, představím čtenáři stručný životaběh a kartografické dílo zemského měřiče Samuela Globice z Bučiny.

Hlavní a také nejpodstatnější část celé práce tvoří výsledky bádání, k nimž jsem během svého studia dospěla. Kromě samotného popisu díla a edice legend, tj. transliterace a překladu německých textů do češtiny, které jsou součástí Globicovy mapy, si kladu za cíl rozebrat toto dílo po stránce ikonografické, kartografické a symbolické. Neopomenu ani restaurátorskou zprávu libereckého malíře Bohumila Knyttla, která přináší důležité informace o stavu, v němž se mapa při svém nálezu v 60. letech 20. století nacházela. Součástí práce by měly být také kapitoly o malovaných mapách raného novověku a srovnání s jinými malovanými mapami panství na území České republiky. V textu se na základě svého bádání pokusím vysvětlit několik hypotéz a otázek, které se kolem Globicovy malované mapy neustále vynořují. Svůj výklad také doplním o stručnou historii obcí vyobrazených na mapě do konce 17. století.

Závěr této práce doprovází několik stran příloh s fotografiemi a dalšími dokumenty souvisejícími se vznikem Globicovy mapy.

2. KRITIKA PRAMENŮ A LITERATURY

Oblast Frýdlantska se rozprostírá na sever od Liberce, od něhož je oddělena západním výběžkem Jizerských hor. Kolem roku 1660, kdy Globicova mapa vznikala, mělo frýdlantské panství nejdelší hranici s Horní Lužicí. Právě sem po vydání Obnoveného zřízení zemského, po kterém následovaly zdlouhavé rekatolizační procesy, odešly stovky obyvatel protestantského vyznání. V průběhu 13.-17. století do Horní Lužice průběžně proudili osídlenci při kolonizačních vlnách ze Saska, Horní Lužice a Slezska a tito nově příchozí se mísili s původním slovanským obyvatelstvem. Po staletí tu pak vedle sebe existovaly dva zemské jazyky, český a německý. Život v neustálém přímém kontaktu s německým pohraničím měl silný vliv na smýšlení místních obyvatel. Až do konce 2. světové války se většina obyvatel Frýdlantska hlásila k německé národnosti.¹ To je také důvod, proč je převážná část regionální literatury do roku 1945 psána německy.

O životě autora mapy, Samuela Globice z Bučiny, dosud mnoho nevíme. Známé je spíše rozsáhlé kartografické dílo, které po sobě zanechal. Jedinou obsáhlejší prací o tomto zeměměřiči Desek zemských je diplomová práce Evy Bílkové, *Samuel Globic z Bučína a zeměměřičství v Čechách v 2. polovině 17. století*. Kromě ní se ve svých studiích o Globicovi zmiňují František Roubík², August Sedláček³ nebo Jan Petřík.⁴

Do poloviny 20. století existuje pouze jediný pramen, který dokládá existenci Globicovy malované mapy frýdlantského panství, a to kurentem psaný inventář frýdlantského hradu a zámku Frýdlant z 19. století.⁵ Během svého studia v archivech v Děčíně a v Liberci jsem k této mapě nenašla žádný pramenný materiál.⁶ Pouze v Národním archivu v Praze na Chodovci bylo uschováno několik originálů

---

¹ Roman KARPAŠ - Rudolf ANDĚL a kol., *Frýdlantsko. Minulost a současnost kraje na úpatí Jizerských hor*, Liberec 2002, s. 19-20, 34-36, 119-136.

² František ROUBÍK, *Zemští měřiči v Čechách v 16. až 18. století*, Sborník archivních prací 15, 1965, s. 129-142.

³ Antonín SEDLÁČEK, *Paměti a doklady o staročeských mírách a vahách*, Praha 1983, s. 305.

⁴ Jan PETŘÍK, *Samuel Globic z Bučína*, *Zeměměřičský věstník* 21, 1933, s. 29-30.

⁵ Inventář by se měl nacházet na Státním hradě a zámku Frýdlant v Čechách, kde se mi jej během bádání ani za pomoci zaměstnanců frýdlantského zámku nepodařilo dohledat.

⁶ O Globicově mapě se zmiňovala jedna diplomová práce uložená v SOkA Liberec: Miloslava TAUŠOVÁ, *Liberec a okolí na starých mapách*, Diplomová práce, Liberec 1970. Krátký článek o Globicově malované mapě Frýdlantska autorka čerpá především ze studie Rudolfa ANDĚLA, *Globicovo vyobrazení frýdlantského panství z r. 1660*, in: *Acta regionalia 1966-1967*, Praha 1968, s. 154-162.

Globicových děl, což napomohlo při dalším zkoumání malované mapy frýdlantského panství.⁷

Poprvé dílo vešlo ve známost až roku 1963, kdy se v novinách *Lidová demokracie* objevil článek: „Nález historické mapy. Mapa frýdlantského panství z roku 1660, kterou před 300 lety nakreslil Samuel Globitz z Bučina, se našla ve frýdlantských hradních sbírkách. Na záchraně mapy pracuje liberecký restaurátor B. Knytl.”⁸ O několik let později vznikla první a prozatím i jediná studie, která umožnila nahlédnout do Globicova díla. Autor textu, Rudolf Anděl,⁹ vychází především z vlastního bádání a své teorie podporuje již vydanými prameny a literaturou. Až na několik nepřesností¹⁰ je studie velmi kvalitně zpracována a podává čtenáři široké spektrum informací o Globicově mapě a době jejího vzniku. Další dvě publikace, které se o frýdlantské mapě zmiňují, jsou dvě kolektivní práce Romana Karpáše a regionálních historiků Miloslavy Melanové, Bohunky Krámské, Milana Svobody a Rudolfa Anděla a dalších badatelů *Frýdlantsko. Minulost a současnost kraje na úpatí Jizerských hor*¹¹ a *Jizerské hory. O mapách, kamení a vodě*.¹² Velkým a častým problémem těchto souhrnných prací je fakt, že ve snaze vtěsnat obsáhlé informace do jedné publikace jsou některé výklady povrchní, někdy zkreslené.¹³ Výsledná práce

⁷ Samuel GLOBIC Z BUČINY, *Mapa sporných lesů u Heřmanova Mětce*, 1659; Samuel GLOBIC Z BUČINY, *Holešovský lesík*, 1676. Obě mapy jsou uloženy v Národním archivu v Praze.

⁸ (Anonym), *Nález historické mapy*, *Lidová demokracie*, 13. 7. 1963, 19, č. 166, s. 3.

⁹ Rudolf ANDĚL, *Globicovo vyobrazení frýdlantského panství z r. 1660*, in: *Acta regionalia 1966-1967*, Praha 1968, s. 154-162.

¹⁰ Rudolf Anděl ve své studii uvádí odlišné rozměry, než ve skutečnosti mapa má. Na s. 159 své studie uvádí šířku plátna 180 cm a výšku 135 cm (skutečnost: 146 cm x 221,5 cm). Pokud by tomu tak bylo, mapa by byla poněkud užší a její tvar by ubíhal spíše do čtverce než do obdélníku. V těsné blízkosti tabulky s názvy obcí se vyskytuje několik zvířat. Dle Andělovy teorie se jedná o symboliku hojnosti lesní zvěře v místním kraji. Je také možné, skupina šesti zvířat (Anděl tvrdí pět) je zdobným parergonem, který novověké mapy doplňoval z estetického hlediska. Na originále bylo původně vyznačeno 34 vesnic. V průběhu přemalování se jejich počet rozrostl na 40, což je o šest řádků více, než sedm, jak Anděl uvádí. Součástí Andělovy studie byl i přepis tabulkové legendy s názvy obcí a jejich překlad do českého jazyka. Autor během jejich přepisu neuvedl, zda se jedná o transliteraci či transkripci. Proto spolu někdy originální název v legendě a Andělova edice nekorespondují. Obec číslo 35 Anděl označil za nečitelné, ale při nahlédnutí do práce Ericha Gieracha a Ernsta Schwarze *Sudetendeutsches Ortsnamenbuch* dohledáme, že se jedná o obec Zahne neboli Saň. V poznámkovém aparátu své práce Anděl cituje (pozn. č. 18) informaci, že restaurátorská zpráva Bohumila Knyttla považuje za spoluauctora díla Globicova syna Rafaela. Stejně tak tuto informaci Rudolf ANDĚL uvádí v knize *Frýdlantsko. Minulost a současnost kraje na úpatí Jizerských hor*, Liberec 2002, s. 61. Žádné informace o tomto spoluauctorství jsem v restaurátorské zprávě nedohledala.

¹¹ Roman KARPAŠ – Rudolf ANDĚL a kol., *Frýdlantsko. Minulost a současnost kraje na úpatí Jizerských hor*, Liberec 2002, s. 61, 193.

¹² Roman KARPAŠ a kol., *Jizerské hory. O mapách, vodě a kamení*, Liberec 2009, s. 76, 157.

¹³ V prvním ze dvou kolektivních děl, *Frýdlantsko. Minulost a současnost kraje na úpatí Jizerských hor*, se na s. 193 uvádí, že Globicova mapa je současně také nestarším vyobrazením Hejnic. Tato informace je

knihy *Jizerské hory, O mapách, kamení a vodě*, od Romana Karpaše a kolektivu, je sepsána dle mého názoru sporně. Obsahuje velký počet faktografických chyb. Ve dvou odstavcích, které Roman Karpáš Globicově mapě věnoval, se kromě nesprávně uvedených fakt nachází chybně tranliterovaný text z mapové legendy a názvy některých toponym.¹⁴

Dalším ze zdrojů, z něhož jsem během svého bádání čerpal, je restaurátorská zpráva od Bohumila Knyttla s názvem *Mapa frýdlantského panství A. Valdštejna*. Až na chybné časové zařazení vzniku¹⁵ mapy restaurátorská zpráva přináší soubor informací o stavu Globicova díla v době jeho nálezu ve sbírkách frýdlantského hradu.

Hlavní zdroje informací o stavu frýdlantského panství do konce 17. století představují kroniky a urbáře,¹⁶ které nejvěrohodněji zachycují místní události. Stěžejním pramenem pro druhou polovinu 17. století se stala *Berní rula*¹⁷ z roku 1654. Zde nalezneme soupis všech frýdlantských měst, vesnic a lenních statků se jmény jejich majitelů. Dokument vznikl šest let před vytvořením Globicovy mapy. Proto nelze vyloučit, že berní rula mohla autorovi posloužit jako jeden z podkladů pro zpracování frýdlantského panství, předpokládáme-li, že k ní měl v Praze nebo na Frýdlantě přístup.

---

mylná. Nejstarším vyobrazením je barokní mědirytina hejnické Madony z roku 1659, pod jejímž zdobným podstavcem je v kartušimalá veduta Hejnic s doprovodným textem.

¹⁴ Roman KARPAŠ a kol., *Jizerské hory. O mapách, vodě a kamení*, Liberec 2009, s. 76, 157. Autor udává chybně převzaté rozměry mapy. Následuje Karpašův text, kde jsou nesprávně přepsané části textu - zde zvýrazněny tučným písmem: „GLOBICOVA MAPA FRÝDLANTSKA (1660, Vollkommentische abbildung und vorstetsung der Graf-Gallasischen Herrschafst Friedlant..., olejomalba na plátně, **135 x 180 cm**, státní zámek a hrad Frýdlant, reprofoto Jan Čížek). Mapa je orientována k jihu a nejhodnotnější detaily přináší v prostřední části. Je to především axonometrické vyobrazení opevněného Frýdlantu, pravoúhle založeného Nového Města s kostelem a dvorem v hajništi, hejnického kláštera a několik dalších kostelů, zejména v Ludvíkově, Raspenavě, Dětrichově a Krásném Lese. Ostatní obce jsou namalovány spíše schematicky a navíc jejich poloha v pravé části obrazu neodpovídá jejich skutečnému rozmístění v terénu. Také severní svahy Jizerských hor jsou podány povšechně ale přesto přinášejí několik zajímavých detailů. Zaujme především řada puntíků v údolí Lomnice, které zřejmě zastupují zdejší cínové doly. Níže je poblíž řeky křížkem označena poloha huti. Podobně je v lese na sever od Raspenavy zaznamenán železný hamr (**Sýsen** (?) Berg und **hamer**). Z toků je jmenovitě uváděn Černý potok (Schwartzte Bach) s malým stavením u pramene, Bílý potok (Weiß Bach) a Malý Štolpich (Weiße Stolpe). Trochu záhadný zůstává dvorec zakreslený u levého okraje mapy na břehu Jizery, snad v místech Velké Jizerské louky.”

¹⁵ Bohumil Knyttl chybně uvedl dataci díla do 1. poloviny 17. století. Na dalších stránkách své práce už je faktografický údaj opraven. Dále mylně označil Albrechta z Valdštejna za majitele panství, během jehož vlády nad frýdlantským panstvím mapa vznikla. Tato chyba je uvedena i v názvu Knyttlovy restaurátorské práce.

¹⁶ Frýdlantský urbář z roku 1381 podává relativně přesné informace o stavu panství a především o majetku frýdlantské vrchnosti na konci 14. století. Z toho důvodu v urbáři nejsou uvedeny vesnice lenní, které se v tu dobu již na tehdejší Frýdlantsku nacházely.

¹⁷ Karel DOSKOČIL (ed.), *Berní rula. 2, Popis Čech r. 1654. Souhrnný index obcí, osad a samot k berní rule*, Praha 1954.

Historií rodu Gallasů se v současné době zabývá několik regionálních autorů. Mezi nejfundovanější práce patří studie Milana Svobody, Antonína Sedláčka a Rudolfa Anděla.¹⁸ Prozatím žádná celistvá monografie o rodu Gallasů nevznikla. Z diplomových prací studentů Technické univerzity v Liberci je třeba zmínit díla Jana Kiliána¹⁹ a Heleny Pešíkové.²⁰

Literatura k bádání historické toponomastiky měst a vesnic na Frýdlantsku je rozsáhlá. Z regionálních autorů se touto problematikou zabývali především Anton Ressel, Erich Gierach, Ernst Schwarz a August Sedláček.²¹ Z jejich děl vychází dodnes většina místních badatelů a historiků. V současné době o toponymech na Liberecku a Frýdlantsku píše Václav Lábus z katedry českého jazyka a literatury na Technické univerzitě v Liberci. V polovině 60. let 20. století vznikla kniha *Die Geschichte des Kreises Friedland* od Adolfa Schicketanze, ale její obsah byl ryze kompilačního charakteru a nepřinášel žádné nové poznatky. V 90. letech sepsal kolektiv autorů pod vedením Romana Karpaše a Rudolfa Anděla knihu *Frýdlantsko. Minulost a současnost kraje na úpatí Jizerských hor*, v jejíž závěrečné kapitole se Rudolf Anděl věnuje dějinám měst, obcí a vesnic na Frýdlantsku. Tentýž autor doplnil informace od svých regionálních předchůdců o výsledky vlastního bádání a rozšířil tak dostupnou literaturu o nová fakta.

Z kartografických děl se pro mou práci jako nejpřínosnější publikace Evy Semotanové²² a Karla Kuchaře.²³ Tito autoři jsou považováni za experty ve svém oboru

---

¹⁸ Roman KARPAŠ - Rudolf ANDĚL a kol., *Frýdlantsko. Minulost a současnost kraje na úpatí Jizerských hor*, Liberec 2002; Martin KRUMHOLZ a kol., *Clam-Gallasův palác. Johann Bernard Fischer von Erlach. Architektura, výzdoba, život rezidence*, Praha 2007; Milan SVOBODA, *Gallasové, Clam-Gallasové a Hejnice. Poutní místo a jeho patroni*, Hejnice 2007; Antonín SEDLÁČEK, *Diplomatická činnost Jana Václava Gallase v Anglii v letech 1704-1711*, Sborník Severočeského muzea 9, Liberec 1988, s. 53-70.

¹⁹ Jan KILIÁN, *Gallasové na Frýdlantsku a Liberecku v 17. a 18. století*, Diplomová práce katedry historie FP TUL, Liberec 2000. Část této diplomové práce byla zveřejněna jako: Jan KILLIÁN, *Jan Matyáš Gallas pohledem kritické historiografie*, in: Fontes Nissae 3, Liberec 2002, s. 37-60.

²⁰ Helena PEŠÍKOVÁ, *Vznik a využití pohřební krypty Gallasů v kostele Navštívení Panny Marie v Hejnicích v letech 1690-1759*, Diplomová práce katedry historie FP TUL, Liberec 2001.

²¹ Anton F. RESSEL, *Die Geschichte des Friedländischen*, Friedland 1926; Erich GIERACH, *Die Ortsnamen des Bezirkes Friedland*, Reichenberg 1900; Erich GIERACH - Ernst SCHWARZ, *Sudetendeutsches Ortsnamenbuch. Der Bezirk Friedland*, Heft 3, Reichenberg 1935; August SEDLÁČEK, *Hrady, zámky a tvrze království Českého*, X., Praha 1932.

²² Eva SEMOTANOVÁ, *Kartografie v historické práci*, Praha 1994; Eva SEMOTANOVÁ, *Mapy Čech, Moravy a Slezska v zrcadle staletí*, Praha 2001; Eva SEMOTANOVÁ, *Historická geografie českých zemí*, Praha 1998.

²³ Karel KUCHAR, *Naše mapy odedávna do dneška*, Praha 1958.

a jejich práce tvoří základ kartografické faktografie. V díle Evy Semotanové se setkáme s detailnějším rozbořením rukopisných²⁴ map a plánů ze 17. století. Nezpochybnitelným přínosem prací obou výše zmíněných autorů je obsáhlý seznam literatury a pramenů, které mohou napomoci při dalším studiu kartografie. V publikacích Evy Semotanové a Gustava Hofmanna²⁵ se nachází podrobný soupis dobového systému měr a vah, z něhož jsem do své práce čerpala informace.

Literatury a pramenů k tématu Globicovy rukopisné mapy nebylo sepsáno mnoho. Vydané práce o regionální kartografii se mapám a jejich tvůrcům věnují spíše ze široka, než aby přinášely detailnější fakta. Ve většině případů dohledáme pouze Globicovo jméno. Záznamy o mapě frýdlantského panství jsem objevila pouze ve třech studiích²⁶ a dvou monografiích.²⁷ Stručný přehled o dostupné literatuře k celému tématu mé bakalářské práce je umístěn v závěru práce.

---

²⁴ Malovaná mapa je též mapou rukopisnou. Veškeré mapy, které autor ručně zakreslil na papír, plátno nebo jiný materiál, jsou označovány jako mapy rukopisné. Protikladem rukopisných map byly mapy tištěné. (Ve své práci budu uvádět oba termíny – mapy rukopisné i mapy malované).

²⁵ Gustaf HOFMAHN, *Metrologická příručka pro Čechy, Moravu a Slezsko do zavedení metrické soustavy*, Plzeň, 1984.

²⁶ Rudolf ANDĚL, *Globicovo vyobrazení frýdlantského panství z r. 1660*, s. 154-162; František ROUBÍK, *Zemští měřiči v Čechách v 16. až 18. století*, Sborník archivních prací 15, 1965, s. 276; Eva BÍLKOVÁ, *Samuel Globic z Bučína a zeměměřičství v Čechách v 2. polovině 17. století*, Historická geografie 32, 2003, s. 31-61.

²⁷ Roman KARPAŠ - Rudolf ANDĚL a kol., *Frýdlantsko*, s. 61-63, 189, 193; Roman KARPAŠ a kol., *Jizerské hory*, s. 76, 157.

3. DOBA VZNIKU MAPY

V průběhu 17. století došlo v českých zemích k rozsáhlým změnám majitelů šlechtických statků. Na trůnu se vystřídal celkem šest panovníků, z toho pět z habsburského rodu. Centrální Evropou otřásla třicetiletá válka, což vedlo k všeobecnému úpadku hospodářství a kultury. Stavovský stát zanikl a panovník tak mohl v zemi upevnit svoji absolutistickou moc. Během války se naplno rozhořel spor mezi protestanty a katolíky, který vyvrcholil odchodem většiny protestantů ze země. To mělo značný dopad na veškerá hospodářská odvětví v monarchii. Od třetí čtvrtiny 17. století se na českém venkově setkáváme s vlnou protivrchnostenských bouří, k nimž poddané vedly zvyšující daně a neúměrná robota.

3.1. FRÝDLANTSKÉ PANSTVÍ VE DRUHÉ POLOVINĚ 17. STOLETÍ

Dne 7. února roku 1278 Rudolf z Bibrštejna zakoupil hrad Frýdlant od českého krále Přemysla Otakara II.²⁸ Bibrštejnové zde sídlili až do roku 1551, kdy zemřel poslední majitel panství Kryštof. V průběhu jejich vlády nad panstvím vypukla v českých zemích husitská válka. Začaly se množit případy rozkrádání majetků a vypalování měst. Tomu se nevyhnul ani Frýdlant. Hospodářsko-sociální situace panství se stabilizovala až po skončení bojů a roku 1537 byl Frýdlant králem Ferdinandem I. povýšen na město.²⁹

Roku 1558 panství od panovníka odkoupil šlechtic protestanského vyznání Bedřich z Redernu. Jeho rod zde sídlil 63 let. Během tohoto období, především za vlády Bedřichova syna Melchiora, se na Frýdlantsku rozvíjely obchod, cechovní výroba a hornictví.³⁰ S Rederny na Frýdlantsku zakotvil silný protestantismus, což s sebou

---

²⁸ Erich GIERACH, *Die Ortsnamen des Bezirkes Friedland*, Reichenberg 1900, s. 46-47; Anton F. RESSEL, *Geschichte des Friedländer Bezirkes*, Friedland 1902, s. 56, 61.; Více Roman KARPAŠ - Rudolf ANDĚL a kol., *Frýdlantsko*, s. 37: "Při koupi hradu v roce 1278 existovala pod ním na vhodném místě přímo na břehu Smědé blízko brodu nějaká osada. Měla kostelík s tržištěm, na něž ústila cesta k jihu, která potom pokračovala dále jednak k hradu, jednak na sever do Lužice. Když v době německé kolonizace přibýlo obyvatelstva, byla někdejší osada povýšena na město a její stará část s kostelem spojena s novým sídlištěm. Tento útvar měl i jiné tržiště[...], byl chráněn hradbou s vodním příkopem a dalším, poněkud nižším, snad palisádovým náspem. Vstup do města umožňovaly dvě brány: Dolní ve směru k říčnímu brodu a k Liberci a horní směrem k hradu. Obě byly zpevněny čtyřbokou věží a padacím mostem přes příkop."

²⁹ Roman KARPAŠ - Rudolf ANDĚL a kol., *Frýdlantsko*, s. 37, 40-41.

³⁰ Melchior z Redernu roku 1584 založil obec Horní České Nové Město (nyní Nové Město pod Smrkem), které několik let profitovalo z místních bohatých nálezů mědi a cínu.

neslo své důsledky.³¹ Poslední z Redernů, Kryštof II., se jakožto protestant účastnil stavovských bojů proti králi Matyášovi a Ferdinandovi II. Po slavném vítězství Habsburků na Bílé hoře byl Redernovi v Čechách konfiskován celý jeho majetek. Mladý baron opustil zemi a uchýlil se na své panství Závidov v Horní Lužici.³²

Po odchodu posledního pána z Redernu se frýdlantského panství ujal Albrecht z Valdštejna (1622-1634). Tomu se podařilo rozšířit území o Jičínsko, Semilsko, Českolipsko, Turnovsko a Český ráj³³ a vynést ho do čela hospodářského zájmu ve válkou sužované zemi. Frýdlantsko se postupně stalo hlavním dodavatelem zbrojních a válečných komodit císařskému vojsku. Díky silné obraně v Horní Lužici zůstalo území ušetřeno válek. To bylo také důvodem, proč se Frýdlantsku po dobu války říkalo "Terra Felix", neboli Šťastná země.³⁴

Po smrti Albrechta z Valdštejna získal frýdlantské panství Matyáš hrabě z Gallasu. Ten se majitelem konfiskátů po vévodovi stal roku 1634. Po jeho smrti panství zdělili rovným dílem jeho synové – František Ferdinand a Antonín Pankrác, hrabata z Gallasu. Během jejich společné vlády došlo ke vzniku mapy, kterou roku 1660 vyměřil a zakreslil Samuel Globic z Bučiny.³⁵

Na konci 30. let 17. století město Frýdlant několikrát vyhořelo. Na hospodářské situaci panství se negativně podepsaly i neustálé průjezdy vojsk panstvím, plnění blízkých obcí v okolí a také vpády Švédů. Ti mezi lety 1635 až 1649 Frýdlantsko několikrát obléhali, vyplenili okolní vesnice a čtyřikrát obsadili frýdlantský hrad.³⁶

Ještě dlouho před koncem války se císař Ferdinand II. rozhodl vyřešit otázku náboženského vyznání. Roku 1627 vydal tzv. Obnovené zřízení zemské, které kromě jiného povolovalo pouze jediné náboženské vyznání, a to katolické. Šlechtě a měšťanům byla dána možnost volby, k jaké víře se přikloní. Pokud se rozhodli pro katolické

---

³¹ Roman KARPAŠ-Rudolf ANDĚL a kol, *Frýdlantsko*, s. 192.

³² Anton F. RESSEL, *Die Gemeinden Raspenau, Mildenau und Mildeneichen. Eine Beschreibung und Geschichte dieser Orte*, Teil 1, Friedland 1914, s. 14; Roman KARPAŠ - Rudolf ANDĚL a kol., *Frýdlantsko*, Liberec 2002, s. 43-47.

³³ Anton F. RESSEL, *Geschichte des Friedländer Bezirkes*, s. 182-183.

³⁴ Tamtéž, s. 221.; Erich GIERACH – Ernst SCHWARZ, *Sudetendeutsches Ortsnamenbuch. Der Bezirk Friedland*, Heft 3, Reichenberg 1935, s. 14.

³⁵ Anton F. RESSEL, *Die Gemeinden Raspenau, Mildenau und Mildeneichen*, s. 14.

³⁶ Rudolf ANDĚL a kol., *Hrady, zámky a tvrze v Čechách, na Moravě a ve Slezsku*, III., Praha 1984, s. 120-121; Karel KUČA, *Města a městečka v Čechách, na Moravě a ve Slezsku*, I., Praha 1996, s. 838-839.

vyznání, mohli v Českém království zůstat. Ostatní protestantsky smýšlející zemští stavové museli odejít za hranice země. I přes zákaz spolu s nimi prchalo do zahraničí také mnoho venkovských poddaných. Od vydání Obnoveného zřízení zemského v důsledku stálého střídání katolických, císařských, nebo švédských vojsk odcházeli nekatolíci z Frýdlantska po různě nepravidelných etapách.³⁷

V únoru 1650 byla císařským patentem vyhlášena celozemská protireformace, během které se měli protestanti rozhodnout, zda zůstanou u svého vyznání, nebo přistoupí ke katolictví. O rok později nechal císař Ferdinand III. vytvořit tzv. soupis poddaných dle víry. Jednalo se o informační rejstřík, který mimo jiné udával údaje o počtu katolíků a nekatolíků ve vybraných lokalitách. Tento soupis měl pomoci definitivně vyřešit otázku protireformace. Úkolem každého tehdejšího majitele panství bylo řádně zabezpečit odchod svých nekatolických měšťanů za hranice země.³⁸ Roku 1654 byla vydána berní rula, která měla mapovat stav jednotlivých krajů a panství po odchodu protestantů ze země. Frýdlantsko při něm přišlo o 48% obyvatel, mezi nimiž byla i většina řemeslníků a výrobců, kteří dříve udržovali hospodářskou úroveň panství.³⁹

S odchodem téměř poloviny obyvatelstva z frýdlantského panství začala vrchnost vyvíjet neustále sílící nátlak na své zbylé poddané. Ti se těmto požadavkům zprvu snažili bránit odmítáním zadaných robot. Jejich protesty se donesly až před samotného panovníka, který roku 1679 vyslyšel mluvčího nespokojených poddaných Andrease Stelziga. Později se ke stížnostem přidala i další gallasovská panství Liberecka, Grabštejska a Lemberska.⁴⁰ O rok později (1680) vydal císař nařízení, ve kterém poddaným zakázal obracet se s jejich problémy s vrchností na jeho osobu. Veškeré rozepře se měli řešit pouze s majiteli panství a zemskými úředníky. Na frýdlantské i jiná nespokojená panství byla císařem několikrát vyslána hodnotící komise, jež neshledala žádné pochybení ze strany šlechty. Po několika dalších odporech poddaných císař Leopold I. vydal roku 1680 robotní patent, který i přes velké očekávání situaci neuklidnil. Andreas Stelzig se odebral do Vídně s další peticí, ale byl zatčen

---

³⁷ Roman KARPAŠ-Rudolf ANDĚL a kol., *Frýdlantsko*, s. 50-51.; Karel KUČA, *Města a městečka v Čechách, na Moravě a ve Slezsku*, I., s. 838-839.

³⁸ Roman KARPAŠ-Rudolf ANDĚL a kol., *Frýdlantsko*, s. 50-51.

³⁹ Tamtéž; Karel DOSKOČIL (ed.), *Berní rula. 2, Popis Čech r. 1654. Souhrnný index obcí, osad a samot k berní rule*, Praha 1954, s.121-122.

⁴⁰ Roman KARPAŠ - Rudolf ANDĚL a kol., *Frýdlantsko*, s. 55-59.

(1682) a odvezen do Rábu, odkud roku 1683 utekl.⁴¹

Až do 19. století byly hlavním zdrojem obživy frýdlantského obyvatelstva převážně trojpolní způsob zemědělství, chov dobytka, plátenictví, soukenictví a od 16. století pivovarnictví a rybníkářství.⁴² To se odvíjelo od relativně velkého přírodního bohatství, jímž Frýdlantsko disponovalo. Kromě rozsáhlých smíšených lesů a hvozdů s lovnou zvěří bychom zde našli četné říčky, potoky plné ryb a pod zemí různé druhy nerostů.⁴³

Ze zemědělských plodin se nejčastěji selo žito a oves, na panských dvorech pak v malém množství ječmen pro výrobu piva. Důležitými plodinami byly také len a konopí. Na Frýdlantsku se nacházelo několik zahrádek, kde se pěstovala zelenina, a několik ovocných sadů, z nichž největším se v 17. století pyšnila Lázně Libverda. Ovoce a zelenina byly do třicetileté války běžnou součástí jídelníčku.⁴⁴

Hospodářství na frýdlantském panství se nejvíce soustředilo na chov dobytka, který měl pro svou pastvu dostatek místa. Ze skotu se získávalo maso, z ovcí vlna pro soukenické práce. Kromě toho měla velký význam i místní honitba. Lov byl sice pouze vrchnostenskou výsadou, ale povinností každého poddaného bylo účastnit se této společenské akce. Poddaný nesměl použít střelné zbraně ani ve vlastním lese. Později v 17. století byl povolen lov ptactva, avšak poddaný musel velkou část úlovku odevzdávat panské kuchyni.⁴⁵

V údolí vodních toků a jejich blízkém okolí se zpracovávalo dřevo. Na výrobu produktů ze dřeva (včetně papíru) a jejich export do Horní Lužice a Saska se v 17. století nejvíce soustředily Hejnice a Bílý Potok. Vyvážely se předměty jako kuchyňské náčiní, hračky, domovní vybavení a mnoho dalšího.⁴⁶

Ve městech, na vesnicích i na venkově se poměrně rychle rozrůstala řemesla.

---

⁴¹ Tamtéž; Josef KOČÍ, *Odboj nevolníků na Frýdlantsku 1679-1687*, Liberec 1965, s. 32-73.

⁴² Anton F. RESSEL, *Geschichte des Friedländer Bezirkes*, s. 93-94; Na téma frýdlantského rybníkářství v 16. a 17. století podrobně: Rudolf ANDĚL, *Rybníkářství na statcích frýdlantské lenní šlechty v 16. a 17. století*, Sborník Severočeského muzea 9, 1988, s. 33-52.

⁴³ Roman KARPAŠ - Rudolf ANDĚL a kol., *Frýdlantsko*, s. 25; více Erich GIERACH – Josef SCHUBERT, *Heimatkunde des Bezirkes Friedlandt in Böhmen*. Allgemeiner Teil 1, Heft 3, Friedland 1929.

⁴⁴ Anton F. RESSEL, *Geschichte des Friedländer Bezirkes*, s. 108, 109-116; Roman KARPAŠ - Rudolf ANDĚL a kol., *Frýdlantsko*, s. 26.

⁴⁵ Roman KARPAŠ - Rudolf ANDĚL a kol., *Frýdlantsko*, s. 27.

⁴⁶ Tamtéž; Anton F. RESSEL, *Geschichte des Friedländer Bezirkes*, s. 87-91.

Mezi nejběžnější městské cechy Frýdlantska můžeme řadit soukeníky, ševce a krejčí. Na vesnicích se od středověku objevovali tesaři, hrnčíři, kováři, mlynáři, bednáři, šindeláři, uhlíři, tkalci, i krejčí, ševci, řezníci, pekaři a tanečníci.⁴⁷ Za třicetileté války se tu velmi dařilo kovářskému řemeslu, místní kováři dostávali mnoho zakázek na výrobu zbraní, zbroje a podkov pro koně. Do té doby byli žádaní spíše v rámci zámečnictví, hornictví, hutnictví či stavitelství. Díky výrobě textilií se dařilo pláteníkům a soukeníkům, kteří dodávali zboží do dalších průmyslových odvětví.⁴⁸

---

⁴⁷ Roman KARPAS - Rudolf ANDĚL a kol., *Frýdlantsko*, s. 25-29.

⁴⁸ Tamtéž, s. 28.

3.2. GALLASOVÉ, MAJITELE FRÝDLANTSKÉHO PANSTVÍ (1634 – 1757)

Rod Gallasů pocházel ze štyrského Tridentska. Původně se jednalo o nemajetnou nižší šlechtu, která se díky schopnostem a předvídavosti Matyáše z Gallasu stala v českých zemích uznávaným a majetkově dobře zaopatřeným rodem.⁴⁹

Matyáš, hrabě z Gallasu, se narodil roku 1588 v Tridentu. Ačkoliv v Čechách získal mnoho statků a majetku, v rodném Štýrsku strávil většinu svého života. Stejně jako jeho otec Pankrác Gallas se rozhodl pro vojenskou kariéru. Roku 1621 se chopil příležitosti a vstoupil do Katolické ligy Maxmiliána Bavorského.⁵⁰ O šest let později (1627) byl povýšen do říšského stavu svobodných pánů a po dalších pěti letech do stavu hraběcího. Zlom v jeho životě přinesl rok 1629, kdy mu byla v armádě Albrechta z Valdštejna nabídnuta generálská šarže. Za pozdější účast na likvidaci frýdlantského vévody dostal Matyáš z Gallasu od císaře panství smiřické, liberecké, frýdlantské, hoříněveské a k tomu několik domů v Hradci Králové a palác v Praze.⁵¹ Od tohoto momentu hrabě Gallas sklízel úspěchy. Následovala další vojenská vyznamenání a povýšení. Stal se velitelem císařské armády. V roce 1636 byl jmenován dvorním radou. S důležitými funkcemi rostl také význam Matyáše z Gallasu, a to nejen na poli vojenském, ale i politickém. Matyáš se těšil velké důvěře samotného císaře, kterou mu oplácel svou loajalitou. Po neúspěších na vojenském poli se ocitl ve výslužbě a i když byl roku 1643 a 1646 na krátko povolán zpět, příznivá léta jeho kariéry se již nikdy nevrátila. Matyáš z Gallasu podlehl nemoci roku 1647⁵² a zemřel tedy necelý rok před koncem třicetileté války. Zanechal po sobě několik panství a nemálo majetku, který se měl rozdělit mezi jeho potomky – dvě dcery a dva syny. Od roku 1634 byl do úřadu správce gallasovských majetků vybrán Štěpán Rathmüller z Rathmühlu, který později převzal i poručnictví nad výchovou Matyášových dětí. Spolu s ním se této pozice ujal Václav Michna z Vacínova. Samotným vychovatelem mladých Gallasů se stal Johann Röhrich, se kterým měli mladí Gallasové velmi blízký vztah.⁵³

---

⁴⁹ Roman KARPAŠ - Rudolf ANDĚL a kol., *Frýdlantsko*, s. 55.

⁵⁰ Martin KRUMMHOLZ a kol., *Clam-Gallasův palác. Johann Bernard Fischer von Erlach*, Praha 2007, s. 11.

⁵¹ Milan SVOBODA, *Gallasové, Clam-Gallasové a Hejnice. Poutní místo a jeho patroni*, Hejnice 2007, s. 13; Anton F. RESSEL, *Geschichte des Friedländer Bezirkes*, s. 12; Martin KRUMMHOLZ a kol., *Clam-Gallasův palác*, s. 12

⁵² Milan SVOBODA, *Gallasové, Clam-Gallasové a Hejnice*, s. 13-14.

⁵³ Tamtéž, s. 15, Jan KILIÁN, *Gallasové na Frýdlantsku a Liberecku v 17. a 18. století*, Liberec 2000, s. 178.

Matyáš z Gallasu byl během svého života dvakrát ženat. Poprvé uzavřel manželský svazek s Isabellou d'Arco, která nedlouho po sňatku zemřela. Druhou chotí Matyáše Gallase byla Dorota Anna Marie, dcera hraběte z Lodronu.⁵⁴ Ta přežila svého manžela téměř o dvě desetiletí. Po Matyášově smrti se znovu provdala za Ferdinanda z Lichtenštejna a výchovu svých dětí a dohled nad celou správou majetku Gallasů přenechala zvoleným poručníkům, s nimiž neměla příliš dobré vztahy. Byla s poručníky svých potomků natolik znepokojena, že děti chtěla z jejich opatrovnictví vyjmout a přestěhovat je do Olomouce k sobě a svému manželovi. Po vleklých dohadech nakonec Ferdinand a Antonín zůstali nadále pod ochranou svých stávajících poručníků.⁵⁵

Když starší z obou bratrů úspěšně ukončil studium na pražské univerzitě, bylo mu dvacet let. Mohl již dle otcovy závěti plně převzít správu nad svými majetky i péči nad svými sourozenci. Ferdinand se s novou úlohou rozhodl posečkat a spolu se svým mladším bratrem Antonínem se vydal na tzv. kavalírskou cestu, která byla symbolem završení vzdělanosti.⁵⁶ Spolu se šestičlenným doprovodem vyrazili v polovině roku 1657.⁵⁷ Studovali pak na univerzitách v Paříži a v Dole.⁵⁸ Když se bratři v první polovině roku 1659 vrátili zpět do Čech, mladší Antonín již dosáhl plnoletosti. Oba se tak konečně mohli plnoprávně ujmout otcova dědictví. Podělili se spravedlivě a společně spravovali veškeré zděděné majetky i otcův regiment, jak určovala závěť.⁵⁹ Právě v tomto období patrně vznikla mapa frýdlantského panství, jejíž vyměření a zpracování bylo zadáno zeměměřiči Desek zemských, Samuelu Globicovi z Bučiny. Nejpravděpodobnějším důvodem pro vznik tohoto díla byla právě dělba majetku mezi oběma bratry. Už od roku 1660 vystupoval starší z bratrů František Ferdinand jako jediný majitel frýdlantského panství, ale o rok později (1661) se Frýdlantska ujal Antonín Pankrác.⁶⁰

---

⁵⁴ Helena PEŠÍKOVÁ, *Vznik a využití pohřební krypty Gallasů v kostele Navštívení Panny Marie v Hejnicích v letech 1690-1759*, Diplomová práce katedry historie FP TUL, Liberec 2001, s. 47-48.

⁵⁵ Martin KRUMMHOLZ a kol., *Clam-Gallasův palác*, s. 13-14.

⁵⁶ Tamtéž, s. 15.

⁵⁷ Na cestě, která trvala téměř rok a půl, navštívili Beroun, Březno, Mnichov, Ulm, Augsburg, Besancon, Londýn, Antverpy, Amsterdam, Utrecht, Brusel, Kolín nad Rýnem, Frankfurt, Norimberk aj.

⁵⁸ Tamtéž, s. 16-17.

⁵⁹ Tamtéž, s. 17.

⁶⁰ Helena PEŠÍKOVÁ, *Vznik a využití pohřební krypty Gallasů v kostele Navštívení Panny Marie v Hejnicích v letech 1690-1759*, s. 49.

Mladší Antonín Pankrác Rudolf (1638-1695) se rozhodl kráčet v otcových šlépějích a budoval si vojenskou kariéru. Avšak na rozdíl od Matyáše z Gallasu ho úspěch neprovázal. Jedním z mnoha důvodů byla také velmi špatná poválečná situace v habsburské monarchii. Netrvalo dlouho a Antonín se kvůli svým rozvratům v osobním životě dostal do velkých dluhů. Aby zaplatil nemalé pohledávky, začal svému bratrovi postupně prodávat svou část majetků zděděných po otci. Roku 1674 postoupil Antonín svému bratrovi i frýdlantské panství, které spravoval od roku 1662, za 390 000 zlatých.⁶¹ František Ferdinand tím postupně získal vládu nad všemi statky a majetky po otci. Později odkoupil bratrův podíl smiřického panství. Ale i přesto, že Antonín prodal téměř celé své vlastnictví, nedokázal se zbavit stále rostoucích dluhů. Téměř ke konci jeho života na něj byla na žádost věřitelů uvalena císařská exekuce. Krátce nato zemřel. Antonín Pankrác byl ženat s Annou Viktorií d'Arco, s níž měl tři potomky. Z nich se nejvyššího věku dožil Filip František.⁶²

Starší ze synů Matyáše z Gallasu, František Ferdinand Ignác Matyáš (1635 – 1697), narozdíl od svého otce a bratra nikdy nespatoval svoji budoucnost v armádě. Neangažoval se ani po politické stránce, spíše se zdržoval v ústraní spolu s váženými umělci a učiteli.⁶³ Zaměstnával několik malířů, mezi nimiž se objevil i Karel Škréta, Kristián Šebastián Dittmann či Kristián Kaulfersch. František Ferdinand z Gallasu střídavě pobýval v Praze a na svých panstvích, především v Hoříněvsi, kterou v 70. letech 17. století prodal Janu hraběti Šporkovi, a poté na Frýdlantě.⁶⁴ František Ferdinand byl velmi vzdělaným mužem. Nepodnikal hazardní akce a žil střídavým životem, zbytečně neplýtvat majetkem ani financemi. Díky tomu také mohl odkoupit téměř celou polovinu bratrova dědictví. Nejvýznamnějším počinem Františka Ferdinanda a jeho ženy Johany Emerencie Gašínové z Rosenbergu byl bezesporu závazek k vystavění kláštera a křížové cesty na poutním místě při kostele Panny Marie v Hejnicích (1691).⁶⁵ Hrabě František Ferdinand z Gallasu zemřel roku 1697.

---

⁶¹ Martin KRUMMHOLZ a kol., *Clam-Gallasův palác*, s. 16-17, s. 18; Helena PEŠÍKOVÁ, *Vznik a využití pohřební krypty Gallasů v kostele Navštívení Panny Marie v Hejnicích v letech 1690-1759*, s. 49.

⁶² Martin KRUMMHOLZ a kol., *Clam-Gallasův palác*, s. 18.

⁶³ Tamtéž, s. 18-19.

⁶⁴ Martin KRUMMHOLZ a kol., *Clam-Gallasův palác*, s. 20; Helena PEŠÍKOVÁ, *Vznik a využití pohřební krypty Gallasů v kostele Navštívení Panny Marie v Hejnicích v letech 1690-1759*, s. 50.

⁶⁵ Helena PEŠÍKOVÁ, *Vznik a využití pohřební krypty Gallasů v kostele Navštívení Panny Marie v Hejnicích v letech 1690-1759*, s. 49.

Byl ženat celkem dvakrát. Za svou první manželku pojal roku 1660 Kateřinu Barboru z Martinic, která Ferdinandovi povila pouze dceru Kajetánu. Kateřina Barbora zemřela sedm let po sňatku. Druhou ženou se následujícího roku stala zbožná a skromná Johana Emerencie Gašínová z Rosenbergu, která svého manžela přežila téměř o čtyřicet let. Johana dala Ferdinandovi celkem deset dětí, z nichž se dospělosti dožila polovina. Budoucím pokračovatelem rodu Gallasů se stal syn Jan Václav. Jeho pokrevní sestra Johana Aloisie Betrix byla provdána za hraběte Karla Samuela Linharta z Colonna-Felsu, jejichž sňatek později přinesl spojení rodů Clamů a Gallasů.⁶⁶

Po smrti Františka Ferdinanda byli jeho čtyři synové svěřeni do výchovy Františku Scherzerovi z Kleinmühl. Nejstarší z dětí, František Matyáš, trpěl od narození srdeční chorobou, což jeho rodiče znepokojovalo. Zdravotní stav Františka Matyáše byl velice nestabilní. Přes veškerá tato znevýhodnění se rozhodl studovat na pražské univerzitě a společně se svým mladším bratrem Janem Václavem nastoupil kavalírskou cestu, během které své chorobě podlehl. V téže roce (1689) zemřel na bitevním poli i druhý nejstarší syn Josef Antonín.⁶⁷ Dědictví gallasovského rodu tak připadlo Janu Václavovi (1671-1719), který mimo jiné přispěl i k vybudování rodinné hrobky v podzemních prostorách kostela Navštívení Panny Marie v Hejnicích.⁶⁸ Jan Václav se těšil přízni Leopolda I. O tom vypovídala četná vyznamenání a vážené státní funkce, mezi nimiž můžeme jmenovat tituly nejvyššího českého maršálka, administrátora limburského vévodství, vicekrále italské Neapole a řadu dalších.⁶⁹ Z jeho několikaletého manželství s Marií Annou, dcerou Filipa Zikmunda z Dietrichsteina, vzešel poslední dědic a nositel jména Gallasů, Filip Josef.⁷⁰

Když Filip Josef převzal dědictví po otci, ocitl se v nelehké finanční situaci. Jan Václav po sobě kvůli vysoce nadstandardnímu způsobu života zanechal především dluhy.⁷¹ Až po návratu z kavalírské cesty se Filipu Josefovi podařilo získat zpět některé

⁶⁶ Martin KRUMMHOLZ a kol., *Clam-Gallasův palác*, s. 20.

⁶⁷ Tamtéž, s. 20-21.

⁶⁸ Milan SVOBODA, *Gallasové, Clam-Gallasové a Hejnice*, s. 15-17; Helena PEŠÍKOVÁ, *Vznik a využití pohřební krypty Gallasů v kostele Navštívení Panny Marie v Hejnicích v letech 1690-1759*, s. 31.

⁶⁹ Martin KRUMMHOLZ a kol., *Clam-Gallasův palác*, s. 20-23; Helena PEŠÍKOVÁ, *Vznik a využití pohřební krypty Gallasů v kostele Navštívení Panny Marie v Hejnicích v letech 1690-1759*, s. 51-52.

⁷⁰ Jan KILIÁN, *Gallasové na Frýdlantsku a Liberecku v 17. a 18. století*, s. 188; Helena PEŠÍKOVÁ, *Vznik a využití pohřební krypty Gallasů v kostele Navštívení Panny Marie v Hejnicích v letech 1690-1759*, s. 53.

⁷¹ Martin KRUMMHOLZ a kol., *Clam-Gallasův palác*, s. 20-30.

z gallasovských peněz a majetků. Převzal péči o rodový majetek a svoji společenskou prestiž utvrdil manželským svazkem se svojí sestřenicí Marií Annou z Collona-Felsu,⁷² která do rodiny přinesla nemalé věno. Později skoupil panství na severu Čech, mezi nimi i Grabštejn a Lemberk. Získal vysoké úřední funkce a dostalo se mu všeobecné úcty. Rodinná situace Gallasů se stabilizovala.⁷³ Nedlouho poté Filip Josef zemřel na cestě do Lince v květnu 1757. Dle závěti zesnulého hraběte se dědičkou stala jeho žena Anna Marie, avšak zemřela už dva roky po svém manželovi.⁷⁴ Nezůstal po ní žádný nástupce, který by se ujal rodinného dědictví, znaku a jména. Ve svém testamentu určil Filip Josef za pokračovatele rodu Gallasů svého synovce Jana Kryštofa z Clamu. Součástí závěti byla i podmínka, že mladý Clam kromě majetku přijme i gallasovské jméno a erb.⁷⁵ O několik let později se začne psát historie rodu Clam-Gallasů.⁷⁶ Stane se tak roku 1768 na základě nobilitační listiny císařovny Marie Terezie.⁷⁷

---

⁷² Helena PEŠÍKOVÁ, *Vznik a využití pohřební krypty Gallasů v kostele Navštívení Panny Marie v Hejnicích v letech 1690-1759*, s. 54.

⁷³ Martin KRUMMHOLZ a kol., *Clam-Gallasův palác*, s. 22-30; Jan KILIÁN *Gallasové na Frýdlantsku a Liberecku v 17. a 18. století*, s. 193-195.

⁷⁴ Helena PEŠÍKOVÁ, *Vznik a využití pohřební krypty Gallasů v kostele Navštívení Panny Marie v Hejnicích v letech 1690-1759*, s. 55.

⁷⁵ Tamtéž, Jan KILIÁN *Gallasové na Frýdlantsku a Liberecku v 17. a 18. století*, s. 193-196.

⁷⁶ Martin KRUMMHOLZ a kol., *Clam-Gallasův palác*, s. 22.-30.

⁷⁷ Tamtéž, s. 31.

4. SAMUEL GLOBIC Z BUČINY

Samuel Globic z Bučiny ve své době stál v pomyslném stínu slavnějších geodetů a kartografů, mezi nimiž nalezneme Šimona Podolského z Podolí, Jana Vilémovského z Lichtenburka a Bernarda Klausera. To je zřejmě jeden z důvodů, proč není jméno tohoto zemského měřiče příliš známo. Následující dvě kapitoly stručně připomenou Globicův život a jeho dílo.

4.1. ŽIVOT SAMUELA GLOBICE Z BUČINY

Samuel Globic z Bučiny⁷⁸ se narodil přibližně roku 1618, přesné datum není známo. Celé dětství prožil v domě svého otce na Malé Straně v Praze. Samuelův otec Baltazar Globic pocházel z Ústí nad Labem. Na dnešním Malostranském náměstí v Praze vlastnil několik domů, které tu stojí dodnes.⁷⁹

Kromě Samuela měl Baltazar se svou ženou Zuzanou další dva syny. Václava Viléma a Jana Daniela. Ze Samuelových bratrů se Jan Daniel projevil znatelněji než jeho bratr Václav. Dle soupisu v Berní rule⁸⁰ vlastnil Jan Daniel několik domů v Praze a svoji váženost podporoval také členstvím v městské radě. Dokonce byl stejně jako jeho bratr Samuel povýšen císařem Leopoldem I. do šlechtického stavu za obranu města Prahy při dobývání Švédy. Roku 1662 ke svému jménu připojil predikát "z Bučiny".⁸¹

Samuel Globic se narodil počátkem třicetileté války a z jeho dětství se nedochovalo mnoho informací. První obsáhlejší zpráva o tomto muži pochází z roku

---

⁷⁸ Je možné se setkat i s podobami jména Globic jako Glaubic, Glaubicz, Klobic, Klaubic, popř. z Bučiny, z Bučina, z Bucziny. Na základě jeho vlastnoručního popisu na mapě hranic Heřmenova panství z r. 1659 (NAP, fond SMP): Samuel Globycz zBuczina. V rámci své práce používám variantu Samuel Globic z Bučiny.

⁷⁹ Více: Baltazar a Zuzana Globicovi (Glaubicovi) koupili r. 1615 dům čp. 266/III "U Zlatého stromu", též "U Glaubiců" na Malé Straně (Pavel VLČEK a kol., *Umělecké památky Prahy - Malá Strana*, Praha 1999, s. 371-374, zde s. 372), Baltazar Globic z Bučiny, mydlář, dům čp. 118/III "U Zlaté lodě" na Malé Straně vznikl v zahradě, kterou Baltazar G. koupil r. 1618 (Pavel VLČEK a kol., tamtéž, s. 229), dům čp. 266/III je uveden výše, dům čp. 466/III "U Dvou hrdliček" získal Globic s manželkou po r. 1606, postavili dům, který 1620 prodali (P. VLČEK a kol., tamtéž, s. 532-533, zde s. 532), dům čp. 467/III "U Jonáků", též "U Filipů", parcelu koupil r. 1602 Baltazar G., 1610 tam už stál dům (P. VLČEK a kol., tamtéž, s. 533-535, zde s. 533), dům čp. 471/III, Nostický palác stojí mj. na místě bývalého Globicova domu, který byl jeho majitelem v letech 1609-1620 (P. VLČEK a kol., tamtéž, s. 538-542, zde s. 538); František ROUBÍK, *Zemští měřiči v Čechách v 16. až 18. století*, Sborník archivních prací 15, 1965, s. 276.

⁸⁰ Václav LÍVA (ed.), *Berní rula III, Pražská města*, Praha 1949, s. 32.

⁸¹ Michal FIALA (ed.), *Erbovní listiny Archivu Národního muzea*, Dolní Břežany 2001; Michal FIALA - Jan ŽUPANIČ (ed.), *Praha 1648. Nobilitační listiny pro obránce Pražských měst roku 1648*, Praha 2001, s. 21, 191-192, 311.

1648, kdy se Samuel „stal osobou radní a Švédům, když l. 1648 na Hradčany a Malou stranu vnikli, nejen sám životně odporoval, nýbrž i svou čeleď k tomu způsobitou a ozbrojenou do boje vypravil. To bylo také příčinou, že Samuel majestátem d. d. 1653, 4. února vyzdvižen do vladyckého stavu a obdařen erbem. Nad to obdržel toho roku také výsadu, aby byl obyvatelem Království českého a tím postoupil do rytířského stavu”.⁸² Samuel byl v té době již movitým Pražanem. Ještě před rokem 1653 po svém otci zdědil dva lány pole a dům č. p. 344 zvaný Na Perštejně. Během života do svého vlastnictví získal další pražské domy a vinice.⁸³

Studie Jana Petříka uvádějí, že Samuel pozici zemského geodeta-zeměměřiče musel vykonávat už roku 1651.⁸⁴ Mladý Globic byl velmi vzdělaným měšťanem a o zeměměřičství jevil velký zájem i v soukromém životě. V jeho poměrně obsáhlé knihovně se našlo několik knih, které mohly nějakým způsobem souviset s Globicovým povoláním. Není ovšem jasné, jakým vzděláním a u koho musel projít, aby se na postu měřiče Desek zemských mohl uchytit. Historička Eva Bílková přišla s dvěma možnými teoriemi. První z nich se upíná na univerzitní vzdělání, které mohl na Karlově univerzitě v Praze podstoupit, avšak tuto informaci se nepodařilo potvrdit, neboť se nedochovala matrika z let před rokem 1654. Druhou, pravděpodobnější variantu představuje Samuelovo vyučení u “mistra”. V úvahu by připadala osoba Jana Vilímovského z Lichtenburka. O jeho díle se příliš mnoho neví, zato se potvrzuje zpráva, že úřad zemského měřiče vykonával od roku 1617 a jeho syn Vilém byl Samuelovým současníkem. Na této teorii se Bílková shoduje i s Sedláčkem, který ve své knize zmiňuje zeměměřiče Vilémovského, což by se dalo považovat i za jinou variantu jména Vilímovský.⁸⁵

S Globicovým jménem se pojí také zásadní počín na poli geodetického měření, a to vydání knihy Šimona Podolského z Podolí. Ten dokončil *Knížky o měrách zemských* na přelomu roku 1617, ale dříve, než je mohl oficiálně předložit zemskému sněmu, zemřel. O několik desítek let později se během pátrání po tištěné formě zemských měř k Samuelovi donesla zpráva, že Podolský již takovou práci sepsal.

⁸² Antonín SEDLÁČEK, *Paměti a doklady o staročeských mírách a vahách*, Praha 1983, s. 305.

⁸³ Václav LÍVA (ed.), *Berní rula III, Pražská města*, Praha 1949, s. 31.

⁸⁴ Jan PETŘÍK, *Samuel Globic z Bučina*, *Zeměměřičský věstník* 21, 1933, s. 29.

⁸⁵ Eva BÍLKOVÁ, *Samuel Globic z Bučina a zeměměřičství v Čechách v 2. polovině 17. století*, *Historická geografie* 32, 2003, s. 42-43; Antonín SEDLÁČEK, *Paměti a doklady o staročeských mírách a vahách*, Praha 1983, s. 303-304; František ROUBÍK, *Zemští měřiči v Čechách v 16. až 18. století*, s. 277.

Dlouhou dobu se ji nedařilo nalézt. Až poté se zjistilo, že byla během války odvezena do Saska, odkud ji Globic přivezl zpět do Čech. Kniha se dočkala vydání v květnu 1683.⁸⁶

Samuel Globic z Bučiny byl dvakrát ženat. Jeho první manželkou se stala Judita, jejíž původ není blíže znám. Stejně tak se nedochovaly ani údaje o Juditině svatbě se Samuelem. O její smrti se traduje, že nastala v důsledku šoku ze smrti syna Samuela Rafaela,⁸⁷ talentovaného malíře, který podlehl smrtelné nemoci během svého studia v Římě.⁸⁸ Manželství s Lidmilou Kobrovou, kterou Globic pojal za svou druhou ženu, bylo pravděpodobně bezdětné. Všech pět Globicových potomků nejspíše pocházelo z jeho prvního manželství s Juditou.⁸⁹

Samuel Globic podal rezignaci na úřad zemského měřiče v únoru 1691.⁹⁰ O dva roky později, 6. prosince 1693, umírá ve stáří přibližně 75 let a „pochován byl u sv. Jiljí. Záznam zní: 1693 December Mortuus est Preatobilis Dominus Samuel Globicz de Buczina, annorum 75, sepultus est ad St. Aegidius.”⁹¹

---

⁸⁶ Jan PETŘÍK, *Samuel Globic z Bučina*, Zeměměřičský věstník 21, 1933, s. 29; Antonín SEDLÁČEK, *Paměti a doklady o staročeských mírách a vahách*, s. 305-306; Dle J. K. Rohna, *Analecta*, NK ČR-ORST, sign. XVII B23, rukopis, stvořil Samuel Globic z Bučiny „*Knížeczku o měření*” („*Libellus de mensuris*”)

⁸⁷ Samuel Rafael Globic z Bučiny (1634-1662), geometr, zachytil v plánu dům čp. 111/III na Malé Straně (Pavel VLČEK a kol., *Umělecké památky Prahy - Malá Strana*, Praha 1999, s. 224-226), Samuel Rafael Globic z B., geometr, získal dům čp. 360/I na Starém Městě v r. 1684, přestavěl ho a do nároží zasadil tři koule, motiv svého erbu. Domu se až do jeho demolice 1905 říkalo "U Tří zlatých koulí" (P. VLČEK a kol., *Umělecké památky Prahy - Staré Město. Josefov*, Praha 1996, s. 270), zmínka, že Samuel Rafael G. z B. se podílel jako zemský geometr na barokním opevnění Hradčan (P. VLČEK a kol., *Umělecké památky Prahy - Pražský hrad a Hradčany*, Praha 2000 (strana neuvedena).

⁸⁸ Michal ŠRONĚK, Karel Škréta, *Samuel Globic z Bučina a infelicissima quadranta circuli*, Bulletin Národní galerie 9, Praha 1999, s. 20-32 (česky s. 126-134); Eva BÍLKOVÁ, *Samuel Globic z Bučina a zeměměřičství v Čechách v 2. polovině 17. století*, s. 42.

⁸⁹ Eva BÍLKOVÁ, *Samuel Globic z Bučina a zeměměřičství v Čechách v 2. polovině 17. století*, Historická geografie 32, 2003, s. 41-42.

⁹⁰ František ROUBÍK, *Zemští měřiči v Čechách v 16. až 18. století*, Sborník archivních prací 15, 1965, s. 277.

⁹¹ Jan PETŘÍK, *Samuel Globic z Bučina*, Zeměměřičský věstník 21, 1933, s. 29-30.

4.2. KARTOGRAFICKÉ DÍLO SAMUELA GLOBICE Z BUČINY

O podrobný soupis kartografických dosud známých děl Samuela Globice se nejvíce zasloužili Eva Bílkovová⁹² a František Roubík.⁹³ Mapy Globicem zhotovené lze dělit do několika skupin podle různých skutečností. První skupinou jsou ty, které Samuel Globic osobně signoval, tudíž o jejich autorství není sporu. Jedná se o mapování „Pozemků U Choltic A Heřmanova Městce” a „Malovaná mapa frýdlantského panství”. První z nich, mapa „Pozemků U Choltic a Heřmanova Městce”, pochází z roku 1659 a je uložena v Národním archivu ve fondu Starých map a plánů. Z autorovy poznámky na rubu mapy vyplývá, že dílo bylo vytvořeno na zakázku pro paní hraběnku z Thunu a paní hraběnku z Kyslowa a mělo přesně vymezovat hranice panství obou šlechticů. Druhou mapou připisovanou Samuelu Globicovi z Bučiny je „Malovaná mapa frýdlantského panství”. Dílo je pro svůj pohlednicový charakter unikátem své doby.⁹⁴ Pochází z roku 1660 a dlouhá léta byla považována za ztracené. V 60. letech 20. století byla - dnes již téměř 350 letá mapa - nalezena ve frýdlantských hradních sbírkách.⁹⁵

Za další skupinu můžeme označit mapy dochované v mladší kopii. Zde hovoříme o mapování „Lesů na panství Kynžvart”, o jejíž duplikát se zasloužil Jan Josef Mann. Originál byl geodeticky vyměřen a zakreslen roku 1668, Jan Josef Mann jej duplikoval o necelých sto let později roku 1753. Původní mapa se zřejmě nedochovala. Kopie je uložena v Národním archivu ve fondu Starých map a plánů. Existuje i několik děl, která jsou Globicovi připisována, ale do dnešních dnů se stále nepodařila nalézt. Jedná se například o mapy „Fortifikace Chebu” z roku 1662 a „Chomutovské lesy/pozemky u Chomutova a Horu sv. Šebestiána” z konce 70. let 17. století (1678).

Předposlední a velmi obsáhlou skupinu tvoří plány a mapy Samuelu Globicovi připisované. Jedná se o díla, která mají Globicův rukopis a vznikala v období jeho geodetického působení. Převážná většina charakteristik odpovídá Globicovu autorství, přesto je nemůžeme s jistotou určit. Za takové pokládáme i tzv. „Křížovnický plán” Starého města pražského včetně Židovského města. Datace nelze s přesností určit.

---

⁹² Veškerý soupis následujících map a plánů je převzat z práce Evy BÍLKOVÉ, *Samuel Globic z Bučína a zeměměřičství v Čechách v 2. polovině 17. století*, s. 50-55.

⁹³ Doplnující informace a další díla Samuela Globice z Bučína jsou k této kapitole čerpány ze studie Františka ROUBÍKA, *Zemští měřiči v Čechách v 16. až 18. století*, s. 276-277.

⁹⁴ Roman KARPAS - Rudolf ANDĚL a kol., *Frýdlantsko*, s. 61.

⁹⁵ (Anonym), *Nález historické mapy*, Lidová demokracie, 13. 7. 1963, 19, č. 166, s. 3.

Pravděpodobně se jedná o období mezi 40. – 60. lety 17. století.⁹⁶ Kromě pražského „Křížovnického plánu“ také velmi pravděpodobně v Praze zmapoval i „Malou Stranu“, kde se svojí rodinou žil a kde přebýval již od svého dětství. Stalo se tak roku 1678. Současně s vyměřováním a zakreslováním „Malé Strany“ zmapoval i „Osadu sv. Petra v Rybářích“. Velkou zeměměřičskou zásluhou údajného autora Samuela Globice z Bučiny je mapa „Krkonoš“⁹⁷ z roku 1668, po níž vznikala i další geodetická díla jako část plánu „Pražské fortifikace s kostelem sv. Petra“ či „Zlíchov a Braník s řekou“ kousek za Prahou. Obě tyto mapy byly vytvořeny bezprostředně po sobě v letech 1679 a 1680. Výše vyjmenované mapy a plány tvoří s největší pravděpodobností jen výsek toho, co Samuel Globic mohl za svého působení v úřadu Desek zemských a vůbec během své téměř čtyřiceti leté zeměměřičské praxe vytvořit. Existuje množství plánů, map, nákrešů a zakreslení, které se nepodařilo dohledat. Jen namátkou vyberme plány „Veltrusů-Činěvse“, „Cesty v okolí Chomutova“, „Kosmonosy“, „Spálené Poříčí“, „Les u Holešovic v Praze“, „Smíchov a Zlíchov v Praze“, „Břehy Vltavy od Vyšehradu k Hodkovičkám v Praze“, „Vltava od Štítovských mlýnů ke Karlovu mostu v Praze“, „Lesy na panství Dobříš“, „Území za Újezdskou branou v Praze“ a mnoho dalších, které vznikaly v období druhé poloviny 17. století.⁹⁸

---

⁹⁶ Staré Město pražské bylo dle E. Bílkové zpracováno v rozpětí roku 1649-1660, dle databáze Mapových sbírek Přírodovědecké fakulty UK. Mimo jiné je zde zmíněno i mapování Židovského města, které Eva Bílková ve své práci opomíjí.

⁹⁷ Je možné, že Globivo dílo bylo reakcí na Hüttelovu mapu Krkonoš z roku 1575.

⁹⁸ Eva BÍLKOVÁ, *Samuel Globic z Bučiny a zeměměřičství v Čechách v 2. polovině 17. století*, s. 50-55.

5. POPIS MALOVANÉ MAPY FRÝDLANSTKÉHO PANSTVÍ OD SAMUELA GLOBICE Z BUČINY

Stylizovaná mapa frýdlantského panství od Samuela Globice z Bučiny pochází z druhé poloviny 17. století a jedná se o nejstarší rukopisnou mapu libereckého regionu.⁹⁹ Současný stav mapy se od původního Globicova provedení v některých ohledech liší. Dílo prošlo třemi restaurátorskými zásahy, z nichž nejvýrazněji je poznamenaly přemalby z 19. století. Ty mapě daly podobu, ve které ji známe nyní.

Obraz namalovaný technikou olej na plátně (se současným inventárním číslem 1726)¹⁰⁰ je zasazen v dřevěném černém profilovaném rámu. Rozměry plátna jsou 1,46 m (výška) x 2,215 m (šířka).¹⁰¹

Mapa je orientována k jihu, což bylo ve druhé polovině 17. století dosti nezvyklé.¹⁰² Liberecká část s Jizerskými horami je na mapě vyznačena v horní polovině díla, v dolní se nachází Frýdlantsko. Obě území od sebe odděluje hranice. Velkou zvláštností je grafické vyjádření libereckého panství. Oproti kolorovanému a detailně propracovanému Frýdlantsku je část Liberecka znázorněna jednobarevně a schematicky. Pripomíná spíše nehostinnou krajinu. Při bližším zkoumání obrazu upoutá nekvalitně provedený horní okraj mapy. U liberecké dolní hranice s Frýdlantskem se autor stále snaží dodržovat vysokou míru detailu a prokreslení. Zachycuje hory, lesy, vodní toky a některá sídla. Od vodorovného přehybu plátna v horní části mapy na některých místech dílo vykazuje rychlejší tahy a méně kvalitně provedené práce. Kromě vodních toků se zde nenacházejí téměř žádné detaily, pouze různě se překrývající barevné plochy. Tato "narychlo,, odvedená práce mohla být způsobena blížícím se termínem odevzdání díla a časovou tísní, ve které se autor v tu dobu pravděpodobně nacházel. Je ale také možné, že jej Liberecko nezajímalo a jeho podrobné zakreslení nebylo součástí

---

⁹⁹ Bádání podloženo: Miloslava TAUŠOVÁ, *Liberec a okolí na starých mapách*, s. 12-14.

¹⁰⁰ Původní inventární číslo Globicovy mapy bylo 45, poté 128. V inventáři frýdlantského hradu a zámku je na s. 6 uveden popis předmětu jako: *Obraz/frýdlantského kraje s hradem/olej na pl. 17. stol. něm. nez. malíř. 140x220 cm bez rámu. Černý leštěný rám.*

¹⁰¹ Rudolf Anděl ve své studii „Globicovo vyobrazení frýdlantského panství z r. 1660“ udává hodnoty odlišné, a to 1,35m (výška) x 1,8m (šířka). Není známo, jak a kde tyto chybné údaje vznikly. Avšak tato mylka se objevuje i později v dalších pracích o Liberecku a Frýdlantsku autora Romana Karpaše a kol.

¹⁰² Veškeré práce Samuela Globice do 70. let 17. století, do nichž jsem měla v rámci svého zkoumání možnost nahlédnout, byly orientovány k jihu. Za příklad uvádím *Mapu sporných lesů u Heřmanova Městce* z května 1659 a *Holešovský lesík* z května 1676. Obě mapy jsou uloženy v Národním archivu v Praze ve fondu Starých map a plánů (SMP). Zrcadlová anomálie, kterou se mapa vyznačuje, je typická například pro nejstarší dochovanou mapu Čech Mikuláše Klaudyána (1519).

Globicovy práce. Otázkou zůstává, zda tento stav odpovídal Globicově originálu. Mohlo by se jednat o další výsledek přemaleb z mladšího období, kdy se restaurátor snažil překrýt neaktuální informace.¹⁰³

V dolní části mapy vedle sebe Globic umístil dva obdélníkové rámce s textem. Legenda se seznamem obcí, nacházející se v levém dolním rohu mapy, je orámována světle hnědou barvou. Uvnitř legendy byl na žlutém podkladu umístěn text se seznamem čtyřiceti obcí náležících k frýdlantskému panství. Na horním rámu legendy sedí dva štítonoši podpírající erb rodu Gallasů.¹⁰⁴ Druhá dodatková tabulka obtažená černou barvou obsahuje informační údaje o obsahu mapy. Uvnitř se na světle šedé ploše s textem černé barvy uvádí jméno autora, přesná datace zakreslení díla a číselné údaje o rozměrech panství,¹⁰⁵ tedy slovní měřítko.

Vpravo od legendy, která obsahuje seznam s názvy obcí, je zakreslena směrová růžice s černým okrajem a bílým středem. Původně se uvnitř nacházela střelka určující polohu zakreslené mapy. Střelka je v dnešní době špatně rozeznatelná, což ztěžuje orientaci v mapě.

Autor umístil stěžejní bod panství, město Frýdlant, do spodní části mapy více k pravému okraji. Původně se zřejmě snažil o co nejpřesnější geografické vyobrazení. Tuto hypotézu podporuje i fakt, že na východ od Frýdlantu¹⁰⁶ byly dodržovány přibližné vzdálenosti mezi obcemi. Oproti tomu západní strana¹⁰⁷ je po zeměpisné stránce scestná a umístění některých obcí na mapě skreslené.¹⁰⁸ Mezi obcemi se nacházejí poměrně malé a neodpovídající vzdálenosti.¹⁰⁹ Existuje možnost, že autor si zakres mapy nesprávně

---

¹⁰³ Tuto hypotézu je těžké bez hloubkové analýzy prokázat. Mapa by musela být rentgenována a dále odborně zkoumána, zda se v ní nacházejí vrstvy přemaleb. Odborné zásahy by mohly potvrdit či vyvrátit mnohé hypotézy.

¹⁰⁴ Situace vypovídá o stavu panství z roku 1803, kdy mapa prošla aktualizací a přemalbami, více v kapitole *Restaurátorská zpráva* a v kapitole *Edice legend – Názvy obcí*, o erbu rodu Gallasů se zmiňují v oddílu *Popis mapy z hlediska symboliky* (dějin umění).

¹⁰⁵ V dodatkové tabulce není uveden přesný rok vzniku. Je uvedeno pouze: „...wie solche ANNO 1660 den 4 ten 8 bris [Oktobris] von dem Hernn SAMUEL GLOBITZ von Buzin abgemessen und abgezeichnet worden...” český překlad zní: „...jak byly v roce 1660, 4. října, panem Samuelem Globicem z Bučina vyměřeny a zakresleny...”

¹⁰⁶ Obce: Raspenava, Luh, Lužec, Hejnice, Nové Město pod Smrkem, Bílý Potok, Ludvíkov, Lázně Libverda, Bulovka, Krásný Les, Hajniště, Dolní a Horní Řasnice, Jindřichovice pod Smrkem, Dětrichovec a Dolní Oldřív.

¹⁰⁷ Obce: Háj, Černousy, Andělka, Saň, Ves, Loučná, Arnoltice, Větrov, Heřmanice, Dolní Višňová, Předlánc a Görsingsheim [Görlitzheimb im Winckel].

¹⁰⁸ Např. obec Větrov je umístěna na severní straně Frýdlantu přes to, že se od něj ve skutečnosti nachází na jihu.

¹⁰⁹ To dokládá např. i umístění obce Andělka (29), která je kvůli svému umístění na úplné hraně plátna

rozvrhne a proto dojde k deformaci zobrazovaného prostoru.

Každá z uvedených obcí na mapě má přiděleno své číslo. Ne všechny číslice jsou dobře čitelné, některé dokonce chybí.¹¹⁰ Původně autor na frýdlantském panství zakreslil třicet čtyři vesnic a měst. Během pozdějších přemaleb byl tento stav navýšen o dalších šest obcí.¹¹¹ Dodnes známe pouze čtyři jména lidí, kteří do díla zasáhli. Autor mapy frýdlantského panství Samuel Globic z Bučiny (1660), současnému stavu pak dílo přiblížil malíř Filip Leubner (1803). Obraz byl odborně ošetřen restaurátorem Schliedenbuchem (1936) a Bohumilem Knyttlem (1963).¹¹² Otázkou zůstává, jestli se na výsledném stavu mapy podíleli pouze výše jmenovaní. Od vzniku mapy uplynulo přes 350 let. Během této doby mohla projít nedokumentovanými zásahy. Dosud také nebyl proveden hloubkový rentgen, který by umožnil nahlédnout pod horní lakovou vrstvu a odkrýt původní vzhled mapy. Respektive prvotní vrstvu. Mimoto by rentgen napomohl určit počet doplňujících zásahů, což by mohlo vést i ke zjištění, ke kolika přemalbám došlo.

Ačkoliv je autorství díla připisováno Samuelu Globicovi z Bučiny, nedá se jednoznačně prokázat, že se podílel na grafickém zpracování mapy. Rudolf Anděl ve svých studiích¹¹³ uvádí vysokou pravděpodobnost Globicovy těsné spolupráce s jeho synem a uznávaným malířem Rafaelem, který mohl mapu zakreslit na plátno. I když tato hypotéza může být pravdivá, na základě svého bádání se s ní neztotožňuji. V Globicových mapách,¹¹⁴ do kterých mi bylo během mého bádání dovoleno nahlédnout, jsem našla několik prvků vyobrazení, která se shodují s malířským provedením Globicova frýdlantského panství.¹¹⁵ Z tohoto důvodu se domnívám, že

---

překryta závěsným rámem.

¹¹⁰ Viz kapitola *Číselné identifikátory na mapě*.

¹¹¹ Viz kapitola *Soupis obcí*.

¹¹² Jména autorů přemaleb a malířů, kteří se na mapě během její existence podepsali, zmiňují dvě práce, a to: Rudolf ANDĚL, *Globicovo vyobrazení frýdlantského panství z r. 1660*, s. 159 a Bohumil KNYTTL, *Restaurátorská zpráva. Mapa frýdlantského panství A. Valdštejna*, Liberec 1963, s. 4. Ani jeden z autorů ve svých pracích neuvádí, z jakého zdroje byla tato jména čerpána.

¹¹³ Roman KARPAŠ - Rudolf ANDĚL a kol., *Frýdlantsko*, s. 61, Rudolf ANDĚL, *Globicovo vyobrazení frýdlantského panství z r. 1660*, s. 162.

¹¹⁴ Samuel GLOBIC Z BUČINY, *Holešovský lesík*, 1676, 385 x 310 cm, NA Praha, fond Starých map a plánů; Samuel GLOBIC Z BUČINY, *Mapa sporných lesů u Heřmanova Městce*, 1659, NA Praha, fond Starých map a plánů.

¹¹⁵ Shodné zakreslení: 1. orientace na mapě (Globic své mapy do druhé poloviny 60. let 17. století orientoval na jih), 2. totožná směrová růžice a orientační šipka v ní, 3. mapa je zachycena z pohledu z ptáčích perpektivy, 4. znázornění obcí, cest a lesů (domky detailně prokresleny, cesty zakresleny žluto-oranžovou barvou, stromky mají ve většině případů shodný tvar, na mapě frýdlantského panství byly roku

Globicův syn Rafael mapu frýdlantského panství nevytvořil. Je spíše pravděpodobná jistá spolupráce mezi oběma muži, kdy mohl být Rafael Globic, v té době již učený malíř, svému otci nápomocen v otázkách techniky malby na plátno a práce s olejovými barvami.

V souvislosti se vznikem díla se vynořilo mnoho stále nezodpovězených otázek a nepotvrzených hypotéz. Doposud není známo, kdo Globicovi zadal zakreslení a vyměření Frýdlantska. Nejpravděpodobněji to byl jeden ze synů hraběte Matyáše z Gallasu - František Ferdinand nebo Antonín Pankrác. Během mých studií se mi nepodařilo nalézt žádný pramenný důkaz, že tomu tak skutečně bylo.

Není také jisté, za jakým účelem mapa vznikla. Písemné prameny, které by napomohly k hlubšímu prozkoumání Globicovy mapy, se nám nedochovaly. Zřejmě jedním z podkladů k malované mapě mohl být první rustikální soupis půdy z roku 1654 - berní rula,¹¹⁶ z níž dle mého názoru mohl Globic použít některá fakta.¹¹⁷

Mapa patrně sloužila k reprezentaci rodu, čemuž nasvědčují i velké rozměry, ve kterých byla namalována. Ale stejně tak mohla mít administrativní účel, nebo se měla stát malovaným přehledem frýdlantského majetku rodu Gallasů. Mohla mít ještě jiný smysl? Avšak pokud se mělo jednat pouze o obraz, proč jej na základě dodaných podkladů nezakreslil běžný malíř, ale byl vyměřen zeměměřičem z úřadu Desek zemských Království českého? Z kartografických údajů byla mapa zaměřena pouze po obvodové a obsahové stránce. Autor uvádí plošné míry předělového pohoří mezi Libereckem a Frýdlantskem, tedy cípu Jizerských hor, a pak celou výměru oblasti frýdlantského panství. Je proto možné, že rozměry panství uvedené v legendě v dolní části mapy měly poukazovat na to, jak rozsáhlé pozemky rod Gallasů vlastnil. Zarážející je však také skutečnost, že do té doby je většina rukopisných map malována na kvalitní papír a k jejímu zakreslení jsou použity jednoduché, místy kolorované, náčrtky. Proto soudím, že Globicovo dílo muselo mít velkou důležitost. Je vůbec první mapou svého

---

1803 stromky přemalovávány), 5. volné plochy (autor stejně zakresluje rozsáhlé plochy mezi obcemi, polnostmi atd. Jedná se o jednobarevnou oblast dokreslenou různými barevnými odstíny, čímž oblasti dodával na živosti).

¹¹⁶ *Berní rula* obsahovala několik částí. Šestá část vytvořená pro Boleslavsko, jehož bylo Frýdlantsko součástí, vznikala v průběhu května až září 1654. Evidovala konečný stav počtu obyvatel, kteří v českých zemích zůstali po odchodu nekatolíků do exilu.

¹¹⁷ Na Globicově mapě frýdlantského panství nejsou uvedeny všechny statky sepsané v berní rule. Na mapě chybí obec Nová Ves, Mlýnice a Görlitzheimb im Winkel. Naproti tomu v záznamu berní ruly nenalezneme obec Hajniště, Saň, Görsingsheim a Güntterstorff. Je vysoce pravděpodobné, že během přemaleb v 19. století byla chybně přepsána obec Gerlachsheim (nyní Grabiszyce) na Görsingsheim.

druhu malovanou technikou olej na plátně. Trvanlivý materiál, způsob malby a barevnost, kterou autor v díle využívá, podporují fakt, že mapa měla být zachována po co nejdelší dobu. Na základě výše zmíněných faktů se domnívám, že dílo mělo informačně reprezentativní charakter. Mapa zastupovala frýdlantskou vrchnost a zároveň informovala o rozloze, geografickém členění a počtu obcí rozmístěných na frýdlantském panství. Svým způsobem to mohla být pomůcka pro pány z Gallasu či jejich úředníky, kterým poskytovala základní přehled o vrchnostenském majetku. Ten mohl být pro jednoduchost a snazší orientaci převeden na malované plátno. Není známo, zda Samuel Globic obdržel předem některé podklady ke zpracování mapy, které měl během svého měření překontrolovat. Další nejasnost se vynořuje kolem data 4. listopadu 1660, uvedeného ve slovním měřítku Globicova díla. Není zřejmé, proč je v legendě zapsáno, že mapa byla zakreslena a vyměřena v jediný den. Nejreálněji se tato datace zdá být dnem dokončení, respektive předání celého Globicova díla, i když se stejně tak může jednat o datum zadání.

Je nezbytné položit si otázku, jestli si Gallasové nenechali kromě Frýdlantska zhotovit podobné mapy dalších tří¹¹⁸ svých panství? Neměla být mapa frýdlantského panství součástí většího celku, od kterého se upustilo, nebo se z nějakého důvodu nedochoval? Eventuálně pokud tyto mapy existují, kde se v současnosti nacházejí? Je možné, že byly během čtyř staletí přeneseny do ciziny, nebo leží zapomenuté ve sbírkách někdejších gallasovských sídel či v některém z muzeí.

Jelikož se v českých zemích žádné podobné dílo nedochovalo, je pravděpodobné, že František Ferdinand a jeho bratr Antonín Pankrác se mohli k zadání díla inspirovat podobně zpracovanou mapou v některé cizí zemi, kterou během své kavalírské cesty navštívili. Další z možností může být také Globicova znalost geodetických prací jeho předchůdců, které se nedochovaly.

Nad tématem Globicova díla se vynořuje stále více otázek, na které není snadné odpovědět. Globicova mapa frýdlantského panství je v českých zemích raritou, neboť olejomalba na plátně tohoto druhu a takovýchto rozměrů byla na zemské poměry výjimečná.

---

¹¹⁸ Gallasové ve druhé polovině 17. století vlastnili panství frýdlantské, smiřické, liberecké a hoříněvské.

5.1. EDICE LEGEND V MAPĚ

5.1.1. VYSVĚTLENÍ OBSAHU MAPY

V pravé dolní části obrazu se nachází černě orámované slovní měřítko s textem. Následuje transliterace textu:

Vollkommentliche abbildung ünd vorstellung der Graff-Gallasischen Herrschafft Friedlandt, Sambt allen darZu gehörigen Städten[,] Dorffern[,] /

Mayrhöffen, Schäffereyen, Wäldern und Wässern, wie solche ANNO 1660 den 4 ten 8 bris [Oktobris] von dem Hernn SAMVEL GLOBitz von BuZin abgemessen und abge- /

-Zeichnet worden; der umgang oder umkreiß des oben in einem Stück verzeichneten gebürg enthält 2820 Landseil Zu 52 ellen gerechnet thuet 146640 /

Prager ehlen, welcheß gemeine teutsche meilen thüet 11 meil. große aber 8. meil weegß. Der inhalt oder Area hält den landseil nach angegebeu¹¹⁹ ge- /

-wirge 1 211 203 Quadri[e]rte landseil welches thüet 683 huben 230 (R?) /

Překlad textu do českého jazyka:

„Úplné vyobrazení a představení hraběcího gallasovského panství Frýdlant se všemi k němu náležejícími městy, vesnicemi, /

dvory, ovčiny, lesy a vodami, jak byly v roce 1660, 4. října, panem Samuelem Globicem z Bučiny vyměřeny a za- /

-kresleny. Obsah a obvod nahoře v jednom celku zakresleného pohoří činí 2820 zemských provazců, počítáno po 52 loktech to obnáší 146 640 /

pražských loktů, což v obecných německých mílích představuje velikost 11 mil, velikost ale 8 mil cesty. Obsah aneb plocha obnáší na zemské pro- /

-vazce 1 211 203 čtverečních zemských provazců, což činí 683 lánů 230 (R?)” /

---

¹¹⁹ V důsledku chybného restaurátorského zásahu bylo slovo opraveno jako angegebeu, ačkoliv se jedná o augegeben.

5.1.2. DÉLKOVÉ JEDNOTKY V LEGENDĚ GLOBICOVY MAPY

Je těžké převést původní míry ze 17. století na dnešní přesně. Každá z odborných publikací uvádí různé číselné hodnoty a velikosti, takže lze předpokládat, že míry nebyly příliš jednotné a měřítko tudíž nebylo stabilní.¹²⁰

Zaměření pohoří Jizerských hor:

Pohoří Jizerských hor autor vyměřil na 2820 zemských provazců, přičemž jeden zemský provazec se rovná vzdálenosti 52 loktů pražských. Celkem tedy mluvíme o 146 640 pražských loktů, což prý představuje 11 německých mil.

Zaměření frýdlantského panství:

Celá plocha gallasovského frýdlantského panství má rozlohu 1 211 203 čtverečních zemských provazců, tedy 683 lánů 230 R.¹²¹ Globic neuvádí, zda je zaměřená plocha uvedena včetně Jizerských hor nebo bez nich.

Z důvodu nepřesnosti systému měř a vah v raném novověku se v kartografických publikacích jednotlivé číselné údaje liší. Proto je velmi těžké určit přesnou vzdálenost v dnešním měřítku. Níže jsou uvedeny plošné a délkové míry 17. století, které Globic uvedl ve slovním měřítku mapy frýdlantského panství.

1 pražský loket = 59, 27 cm¹²², 59, 4 cm¹²³

1 zemský provazec = 30, 75 m¹²⁴

1 německá zeměpisná míle = 7, 42 km¹²⁵

1 lán = 23, 2 ha; 15, 04 m¹²⁶

---

¹²⁰ Otázkou zůstává, zda například vzdálenost jednoho lokte byla od loktu ke konečku prstů nebo od loktu po zápěstí apod. Míry jsou čerpány z děl: Eva SEMOTANOVÁ, *Kartografie v historické práci*, Praha 1994, s. 56-57; Eva SEMOTANOVÁ, *Mapy Čech, Moravy a Slezska v zrcadle staletí*, Praha 2001. Veškeré míry jsou uvedeny přibližně, žádné stabilní měřítko neexistuje

¹²¹ Vysvětlení písmene "R" v kapitole *Komentář k vyměření mapy*.

¹²² Gustav HOFMANN, *Metrologická příručka pro Čechy, Moravu a Slezsko do zavedení metrické soustavy*, s. 71-72.

¹²³ Eva SEMOTANOVÁ, *Kartografie v historické práci*, s. 56-57.

¹²⁴ Tamtéž.

¹²⁵ Tamtéž.

¹²⁶ Tamtéž.

5.1.3. KOMENTÁŘ K VYMĚŘENÍ MAPY

Globicovo vyměření celého díla je poněkud zavádějící. Zeměměřič uvádí, že cíp Jizerských hor, znázorněný v horní části mapy, odpovídá vzdálenosti jedenácti německých mil, to jest v dnešním měřítku přibližně 81,62 kilometrů. Stejně tak pochybné jsou i číselné hodnoty rozsahu frýdlantského panství jakožto celku. Globicovy cifry jsou nepřiměřeně vysoké. Obsah a obvod mapy má dle jeho tvrzení 1 211 203 zemských provazců, což by ve skutečnosti odpovídalo 37 244, 5 kilometrům. Rozloha 683 lánů, která se má na základě Globicových výpočtů shodovat s 1 211 203 zemských provazců, s takovým rozměrem naprosto nekoresponduje. Je možné, že během přemaleb utrpělo slovní měřítko i se všemi výše zmíněnými číslicemi nepřiměřený zásah. Dále je pravděpodobné, že během restaurátorských prací došlo k chybnému přečtení číslic. Text mohl být deformován, jelikož spodní řádek textové legendy se po celou dobu nacházel pod rámem. Mohlo tak dojít k nevratnému poškození písma. O tomto faktu se mimo jiné několikrát zmiňuje i restaurátorská zpráva od Bohumila Knyttla. Při bližším zkoumání slovního měřítka si můžeme povšimnout rozdílného zápisu některých číslic. U cifry 1 211 203 se od sebe odlišují zápisy číslice 2. Existuje možnost, že původně nápis zněl R¹²⁷ 11 203. V takovémto případě by vyměření zakreslené Globicem na mapě určovalo vzdálenost 344,5 kilometrů. I když se číselné hodnoty zdají být lépe přijatelné u druhé možnosti, neodpovídají ani v jednom případě 683 lánům, které autor uvádí.

Otázkou zůstává, co měla vyznačovat číslice 230 R. V legendě je písmeno R napsáno jiným sklonem než ostatní písmena v textu. Pravděpodobně text pokračoval, ale při restaurování nebyl kvůli svému poškození čitelný. Také se mohl vydrolit původní kus olejomalby se zbytkem textu. Existuje i možnost, že číslice 230 R mohla rozšiřovat původních 638 lánů o další rozměry, což by napomohlo i přesné identifikaci čísla 1 211 203. Pokud v legendě nebyl tento kus olejomalby zcela zničen, bylo by možné zbytek textu odhalit pomocí moderních rentgenů a dalších odborných výzkumů.

---

¹²⁷ Jan MAREŠ, *Latinsko-český slovník pro genealogy*, Praha 1996, s. 113; R = res, rei, rs., tedy věc, předmět, záležitost či majetek.

5.1.4. SOUPIS OBCÍ

Je těžké odhadnout, jak vypadal původní originál ještě před přemalbou. Díky restaurátorskému zásahu Bohumila Knyttla a odkryvu několika lakových vrstev víme, že v původní legendě bylo pouze třicet čtyři záznamů obcí. Třicátou třetí byla Wiese /Ves/ a třicátou čtvrtou Göhe /Háj/. Jelikož současný stav udává čtyřicet obcí, bylo jich během "aktualizace" mapy v 19. století do seznamu připsáno a do mapy domalováno dalších šest. S jistotou můžeme tvrdit, že Filip Leubner rozšířil mapu o obce Saň, Poustka a Boleslav, Habartice, Srbská a lenní statky v Horní Lužici Görsingsheim¹²⁸ a Güntterstorff. Současný stav legendy mapy uvádí třicet pět měst a vesnic, dva lenní statky mimo Frýdlantsko a tři venkovské statky zakoupené.

Dalším důkazem, že dnešní stav odpovídá roku 1803, je fakt, že tři zakoupené statky popsané v legendě byly v době vzniku mapy v roce 1660 ještě statky lenními a dle studie Rudolfa Anděla se jich v témže období na frýdlantském panství nalézalo celkem sedmnáct.¹²⁹ Velmi pravděpodobná je skutečnost, že v původní podobě díla nebyly u záznamů obcí v legendě žádné doplňující údaje.¹³⁰ Ty nejspíše připsal „restaurátor“ v průběhu malířského zásahu roku 1803.

---

¹²⁸ Během studia jsem nenalezla žádnou obec s takovýmto názvem, která by náležela k frýdlantskému panství. Je pravděpodobné, že v 19. století mohla být mapa ve velmi zchátralém stavu a legenda s názvy obcí tudíž silně poškozena. Při přepisu a obnově legendy během přemalby mohl malíř špatně čitelný název chybně opravit. Obec č. 36, která se nalézala v Horní Lužici, byla z původního Gerlachsheim (nyní Grabiszyce) nesprávně přepsána na Görsingheim.

¹²⁹ Rudolf ANDĚL, *Globicovo vyobrazení frýdlantského panství z r. 1660*, s. 154-155.

¹³⁰ Na výšeči v dolní části legendy je poodkryta originální malba, na níž se objevují dvě vesnice, Háj a Ves. Na přemalbách je uvedena Ves jako Wiese Kirche und Mayerhoff, v originále pouze Wiese. Rudolf Anděl, *Globicovo vyobrazení frýdlantského panství roku 1660*, s. 154, podporuje fakt, že Globic nemohl u Hejnic připsat informaci "Kirche und Klöster". Základní kámen ke stavbě kláštera byl položen až roku 1692, tedy na sklonku života pravděpodobného zadavatele mapy, Františka Ferdinanda Gallase (viz pozn. 39).

5.1.5. ČÍSELNÉ IDENTIFIKÁTORY V MAPĚ

V legendě v levém dolním rohu mapy se nachází soupis zakreslených obcí frýdlantského panství. Každá má k sobě přiřazené číslo, podle něhož je na mapě snadněji dohledatelná. Dnes tyto popisné číslice chybějí přibližně u čtvrtiny obcí. U některých z nich jsou čísla téměř nečitelná, u jiných zůstaly pouze poničené fragmenty černých čar upozorňující na fakt, že se zde dříve číslo nacházelo. Na plátně se dokonce vyskytují i obce, u kterých žádná číselná poznámka není. Neúplnost a poškození číselných identifikátorů zřejmě zavinil čas a pravděpodobně i malířské zásahy z 19. století.

<u>MĚSTO či OBEC</u>	<u>ČÍSELNÉ IDENTIFIKÁTORY V MAPĚ</u>
1. Frýdlant	f.
2. Raspenava	2
3. Luh	3
4. Lužec	4
5. Hejnice	5
6. Bílý Potok	6
7. Lázně Libverda	7
8. Ludvíkov	8 (špatně čitelné)
9. Nové Město pod Smrkem	9
10. Hajniště	10
11. Krásný Les	11 (špatně čitelné-vypadá jako 14)
12. Bulovka	12
13. Dolní Oldříš	13 (špatně čitelné)
14. Dolní Řasnice	14
15. Horní Řasnice	15
16. Jindřichovice pod Smrkem	16 (špatně čitelné-vypadá jako 37)
17. Dětrichovec	17 (téměř nečitelné)
18. Větrov	18 (má být nad Frýdlantem)
19. Heřmanice	19

20. Dětrichov	20
21. Vysoký	21
22. Oldřichov	22
23. Mníšek	23
24. Albrechtice	24
25. Kunratice	Nenadepsané (mezi čísly 30 + 18)
26. Dolní Višňová	26 (špatně čitelné jako 36)
27. Předlánce	27
28. Loučná	28
29. Andělka	29
30. Arnoltice	30
31. Pertoltice	Nenadepsané (mezi čísly 30 + 32, mají statek a kostel)
32. Černousy	32
33. Ves	33
34. Háj	34
35. Saň	35 (špatně čitelné)
Lenní statky	
36. Görsingsheim [Gerlachsheim - nyní Grabiszyce]	36
37. Güntterstorff	37 (téměř nečitelné)
Zakoupené venkovské statky	
38. Poustka a Boleslav	38
39. Habartice	39
40. Srbská	40

5.1.6. INFORMAČNÍ POZNÁMKY K OBCÍM V SEZNAMU LEGENDY

<u>ZÁPIS</u>	<u>PŘEKLAD</u>
Schlos	zámek
Stadt	město
Kirche	kostel
Rathaus	radnice
Hospital	špitál
Meierhof	statek, poplužní dvůr
Klöster	klášter
Sauerbrun	kyselka

5.1.7. EDICE LEGENDY S NÁZVY OBCÍ (STAV PO ROCE 1803)

5.1.7.a. TRANSLITERACE¹³¹

1. Schlos, Stadt, Kürchen Rathhaus, Hospital u[nd] Mayerho[ff]		23. Einsiedl nebst Kürchen
		24. Olberstoff
2. Rospenaw	u[nd] Kürchen Mayerhoff	25. Kümerstorff nebst Kirche[n]
3. Mildenau		26. Weigstorff Kürch u[nd] mayer[hoff]
4. Mildenaichen u[nd] höllerhoff		27. Priedlantz nebst mayerhoff
5. Haindorff Kürchen u[nd] Klösterr		28. Lautsch
6. Weispach		29. Engelstorff Kürch u.[nd] mayerh[hoff]
7. Liwerda nebst Sauerbrun		30. Arnstorff nebst Kürchen
8. Lustorff nebst Kürchen		31. Benstorff, Kürch[e]: u.[nd] 2 may[e]r[hoff]
9. Neustadt nebst Kürchen u[nd] Rath[haus]		
10. Heg[e]wald nebst mayerhoff u[nd] khürchen		32. Tschernhaussen u.[nd] mayer[hoff]
11. Schönnwalden nebst Kürchen		33. Wieße Kirche u.[nd] mayer[hoff]
12. Bullendorff nebst Kürchen u[nd] Mayern[hoff]		34. Göhe
13. Niderullerstorff Kürch. u[nd] Mayerh[off]		35. Zahne
14. Rieckstorff		Lehngütter
15. Bernstorff		36. Görsingsheim ¹³²
16. Heinerstorff nebst Khirrche		37. Güntterstorff
17. Dittersbächl nebst Kürchel		Außerlechen gekaupte Gütter
18. Ringenheim nebst Kürchen		38. Wustung u.[nd] Buntendorff
19. Hermosstorff nebst Mayer[hoff]		39. Eberstorff
20. Dittersbach nebst Kürcher		40. Wüntschendorff
21. Hoche[n]walden		
22. Ullerstorff		

¹³¹ V pravé dolní části legendy byly během restaurátorských prací Bohumila Knyttla odkryty dva původní názvy obcí: 33. Wiese a 34. Göhe

¹³² Původně Gerlachsheim (nyní Grabiszyce)

5.1.7.b. PŘEKLAD DO ČESKÉHO JAZYKA¹³³

1. Zámek, město, kostel, radnice, špitál a statek		23. Mníšek i s kostelem
		24. Albrechtice
2. Raspenava	a kostel, statek	25. Kunratice i s kostelem
3. Luh		26. Dolní Višňová, kostel a statek
4. Lužec a statek v Pekle		27. Předlánce i se statkem
5. Hejnice, kostel a klášter		28. Loučná
6. Bílý Potok		29. Andělka, kostel a statek
7. Libverda i s kyselkou		30. Arnoltice i s kostelem
8. Ludvíkov i s kostelem		31. Pertoltice, kostel a 2 statky
9. Nové Město i s kostelem a radnicí		32. Černousy a statek
10. Hajniště i se statkem a kostelem		33. Ves, kostel a statek
11. Krásný Les i s kostelem		34. Háj
12. Bulovka i s kostelem a statkem		35. Saň
13. Dolní Oldříš, kostel a statek		Lenní statky
14. Dolní Řasnice		36. Görsingsheim ¹³⁴
15. Horní Řasnice		37. Güntterstorff
16. Jindřichovice i s kostelem		Zakoupené venkovské statky
17. Dětrichovec i s kostelem		38. Poustka a Boleslav
18. Větrov i s kostelem		39. Habartice
19. Heřmanice i s kostelem		40. Srbská
20. Dětrichov i s kostelem		
21. Vysoký		
22. Oldřichov		

¹³³ V pravé dolní části legendy byly během restaurátorských prací Bohumila Knyttla odkryty dva původní názvy obcí: 33. Ves 34. Háj

¹³⁴ Původně Gerlachsheim (nyní Grabiszyce)

5.2. HISTORIE MĚST A VESNIC V MAPOVÉ LEGENDĚ DO KONCE 17. STOLETÍ

1. Schlos, Stadt, Kürchen, Rathhaus, Hospital u Mayerho[ff] /Frýdlant/

Nejstarší zmínka o obci Frýdlant se dochovala z roku 1278, kdy Rudolf z Bibrštejna od českého krále Přemysla Otakara II. zakoupil frýdlantský hrad.¹³⁵ V tu dobu nesla ještě osada název Vridelant.¹³⁶ Od toho času se frýdlantský hrad a později i zámek staly sídlem vládnoucí vrchnosti Frýdlantska a také správním centrem celého panství. Do konce 17. století se zde vystřídaly rody Bibrštejnů, Redernů, Valdštejnů a Gallasů.

Za vlády Bibrštejnů byla obec několikrát napadena a za husitských válek silně poškozena. Po stabilizaci hospodářsko-sociální situace byl Frýdlant roku 1537 povýšen na město a získal vlastní znak.¹³⁷ Po nástupu Redernů začaly na Frýdlantsku rychle vzkvétat obchod, hornictví, cechovní výroba i stavebnictví. Za Redernů bylo k frýdlantskému hradu přistavěno i zámecké křídlo s kaplí. V poslední třetině 16. století město vyhořelo. Nedlouho potom jej nechali Redernové obnovit, modernizovat a přestavět radnici z roku 1532, která stála uprostřed náměstí.¹³⁸ S příchodem Albrechta z Valdštejna po roce 1621 zažilo frýdlantské panství nebývalý rozkvět. S koncem třicetileté války naopak trpělo nájezdy Švédů, kteří Frýdlant několikrát dobyli.¹³⁹ Po jejich odchodu se lokality plnohodnotně ujali Gallasové. Na základě Obnoveného zřízení zemského a soupisu poddaných dle víry muselo z města Frýdlantu odejít velké množství protestantů. V berní rule, která vznikl roku 1654, je uvedeno, že k frýdlantskému panství patřilo 25 obcí a 19 lenních statků. Po odchodu téměř poloviny místních obyvatel do exilu panství zpustlo. V důsledku nízkých výnosů ze zbylých usedlostí začali majitelé panství klást zbylým poddaným nepřiměřené požadavky. To vyústilo v selské bouře proti frýdlantské vrchnosti.¹⁴⁰ Gallasové na Frýdlantsku vládli až

---

¹³⁵ Erich GIERACH, *Die Ortsnamen des Bezirkes Friedland*, s. 46-47; Anton F. RESSEL, *Geschichte des Friedländer Bezirkes*, s. 56, 61.

¹³⁶ Erich GIERACH – Ernst SCHWARZ, *Sudetendeutsches Ortsnamenbuch*, s. 24-25.

¹³⁷ Karel KUČA, *Města a městečka v Čechách, na Moravě a ve Slezsku*, I., s. 838-839.

¹³⁸ Roman KARPAŠ - Rudolf ANDĚL a kol., *Frýdlantsko*, s. 44-46; Karel KUČA, *Města a městečka v Čechách, na Moravě a ve Slezsku*, I., s. 841.

¹³⁹ Roman KARPAŠ - Rudolf ANDĚL a kol., *Frýdlantsko*, s. 56.

¹⁴⁰ Josef KOČÍ, *Odboj nevolníků na Frýdlantsku 1679-1687*, Liberec 1965, s. 32-73.

do roku 1757.¹⁴¹ Od té doby v jejich odkazu pokračoval spřízněný rod Clamové. Vzájemným spojením obou rodů pak vznikl rod Clam-Gallasů.

2. Raspenaw u[nd] Kürchen Mayerhoff

/Raspenava/

O Raspenavě se poprvé dozvídáme z písemností z roku 1343 a roku 1463 je Raspenava uvedena v soupisu obcí náležících k frýdlantskému panství.¹⁴² Od této doby ves vzkvétá a získává na důležitosti, a to především díky železného hamru, který umožňoval na několika místech v raspenavském okolí těžít železnou rudu. Díky tomu Jáchym z Bibrštejna svému poddanému Heinzovi von Schwanitz udělil mnoho privilegií, která s chodem místního hamru souvisela.¹⁴³ Koncem 60. let 16. století hamr zanikl, ale netrvalo dlouho a Kateřina z Redernu vystavěla v obci Raspenava hamr nový, který dovážel železo i za hranice frýdlantského panství. Nejvíce se hamru dařilo za třicetileté války, kdy zde Albrecht z Valdštejna nechal vyrábět vojenský materiál pro své vojsko. V souvislosti s těžbou rostl zájem o kováře, uhlíře a další řemeslníky. Po smrti frýdlantského vévody Raspenava upadla do krize a docházející zásoby železné rudy vedly k uzavření dolů. Ačkoliv se opakovaně objevila snaha hamr obnovit, výsledek byl vždy bezúspěšný. S koncem 17. století přišla vlna selských bouří proti frýdlantské vrchnosti, což raspenavskou krizi na čas prohloubilo.¹⁴⁴

3. Mildenau u[nd] Kürchen Mayerhoff

/Luh/

Další z obcí frýdlantského panství je osada Luh, která odjakživa leží v těsné blízkosti obce Raspenava u Frýdlantu a Lužce. Nejstarší zmínka o něm pochází z roku 1381.¹⁴⁵ Roku 1654 je Luh v soupisu berní ruly uveden jako lenní statek.¹⁴⁶

4. Mildeneichen u[nd] höllerhoff

/Lužec/

Lužec, neboli Mildeneichen, se rozkládá nedaleko Lužce kolem toku říčky Smědá. První zmínka o této obci pochází z roku 1381. Od roku 1463 Lužec spadá pod správu frýdlantského panství.¹⁴⁷

---

¹⁴¹ Erich GIERACH, *Die Ortsnamen des Bezirkes Friedland*, s. 46-47.

¹⁴² Roman KARPAŠ - Rudolf ANDĚL a kol., *Frýdlantsko*, s. 198.

¹⁴³ Anton F. RESSEL, *Geschichte des Friedländer Bezirkes*, s. 362-363.

¹⁴⁴ Roman KARPAŠ - Rudolf ANDĚL a kol., *Frýdlantsko*, s. 198-200.

¹⁴⁵ Erich GIERACH – Ernst SCHWARZ, *Sudetendeutsches Ortsnamenbuch*, s. 36.

¹⁴⁶ Karel DOSKOČIL (ed.), *Berní rula*, s. 121-122.

¹⁴⁷ Erich GIERACH – Ernst SCHWARZ, *Sudetendeutsches Ortsnamenbuch*, s. 36-37.

5. Haindorff Kirchen u[nd] Klösterr

/Hejnice/

Obec se nachází nedaleko Bílého Potoka pod Smrkem a Lázní Libverda. Hejnicích jsou poprvé zmíněny ve frýdlantském urbáři z roku 1381.¹⁴⁸ V tu dobu zde již existovalo mariánské poutní místo a dřevěná kaplička, v níž byl prý vytesán rok 1211.¹⁴⁹ O 338 let později (1549) byl na tomto místě vystavěn kostel zasvěcený Panně Marii.¹⁵⁰ Významný zlom přišel v druhé polovině 17. století. Roku 1690 došlo ke změně statutu hejnického kostela na poutní a roku 1691 zde František Ferdinand z Gallasu s chotí založili františkánský klášter. O několik let později tu vznikla i rodinná hroba Gallasů a později Clam-Gallasů.¹⁵¹

Město Hejnice kromě poutního mariánského místa proslulo i textilním průmyslem a zpracováním dřeva, ze kterého vyráběly předměty denní potřeby a hračky.¹⁵²

6. Weispach

/Bílý potok/

U obce Bílý Potok známe jako u jedné z mála vesnic na Frýdlantsku přesné datum vzniku, a to 13. července 1594 na příkaz Melchiora z Redernu.¹⁵³ Z 25. března roku 1603 se dochovala listina Anuntiationis Mariae,¹⁵⁴ v níž se uvádí třicet šest usedlostí v lokalitě s názvem Weissbach podle potoka, na kterém leží. Obec zůstávala stranou obchodních cest, tudíž během války neprožívala tak silné otřesy, jako většina vesnic tohoto panství. Avšak vlně rekatolizací se nevyhnula a většina místních obyvatel Weissbach opustila. Vesnice se později v nevelké míře účastnila selských bouří proti panské vrchnosti.¹⁵⁵

7. Liwerda nebst Sauerbrun

/Libverda s kyselkou/

Obec se nachází na úpatí Jizerských hor a byla součástí obchodní stezky mezi

---

¹⁴⁸ Tamtéž, s. 28-29.

¹⁴⁹ Helena PEŠÍKOVÁ, *Vznik a využití pohřební krypty Gallasů v kostele Navštívení Panny Marie v Hejnicích v letech 1690-1759*, s. 14.

¹⁵⁰ Erich GIERACH – Ernst SCHWARZ, *Sudetendeutsches Ortsnamenbuch*, s. 28-29.

¹⁵¹ Helena PEŠÍKOVÁ, *Vznik a využití pohřební krypty Gallasů v kostele Navštívení Panny Marie v Hejnicích v letech 1690-1759*, s. 15.

¹⁵² Roman KARPAŠ - Rudolf ANDĚL a kol., *Frýdlantsko*, s. 193.

¹⁵³ Anton F. RESSEL, *Geschichte des Friedländer Bezirkes*, s. 273.

¹⁵⁴ Julius HELBIG, *Beiträge zur Geschichte der Stadt und des Bezirkes Friedland i. B., Friedland 1893 - 1894*, s. 241-242.

¹⁵⁵ Roman KARPAŠ - Rudolf ANDĚL a kol., *Frýdlantsko*, s. 198.

Hejnicemi a Novým Městem pod Smrkem. Libverda si pro své malebné umístění a léčivý pramen získala všeobecnou oblibu.¹⁵⁶ Nejstarší písemná zmínka je doložena urbářem z roku 1381.¹⁵⁷ Od konce 14. století se obec rozrůstala a díky věhlasu léčivé vody pramenící v Libverdě se těšila přízni osobností ze 17. a 18. století, jako byl saský kurfiřt August I. či Albrecht z Valdštejna.¹⁵⁸

8. Lustorff nebst Kirchen

/Ludvíkov/

Nejstarší historická zmínka o Ludvíkovu pochází z roku 1346.¹⁵⁹ Později (1381) přináší frýdlantský urbář první informace o rozlehlosti obce.¹⁶⁰ V první polovině 14. století tu dobu byl založen kostel sv. Petra a Pavla, který se v 15. století stal poutním místem. Obyvatelé se kromě zemědělství živili také těžbou železných rud, zejména cínu. V 17. století tu také stála huť, což mimo jiné dokládá i Globicova mapa.. V té době současně vzkvétala sousední obec Nové Město pod Smrkem. Zásahu na tom měl i nemalý počet ludvíkovských horníků, kteří se do obce přestěhovali a pomáhali zde těžit cín. Postupem doby začal Ludvíkov upadat do novoměstského stínu.¹⁶¹

9. Neustadt nebst Kirchen u[nd] Ratht[aus]   /Nové Město pod Smrkem/

S Novým Městem se v historických pramenech poprvé setkáváme na sklonku 16. století (1584).¹⁶² Město vzniklo v souvislosti s těžbou cínu nedaleko dnešní Kyselky u vrchu Měděnec (Kupferberg). Stalo se tak na popud Melchiora z Redernu s cílem založit horní město pro horníky a další poddané. Od Melchiora z Redernu obdrželo roku 1584 město znak, právo tržní, právo soudní, právo na stavbu pily a další privilegia, například úplné osvobození od roboty, aj. Také formálně přijalo od Melchiora dar, a to doly k těžbě. Město po všech stránkách rychle vzkvétalo a těšilo se přízni majitele panství.¹⁶³

S příchodem třicetileté války město upadalo. Stejně jako u většiny vesnic a měst i zde odešlo do exilu velké množství práceschopných horníků, rolníků, řemeslníků

---

¹⁵⁶ Julius HELBIG, *Beiträge zur Geschichte der Stadt und des Bezirkes Friedland i. B.*, s. 228-229.

¹⁵⁷ Erich GIERACH – Ernst SCHWARZ, *Sudetendeutsches Ortsnamenbuch*, s. 35.

¹⁵⁸ Roman KARPAŠ – Rudolf ANDĚL a kol., *Frýdlantsko*, s. 196.

¹⁵⁹ Julius HELBIG, *Beiträge zur Geschichte der Stadt und des Bezirkes Friedland i. B.*, s. 229-230.

¹⁶⁰ Erich GIERACH – Ernst SCHWARZ, *Sudetendeutsches Ortsnamenbuch*, s. 35.

¹⁶¹ Roman KARPAŠ – Rudolf ANDĚL a kol., *Frýdlantsko*, s. 192.

¹⁶² Anton F. RESSEL, *Geschichte des Friedländer Bezirkes*, s. 161.

¹⁶³ Roman KARPAŠ – Rudolf ANDĚL a kol., *Frýdlantsko*, s. 188.

a statkářů. To ochromilo postavení města a zbrzdilo jeho rozvoj. Další ranou pro chátrající město byl v polovině 17. století požár, který zničil téměř celé jeho centrum. Nové Město se z těchto ztrát vzpamatovalo velmi dlouho. V roce 1688, třicet pět let od velkého požáru, potvrdil císař Leopold I. obci hrdelní právo a zároveň mu tím prokázal svoji přízeň. Ocenil především snahu místních pokračovat v těžbě a vyrábět i v kritických poválečných podmínkách. Také si vážil věrnosti obyvatel města v katolické víře a toho, že se město nezapojilo do selských bouří, které na Frýdlantsku propukly v osmdesátých letech 17. století.¹⁶⁴

10. Heg[e]wald nebst mayerhoff u[nd] khürchen

/Hajniště/

Hajniště patrně patří mezi jednu z mladších vsí na frýdlantském panství. O obci se dozvídáme z vrchnostenských listin z druhé poloviny 15. století (1463).¹⁶⁵ Poplužní dvůr, který na tomto místě stál, vznikl až o jedno století později. Od založení usedlosti do roku 1700 se zde vystřídalo jen několik majitelů. Zřejmě první lenní šlechtou v Hajništi byli Maxenové. Nedlouho po nich roku 1580 se obce ujali Redernové a Hajniště se tak stalo vrchnostenskou vsí.¹⁶⁶

11. Schönnwalden nebst Kürchen

/Krásný Les/

Osada Krásný Les je poprvé doložena v urbáři míšeňského biskupství z roku 1346.¹⁶⁷ Místní kostel sv. Heleny pak v urbáři frýdlantského panství roku 1381.¹⁶⁸ Do roku 1574 statek vlastnili Etzlerové, za jejichž působení statek vzkvétal, např. zde během svého působení nechali vystavět školu.¹⁶⁹ Stejně jako většina statků ve frýdlantském výběžku odváděl i Krásný Les pravidelné dávky vrchnosti. Roku 1574 připadl statek do majetku Redernů, neboť poslední člen rodu Etzlerů zemřel bez dědice. V 17. století obec ztrácela na významu.¹⁷⁰

12. Bullendorff nebst Kürchen u[nd] Mayern[hoff]

/Bulovka/

Obec Bulovka leží v těsné blízkosti Arnoltic nedaleko města Frýdlant v Čechách.

---

¹⁶⁴ Tamtéž.

¹⁶⁵ Erich GIERACH, *Die Ortsnamen des Bezirkes Friedland*, s. 62; Erich GIERACH – Ernst SCHWARZ, *Sudetendeutsches Ortsnamenbuch*, s. 29.

¹⁶⁶ Roman KARPAŠ – Rudolf ANDĚL a kol., *Frýdlantsko*, s. 192.

¹⁶⁷ Anton F. RESSEL, *Geschichte des Friedländer Bezirkes*, s. 286.

¹⁶⁸ Erich GIERACH – Ernst SCHWARZ, *Sudetendeutsches Ortsnamenbuch*, s. 46.

¹⁶⁹ Anton F. RESSEL, *Geschichte des Friedländer Bezirkes*, Friedland 1902, s. 286.

¹⁷⁰ Roman KARPAŠ – Rudolf ANDĚL a kol., *Frýdlantsko*, s. 224.

Ve zhořelecké městské knize je zaznamenána již roku 1354, později se objevuje ve frýdlantském urbáři z roku 1381.¹⁷¹

Bulovka byla rozdělena mezi grabštejské a frýdlantské panství. Vznikly zde dva lenní statky – Horní a Dolní.¹⁷² Horní Bulovka patřila postupně rodům lenních šlechticů Maxenů, Würissů, Janu Samuelovi Kluegovi a Jiřímu Dachhauserovi z Heroldsteinu.¹⁷³ V důsledku zhoršení hospodářské úrovně statku vyvíjel tento muž na své poddané neustále sílící pracovní a daňový nátlak. Ale ani to Dachhauserovi z Heroldsteinu nepomohlo. Po jeho smrti byl statek roku 1675 prodán hraběti z Gallasu.¹⁷⁴

Podobný osud potkal i Dolní Bulovku. Po Maxenech statek postupně spravoval Johann von Scharfsödt, bratři Griesselové, Weissbachové a roku 1651 byla i tato dolní část obce připojena k frýdlantskému panství. Po skončení války se obyvatelé nově sjednocené obce aktivně účastnili selských rebelií proti vrchnosti.¹⁷⁵

13. Niderullerstorff Kürch. U[nd] Mayerh[off] /Dolní Oldříš/

Existence zemědělské obce Niderullerstorff, neboli Dolní Oldříš, je poprvé zaznamenána v zápisech míšeňského biskupství z roku 1346. Z listin lze vyčíst, že již v té době zde stál kostelík.¹⁷⁶ V 15. století ves na krátkou dobu zpustla. Stalo se tak v důsledku husitských válek a četných devastujících výprav přes Frýdlantsko. Dolní Oldříš byla lenním statkem. Do roku 1629 patřila Dolní Oldříš Adamu von Rodewitz, který ji vyměnil za statek Quitzdorf v Horní Lužici.¹⁷⁷ Obec silně utrpěla třicetiletou válkou. Dle zápisu v berní rule byla obec roku 1654 neobydlená.¹⁷⁸ V rámci obnovy panství sem po konci války začíná proudit nové obyvatelstvo a vracejí se i někteří se z Horní Lužice. V roce 1689 koupil Dolní Oldříš hrabě z Gallasu a připojil ji k frýdlantskému panství.¹⁷⁹

¹⁷¹ Erich GIERACH, *Die Ortsnamen des Bezirkes Friedland*, s. 51.

¹⁷² Roman KARPAŠ - Rudolf ANDĚL a kol., *Frýdlantsko*, s. 218.

¹⁷³ Tamtéž, s. 218, 57.

¹⁷⁴ Roman KARPAŠ - Rudolf ANDĚL a kol., *Frýdlantsko*, s. 57; Erich GIERACH – Ernst SCHWARZ, *Sudetendeutsches Ortsnamenbuch*, s. 18-19.

¹⁷⁵ Roman KARPAŠ - Rudolf ANDĚL a kol., *Frýdlantsko*, s. 57, 218; Erich GIERACH – Ernst SCHWARZ, *Sudetendeutsches Ortsnamenbuch*, s. 18-19.

¹⁷⁶ Anton F. RESSEL, *Geschichte des Friedländer Bezirkes*, Friedland 1902, s. 304.

¹⁷⁷ Roman KARPAŠ - Rudolf ANDĚL a kol., *Frýdlantsko*, s. 221-222.

¹⁷⁸ Karel DOSKOČIL (ed.), *Berní rula*, s. 121-122.

¹⁷⁹ Roman KARPAŠ - Rudolf ANDĚL a kol., *Frýdlantsko*, s. 57, 221-222.

14. Rieckstorff

/Dolní Řasnice/

Dolní Řasnice byla až do připojení k frýdlantskému panství vrchnostenskou vesnicí. Zřejmě první písemný doklad o této obci pochází z roku 1381.¹⁸⁰ Od té doby až do 17. století se zde vystřídalo několik šlechtických rodů, jako byli Resselové, Kneblové či Maxenové.¹⁸¹ V čase svého největšího rozkvětu patřila Dolní Řasnice k nejlidnatějším obcím Frýdlantska. V zápisu z roku 1651 stojí, že v tu dobu ve vsi „Rückstorff“ žilo 353 osob na více jak sto statcích. Ale v souvislosti s rekatolizací byla jen o několik let později vesnice z více než z poloviny prázdná. K významu této obce přispěl i fakt, že vůdce selských bouří proti frýdlantským pánům, kovář Andreas Stelzig, pocházel z této vesnice.¹⁸²

15. Bernstorff

/Horní Řasnice/

Horní a Dolní Řasnice leží v těsné blízkosti a ve svém názvu nesou jméno říčky, která oběma obcemi protéká. Horní Řasnice se pod svým německým názvem objevuje ve frýdlantském urbáři z roku 1381.¹⁸³ Ještě přetím je ale zaznamenán v urbáři míšeňského biskupství z roku 1346,¹⁸⁴ který vypovídá o existenci kostela Početí Panny Marie. Během třicetileté války došlo ke krizi a příchod silného rekatolizačního proudu úpadek jen urychlil.¹⁸⁵

16. Heinerstorff nebst Kirrche

/Jindřichovice pod Smrkem/

Jindřichovice pod Smrkem se nacházejí ve frýdlantském výběžku nedaleko města Frýdlant v Čechách. Jejich umístění bylo strategické, neboť stejně jako mnoho dalších nově vznikajících obcí té doby ležely na obchodní stezce. Nejstarší zmínka o této osadě sahá patrně do roku 1346,¹⁸⁶ kdy se v záznamech míšenského biskupství objevuje několik řádků o “vsi” jménem Heinerstorff. Stejně tak je jako celá řada dalších obcí frýdlantského panství zmíněna ve zdejším urbáři z roku 1381.¹⁸⁷

---

¹⁸⁰ Tamtéž, s. 223.

¹⁸¹ Tamtéž, s. 57.

¹⁸² Tamtéž, s. 223.

¹⁸³ Erich GIERACH – Ernst SCHWARZ, *Sudetendeutsches Ortsnamenbuch*, s. 15.

¹⁸⁴ Julius HELBIG, *Beiträge zur Geschichte der Stadt und des Bezirkes Friedland i. B.*, s. 218.

¹⁸⁵ Roman KARPAŠ - Rudolf ANDĚL a kol., *Frýdlantsko*, s. 222.

¹⁸⁶ Anton F. RESSEL, *Geschichte des Friedländer Bezirkes*, s. 291; Julius HELBIG, *Beiträge zur Geschichte der Stadt und des Bezirkes Friedland i. B.*, s. 186.

¹⁸⁷ Erich GIERACH, *Die Ortsnamen des Bezirkes Friedland*, s. 63.

Husitská vojska a jejich výpravy ve 20. a 30. letech 15. století s sebou údajně přinesly zánik původní vesnice.¹⁸⁸ Postupem času zde začala vzkvétat nová výstavba. V 17. století tento lenní statek koupili Gallasové od šlechtické rodiny von Seligerů.¹⁸⁹

17. Dittersbächl nebst Kürchel

/Dětrichovec/

Dětrichovec se nalézá nedaleko Jinřichovic pod Smrkem. Nejstarší záznam o obci se dochoval z roku 1381.¹⁹⁰ Mnoho historických informací se nedochovalo.

18. Ringenheim nebst Kürchel

/Větrov/

Obec Větrov leží v těsné blízkosti města Frýdlant. Z roku 1346 se dochovala nejstarší zmínka o Větrovu,¹⁹¹ další informace pochází z urbáře frýdlantského panství z roku 1381. Později zde byly založeny kostel a škola.¹⁹² Stejně jako většinu území postihl i Větrov nucený odchod většiny protestantských obyvatel za hranice země.

19. Hermstorff nebst Maye[r]n[hoff]

/Heřmanice/

Heřmanice jsou další obcí frýdlantského panství, která od svého vzniku patřila do správy vrchnosti, tedy Bibrštejnům. S první zmínkou se setkáváme roku 1381.¹⁹³ Od 16. století se Heřmanice staly lenním statkem a jejich majiteli pak rodina Schwanitzů. Ti obec vlastnili až do roku 1673. Hrabě z Gallasu zakoupil statek o pět let později (1678).¹⁹⁴

Válka měla silný dopad i na Heřmanice. Vesnice chátrala a nespokojení obyvatelé se na konci 17. století účastnili selských rebelií proti Gallasům.¹⁹⁵

20. Dittersbach nebst Kürchen

/Dětrichov/

Dittersbach neboli Dětrichov se nachází v Jizerských horách na půl cesty mezi Libercem a Frýdlantem v Čechách. Poprvé se o této obci dozvídáme z urbáře

---

¹⁸⁸ Anton F. RESSEL, *Geschichte des Friedländer Bezirkes*, s. 291-293; Roman KARPAŠ - Rudolf ANDĚL a kol., *Frýdlantsko*, s. 222.

¹⁸⁹ Roman KARPAŠ - Rudolf ANDĚL a kol., *Frýdlantsko*, s. 57.

¹⁹⁰ Erich GIERACH – Ernst SCHWARZ, *Sudetendeutsches Ortsnamenbuch*, s. 20-21.

¹⁹¹ Anton F. RESSEL, *Geschichte des Friedländer Bezirkes*, s. 359.

¹⁹² Erich GIERACH – Ernst SCHWARZ, *Sudetendeutsches Ortsnamenbuch*, s. 44-45; Anton F. RESSEL, *Geschichte des Friedländer Bezirkes*, s. 361.

¹⁹³ Erich GIERACH, *Die Ortsnamen des Bezirkes Friedland*, s. 63.

¹⁹⁴ Roman KARPAŠ - Rudolf ANDĚL a kol., *Frýdlantsko*, s. 57.

¹⁹⁵ Tamtéž, s. 205.

frýdlantského panství z roku 1381¹⁹⁶ a už v tu dobu zde stál kostel. Ves patrně vyrostla jako styčný bod na obchodní stezce ze Žitavska na Heřmanice. Děřichov byl vrchnostenskou vesnicí, která patřila pod správu frýdlantského panství.¹⁹⁷

21. Ho[c]he[n]walden

/Vysoký/

Vysoký, neboli správně německy Hohenwald, byl založen roku 1600 Melchiorem z Redernu.¹⁹⁸ Roku 1654 je Vysoký v berní rule uveden jako obec náležící k frýdlantskému panství.¹⁹⁹

22. Ullerstorff

/Oldřichov/

Oldřichov v Hájích se nachází nedaleko Liberce směrem na Frýdlant v Čechách. Nejstarší zmínka o obci pochází z roku 1381.²⁰⁰

23. Einsiedl nebst Kürchen

/Mníšek/

Bývalá ves se nachází nedaleko Liberce a první zmínka o Mníšku pochází z roku 1381.²⁰¹ Později zde byl založen kostel. Obec, stejně jako celé panství v 17. století, trpěla pod nájezdy švédských vojsk a také rekatolizačními procesy.

24. Olberstoff

/Albrechtice/

Albrechtice, až do 20. století Olberstoff (Olbersdorf), jsou součástí komplexu frýdlantských vesnic a statků, o nichž se dozvídáme roku 1381 z frýdlantského urbáře.²⁰² Albrechtice jsou jedním z těch míst, která spadala přímo pod správu majitele panství, tudíž neprodělala nespočet změn jako většina lenních vesnic. Albrechtice dodnes leží na hlavní spojnici mezi Frýdlangem a Libercem. To byl zřejmě také důvod, proč na tomto místě osada vznikla. V 15. století obec vyhořela²⁰³ a po třicetileté válce odtud v rámci protireformace odešla většina obyvatel. To poznamenalo většinu vesnic a Albrechtice byly jednou z nich. O několik let později se obec aktivně účastnila

---

¹⁹⁶ Erich GIERACH – Ernst SCHWARZ, *Sudetendeutsches Ortsnamenbuch*, s. 20.

¹⁹⁷ Roman KARPAŠ - Rudolf ANDĚL a kol., *Frýdlantsko*, s. 202.

¹⁹⁸ Erich GIERACH – Ernst SCHWARZ, *Sudetendeutsches Ortsnamenbuch*, s. 31.

¹⁹⁹ Tamtéž, s. 31.

²⁰⁰ Antonín PROFOUS, *Místní jména v Čechách*, III., Praha 1950, s. 262.

²⁰¹ Tamtéž, s. 116.

²⁰² Erich GIERACH – Ernst SCHWARZ, *Sudetendeutsches Ortsnamenbuch*, s. 40-41.

²⁰³ Antonín PROFOUS, *Místní jména v Čechách. Jejich vznik, původní význam a změny*, I., Praha 1947, s. 7-8.

poddanského povstání pod vedením Andrease Stelziga.²⁰⁴

25.. Kümerstorft nebst Kirche[n]

/Kunratice/

Kunratice, jedno z nejstarších sídel na Frýdlantsku (1377),²⁰⁵ leží na půl cesty mezi Frýdlantem v Čechách a polskou Bogatyniou. Už tento fakt dokládá, že obec vznikla na obchodní cestě z Frýdlantu do Žitavy. Nečekané zásahy, které prožívala za husitských bojů a třicetileté valky, napomohly jejímu úpadku. V berní rula z 50. let 17. století je uvedeno, že v tu dobu byla v Kunraticích více než polovina domů pustých.²⁰⁶ Později se kunratičtí obyvatelé aktivně účastnili poddanských rebelií proti frýdlantské vrchnosti.²⁰⁷

26. Weigstorff Kürch u[nd] mayer[hoff]

/Dolní Višňová/

S obcí Višňová se poprvé setkáváme roku 1334.²⁰⁸ O dvanáct let později (1346) se zmiňuje také kostel na návrší nad Višňovou²⁰⁹ a roku 1381 je ves uvedena ve frýdlantském urbáři.²¹⁰ Právě zde se v 17. století začalo kázat luteránské učení, což se stalo příčinou mnoha konfliktů mezi místními katolíky a protestanty. V průběhu i po skončení války se situace mezi oběma skupinami stále zotročovala. Katolíci zakázali v kostele vést protestanské bohoslužby, pohřbívat luterány na křesťanském hřbitově, později nekatolické děti nesměly navštěvovat místní školu, protože učitel nebyl schválen frýdlantskou vrchností.²¹¹

Téměř od počátku své existence se obec dělila na tři části – Horní, Dolní a Střední.²¹² Dolní neboli Česká Višňová (Niederweigsdorf) se roku 1418 stala lenním statkem frýdlantského panství.²¹³ Horní Višňová (Oberweigsdorf) náležela k Závidovu, později Horní Lužici a Střední Višňová (Mittelweigsdorf) byla ve vlastnictví Žitavy.²¹⁴

---

²⁰⁴ Roman KARPAŠ - Rudolf ANDĚL a kol., *Frýdlantsko*, s. 205.

²⁰⁵ Erich GIERACH – Ernst SCHWARZ, *Sudetendeutsches Ortsnamenbuch*, s. 33.

²⁰⁶ Karel DOSKOČIL (ed.), *Berní rula*, s. 121-122.

²⁰⁷ Roman KARPAŠ - Rudolf ANDĚL a kol., *Frýdlantsko*, s. 204.

²⁰⁸ Erich GIERACH – Ernst SCHWARZ, *Sudetendeutsches Ortsnamenbuch*, s. 49.

²⁰⁹ Anton F. RESSEL, *Geschichte des Friedländer Bezirkes*, s. 350.

²¹⁰ Erich GIERACH – Ernst SCHWARZ, *Sudetendeutsches Ortsnamenbuch*, s. 50.

²¹¹ Roman KARPAŠ - Rudolf ANDĚL a kol., *Frýdlantsko*, s. 205-206.

²¹² Erich GIERACH – Ernst SCHWARZ, *Sudetendeutsches Ortsnamenbuch*, s. 51.

²¹³ Tamtéž, s. 49.

²¹⁴ Tamtéž, s. 51.

Česká Horní Višňová se dále členila. Jedna její část byla vrchnostenská a druhá lenní. Lenní polovina patřila až do roku 1530 rodu Weigsdorfů, poté ji odkoupili Schwanitzové, významný šlechtický rod, který na Frýdlantsku v 16. století vlastnil několik panství (Raspenava, Horní Habartice, Andělka apod.). Po dlouhodobých hospodářských problémech byli Schwanitzové nuceni českou část lenního statku rozdělit na horní, rytířský dvůr, který roku 1681 odkoupili Gallasové a dolní dvůr, který zůstal do roku 1722 Schwanitzům.²¹⁵

27. Friedlantz nebst mayerhoff

/Předlance/

Předlance jsou další z obcí založených ve 14. století. Nejstarší zpráva o této osadě pochází z roku 1373, později z urbáře frýdlantského panství z roku 1381,²¹⁶ kdy ještě obec spadala pod správu Zhořelecka. V roce 1463 byla osada již lenním statkem frýdlantského panství.²¹⁷ Po třicetileté válce Předlance zasáhla protireformace a mnoho obyvatel ji opustilo.

28. Lautsch

/Loučná/

Loučná se nachází severozápadně od Frýdlantu nedaleko hranice s Horní Lužicí, dnešním Polskem. Na statku se do konce 17. století, kdy jej odkoupil hrabě z Gallasu, vystřídaly dva šlechtické rody, a to Griesselové a Püchlerové. Během třicetileté války statek zažil úpadek, dokonce prý roku 1644 vyhořel.²¹⁸ Tehdejší majitel Loučné, Jan Püchler (1642), začal nedlouho po válce s její obnovou. Nemaý podíl na tom měla skutečnost, že Jan Püchler nebyl protestant, tudíž nemusel v 50. letech 17. století odejít do exilu. Po jeho smrti se statku ujala Janova dcera Marie Beata,²¹⁹ která jej roku 1691 prodala Františku Ferdinandovi z Gallasu.²²⁰

29. Engelstorff Kürch u[nd] mayerh[off]

/Andělka/

Andělka je další z příhraničních vesnic frýdlantského výběžku. Leží nedaleko Černous a Višňové, pár kilometrů od hornolužického Závidova. Stejně jako většina frýdlantských obcí byla Andělka založena v první vlně osidlování Frýdlantska ve

---

²¹⁵ Roman KARPAŠ – Rudolf ANDĚL a kol., *Frýdlantsko*, s. 57, 205-206.

²¹⁶ Erich GIERACH – Ernst SCHWARZ, *Sudetendeutsches Ortsnamenbuch*, s. 42.

²¹⁷ Antonín PROFOUS, *Místní jména v Čechách*, s. 462-463.

²¹⁸ Rudolf ANDĚL, *Rybníkářství na statcích frýdlantské lenní šlechty v 16. a 17. století*, s. 41.

²¹⁹ Tamtéž.

²²⁰ Roman KARPAŠ – Rudolf ANDĚL a kol., *Frýdlantsko*, s. 57.

14. století. Zřejmě již v roce 1340 byla součástí zhořeleckého statku, z jehož městské knihy tento nejstarší záznam o Andělce pochází.²²¹ Na statku se vystřídalo několik majitelů, mezi nimiž zazněla jména Hanse Wiedebacha, Schwanitzů, Weigsdorfů, Döbschitzů a Schweinichenů.²²² Zhoršující se hospodářské podmínky na počátku 17. století, rekatolizace a dopady třicetileté války na většinu odvětví lidské činnosti přivedly obec k úpadku. V roce 1670 zakoupil Andělku hrabě Gallas.²²³

30. Arnstorff nebst Kürchen

/Arnoltice/

Příznivé přírodní podmínky a strategické umístění umožnily snazší udělení Arnoltic v léno drobné frýdlantské šlechtě. První zmínka o obci pochází z roku 1346, kdy zde stál kostel.²²⁴ V první polovině 15. století Arnoltice patřily rodu Tschirnhausů. O století později se obce ujali Kyawové. Za jejich vlastnictví došlo k rozdělení obce na dvě části a tak tomu bylo do roku 1664, kdy statek zkoupili Gallasové.²²⁵

31. Benstorff, Kürch: u[nd] 2 mayr[hoff]

/Pertoltice/

Obec byla založena ve druhé polovině 14. století²²⁶ a od svého vzniku nepodléhala frýdlantské vrchnosti, ale přímo králi. Této zvýhodněné pozice užívala ves do první poloviny 17. století.²²⁷ V Pertolticích byly tři lenní statky, proto se obec rozdělila na tři části – Horní Pertoltice (Oberbenstorff), Dolní Pertoltice (Mittelbenstorff) a Střední Pertoltice (Niederbenstorff).²²⁸ Bibrštejnové ani Redernové nepodnikli žádné kroky, aby obec získali, ačkoliv byly téměř uprostřed jejich panství. Až Albrecht z Valdštejna přivedl Pertoltice pod správu zdejšího panství. Během let 1662-1665 odkoupil Pertoltice hrabě Antonín Pankrác z Gallasu a trvale je připojil k frýdlantskému panství.²²⁹

32. Tschernhaussen u[nd] mayer[hoff]

/Černousy/

---

²²¹ Erich GIERACH, *Die Ortsnamen des Bezirkes Friedland*, Reichenberg 1900, s. 56.

²²² Roman KARPAŠ – Rudolf ANDĚL a kol., *Frýdlantsko*, s. 57.

²²³ Tamtéž, s. 57, 209-210.

²²⁴ Anton F. RESSEL, *Geschichte des Friedländer Bezirkes*, s. 314; Julius HELBIG, *Beiträge zur Geschichte der Stadt und des Bezirkes Friedland i. B.*, s. 218.

²²⁵ Roman KARPAŠ – Rudolf ANDĚL a kol., *Frýdlantsko*, s. 57, 218.

²²⁶ Tamtéž, s. 216.

²²⁷ Roman KARPAŠ – Rudolf ANDĚL a kol., *Frýdlantsko*, s. 216.

²²⁸ Erich GIERACH – Ernst SCHWARZ, *Sudetendeutsches Ortsnamenbuch*, s. 16-17.

²²⁹ Tamtéž, Roman KARPAŠ – Rudolf ANDĚL a kol., *Frýdlantsko*, s. 216.

O Černousích se poprvé dozvídáme roku 1385.²³⁰ Obec byla od svého vzniku lenním statkem frýdlantského panství a vystřídal se zde několik drobných venkovských šlechticů jako Rackwitzové, Kottwitzové, Gersdorfové, Miltitzové, Schweinichenové.²³¹ Válka zhoršila hospodářskou a ekonomickou situaci. Mezi lety 1663-1664 statek odkoupili Gallasové.²³²

33. Wieße Kirche u[nd] mayer[hoff]

/Ves/

První písemná zmínka o obci pochází z roku 1306.²³³ O čtyřicet let později se objevuje informace o založení místního kostela, který byl úzce spjat s okolními vesnicemi.²³⁴ Majitelé Vsi byli od 15. století lenníky frýdlantských pánů. Prvním z nich byl rod Wiese, v následujícím století Hobergové a ve století 17. nejvýznamnější ze zdejších majitelů rytíř v redernských službách, Ernst von Borau, zvaný Kessel.²³⁵ V roce jeho smrti zde byla vystavěna škola. Od Borauových dědiců odkoupil Ves majitel grabštejnského panství, který ji vlastnil až do roku 1661. Za třicetileté války potkal obec stejný osud jako většinu frýdlantských vsí. V protireformace odešlo mnoho nekatolíků do nedaleké Horní Lužice. Gallasové vesnici opět připojili k Frýdlantsku až v roce 1665.²³⁶

34. Göhe

/Háj/

Osada Háj se nachází v přímé blízkosti hranic s dnešním Polskem nedaleko Habartic a byla založena roku 1421.²³⁷ I tato obec byla součástí lenních statků frýdlantského panství. Stejně jako Boleslav, Poustka, Loučná, Háj, Černousy, Předlánce a Saň vychází i zde její jméno ze slovanského názvosloví.²³⁸ Háj a Habartice patřily stejným majitelům z rodu Bindemannů a Eberhardtů, od nichž ves roku 1671 zakoupil hrabě z Gallasu.²³⁹

35. Zahne

/Saň/

²³⁰ Erich GIERACH – Ernst SCHWARZ, *Sudetendeutsches Ortsnamenbuch*, s. 47.

²³¹ Roman KARPAŠ – Rudolf ANDĚL a kol., *Frýdlantsko*, s. 57.

²³² Roman KARPAŠ – Rudolf ANDĚL a kol., *Frýdlantsko*, s. 211.

²³³ Erich GIERACH – Ernst SCHWARZ, *Sudetendeutsches Ortsnamenbuch*, s. 51.

²³⁴ Anton F. RESSEL, *Geschichte des Friedländer Bezirkes*, s. 328.

²³⁵ Roman KARPAŠ – Rudolf ANDĚL a kol., *Frýdlantsko*, s. 57.

²³⁶ Tamtéž, s. 50.

²³⁷ Erich GIERACH, *Die Ortsnamen des Bezirkes Friedland*, s. 69.

²³⁸ Roman KARPAŠ – Rudolf ANDĚL a kol., *Frýdlantsko*, s. 16.

²³⁹ Tamtéž, s. 57.

Obec Saň leží západně od města Frýdlant v Čechách. První zmínka o této osadě pochází z roku 1564.²⁴⁰ V soupisu berní ruly z roku 1654 není mezi obcemi frýdlantského panství uvedena.²⁴¹ Součástí gallasovského majetku se stala až později. Saň je patrně jednou z obcí, která byla do Globicovy mapy Frýdlantska připsána až při restaurátorských pracích v 19. století.

Lehngütter

/Lenní statky/

36. Görsingsheim²⁴²

Název „Görsingheim” vznikl při restaurátorském zásahu, kdy došlo k chybnému přepisu obce Gerslachsheim. Dnes se obec nazývá Grabiszyce a nalézá se v kraji Lubán nedaleko Nového Města pod Smrkem.

37. Güntterstorff

Obec v Horní Lužici se nacházela blízko západní hranice frýdlantského panství. Güntterstorff byl frýdlantským lenním statkem od 14. století do roku 1673.²⁴³ Během téměř tří set let tento statek patřil rodu Gersdorfů a Seydellů.²⁴⁴

Außerlechen gekaupte Güter

/Zakoupené venkovské statky/

38. Wustung u[nd] Buntzendorff

/Poustka a Boleslav/

Boleslav se nalézá severozápadně od Frýdlantu v Čechách, sousedí s vesnicí Černousy a protéká jí říčka Smědá. Již od svého vzniku (1417) byla obec lenním statkem frýdlantského panství²⁴⁵ a i přes své nepříliš početné obyvatelstvo vykazovala poměrně vysoké hospodářské výnosy. Boleslav se stala gallasovským majetkem roku 1706. Do té doby se na ní vystřídali majitelé z lenních rodu Wiesenů, Uechtritzů, Reibnitzů, Lamottů a Rodewitzů.²⁴⁶

Poustka tvořila další lenní statek frýdlantského panství nedaleko města Frýdlant

---

²⁴⁰ Erich GIERACH – Ernst SCHWARZ, *Sudetendeutsches Ortsnamenbuch*, s. 55.

²⁴¹ Karel DOSKOČIL (ed.), *Berní rula*, s. 121-122.

²⁴² Dle edice berní ruly od Karla Doskočila (s. 121-122) se jedná o obec "Goerlitzheimb". Existuje i reálnější varianta názvu "Goerlachsheim", který se po roce 1945 stal Grabiszycem.

²⁴³ Rudolf ANDĚL, *Rybníkářství na statech frýdlantské lenní šlechty v 16. a 17. století*, s. 46.

²⁴⁴ Roman KARPAŠ - Rudolf ANDĚL a kol., *Frýdlantsko*, s. 57.

²⁴⁵ Anton F. RESSEL, *Geschichte des Friedländer Bezirkes*, s. 330-331.

²⁴⁶ Roman KARPAŠ - Rudolf ANDĚL a kol., *Frýdlantsko*, s. 57.

a byla založena v 15. století.²⁴⁷ Poustka do doby, než ji roku 1706 koupil hrabě z Gallasu, prošla rukama několika vlastníků, a to Schwanitzů, Redernů, Schliků, Lamottů a Putteaniů.²⁴⁸

39. Eberstorff

/Habartice/

Ves Habartice leží přímo na hranici s Polskem a od obce Závidov ji dělí jen Kočičí potok, který tudy protéká. Nebýt něj, Závidov a Habartice by zřejmě kdysi splynuly v jedno město. První zmínka o Habarticích pochází z roku 1399, kdy na tomto místě stál lenní statek.²⁴⁹ Až do první poloviny 17. století, kdy se Závidov stal součástí Horní Lužice, byla historie obou obcí úzce propojena.²⁵⁰

Statek byl nejprve ve vlastnictví pánů z Černous. Od 15. století připadl rodině von Bindemann, která ho roku 1592 kvůli hospodářským problémům rozdělila na dvě části – Horní a Dolní, z nichž ta druhá zůstala ve vlastnictví rodu Bindemannů až do roku 1651, kdy připadla Hansovi Ludwigovi z Rodewitz. Horní Habartice byly prodány Schwanitzům, kteří svoji část obce obhospodářovali do roku 1662. Toho roku Hans Ludwig z Rodewitz odkoupil od Schwanitzů horní část obce a opět Habartice sjednotil. Roku 1712, kdy jej zakoupil Jan Václav Gallas, se Habartice staly majetkem frýdlantského panství.²⁵¹

40. Wüntschendorff

/Srbská/

Vesnice Srbská leží ve frýdlantském výběžku nedaleko hranic s Německem (SRN). Historie obce spadá do 15. století.²⁵² Prvními majiteli byli zřejmě hornolužičtí Döbschitzové, z nichž asi nejznámější potomek Georg von Döbschitz získal významné postavení na dvoře Melchiora z Redernu. Po Döbschitzově smrti přešel veškerý majetek na frýdlantského hejtmana Heinricha Griessela, kterého vystřídal Christoph Strauch von Blumenthal.²⁵³ Oba muži byli jedni z předních gallasovských úředníků, z čehož můžeme usuzovat, že obec Srbská byla velmi výnosná. Předtím, než střední Evropu zasáhla třicetiletá válka, většina obcí na Frýdlantsku byla velmi lidnatá a Srbská

---

²⁴⁷ Anton F. RESSEL, *Geschichte des Friedländer Bezirkes*, s. 323-326.

²⁴⁸ Tamtéž.

²⁴⁹ Erich GIERACH, *Die Ortsnamen des Bezirkes Friedland*, s. 54.

²⁵⁰ Roman KARPAŠ - Rudolf ANDĚL a kol., *Frýdlantsko*, s. 212-213.

²⁵¹ Tamtéž, s. 57, 212-213.

²⁵² Erich GIERACH, *Die Ortsnamen des Bezirkes Friedland*, s. 53.

²⁵³ Anton F. RESSEL, *Geschichte des Friedländer Bezirkes*, s. 300-302.

netvořila výjimku. Vyjímecnou z ní udělalo až období poválečné, kdy v rámci rekatolizace z obce odešlo jen několik málo rodin. Roku 1663 se novými majiteli obce stali Kleinbergové. Ti ji drželi až do roku 1722, kdy ji Gallasové odkoupili a připojili ke svému panství.²⁵⁴

---

²⁵⁴ Roman KARPAŠ - Rudolf ANDĚL a kol., *Frýdlantsko*, s. 57, 223.

5.3. POPIS MAPY Z HLEDISKA IKONOGRAFIE

5.3.1. LIBERECKÝ REGION NA MAPÁCH V OBDOBÍ RANÉHO NOVOVĚKU

Malovaná mapa frýdlantského panství vznikla přibližně kolem roku 1660.²⁵⁵ V libereckém regionu se s největší pravděpodobností nenachází žádná starší takováto mapa podobných rozměrů a významu. Globicovo dílo je zřejmě nejstarším regionálním vyobrazením na Liberecku a ve většině případů také poprvé zachycuje frýdlantské obce.

První tištěná mapa českých zemí byla vytištěna roku 1518 a jejím autorem se stal Mikuláš Klaudyán.²⁵⁶ Jeho dílo bylo stejně jako Globicovo podle tehdejších zvyklostí orientováno na jih, severní Čechy tedy nalezneme v dolní části mapy. Zakreslení měst a jejich vzájemná vzdálenost jsou pouze orientační. Klaudyán v mapě zaznamenal mimo jiné Frýdlant, Stráž pod Ralskem, Ralsko s Děvínem, Grabštejn, Český Dub, Turnov, Rohozec, Jablonné v Podještědí, Semily a také pohoří Jizerských a Lužických hor.²⁵⁷

V průběhu období raného novověku vznikla Crigingerova mapa Čech (1568).²⁵⁸ Johann Criginger narozdíl od svého předchůdce Klaudyána situuje mapu severo-jihním směrem, tedy tak, jak jsme zvyklí dnes. I když ve svém díle autor severní Čechy z nějakého důvodu vynechává, některá města ze severu přece jen zakresluje. Zde se poprvé na podobném kartografickém vyobrazení setkáváme s Libercem. Zřejmě se jedná o nejstarší známé schematické zpodobnění tohoto města vůbec. Liberec je na mapě znázorněn jako několik staveb se třemi věžičkami.²⁵⁹

Další mapou Čech, která vypovídá o geografické pozici regionu, je dílo Pavla Aretina ze 17. století. Na severní straně autor zakreslil Frýdlant, Krásný Les, Liberec, Jablonné v Podještědí, Dub a Grabštejn. Názvy obcí dále doplnil jednoduchými vedutami měst. Frýdlant je obklopen vysokou hradbou, uvnitř které se nachází náměstí

---

²⁵⁵ I když jsou na mapě uvedeny přesné datum a rok vzniku, předpokládám, že autor dílo vytvářel již nějaký čas před tím, kdy musel, jak sám uvádí, "vyměřit a zakreslit" celé frýdlantské panství. Proto je pravděpodobnější, že uvedené datum odpovídá dokončení díla.

²⁵⁶ Mikuláš KLAUDYÁN, *Mapa Čech*, 1518 [online]. [cit. 16. 4. 2011], Dostupné z: <<http://www.oahshb.cz/staremapy/full/1518-22.jpg>>

²⁵⁷ Miloslava TAUŠOVÁ, *Liberec a okolí na starých mapách*, s. 12-14.

²⁵⁸ Johann CRIGINGER, *Mapa Čech*, 1568 [online]. [cit. 16. 4. 2011], Dostupné z: <<http://www.staremapy.cz/antos/zoomify/criginger.html>>

²⁵⁹ Miloslava TAUŠOVÁ, *Liberec a okolí na starých mapách*, s. 12-14.

s kostelem a několika domky.²⁶⁰ Na první pohled má mezi těmito městy dominantní postavení. V porovnání s Frýdlantem nejsou schematické ilustrace okolních obcí propracovány. Spíše se jedná o náčrtky budov, popřípadě kostelů, hradů a zámků.

V polovině 17. století vydal Johann Janssonius svoji mapu Čech.²⁶¹ Města jsou zaznamenána v bodech, u kterých se v bezprostřední blízkosti nachází název obce. Stejně jako Aretinovo dílo je i Janssoniova mapa doplněna o propracované ilustrace. Geografické rozmístění obcí na mapě téměř odpovídá skutečnosti.

Mapy vzniklé v 18. století se svým zpracováním již zcela lišily od těch předchozích. Vogtova mapa z roku 1712 a především o osm let později vydané dílo Kryštofa Müllera byly v zeměměřičství a kartografii velkým převratem. Müllerova mapa byla první detailně propracovanou a geodeticky vyměřenou mapou Čech, z níž později vycházela většina zeměměřičů a kartografů.²⁶²

---

²⁶⁰ Ilustrace dokládá, že v době vzniku vydání mapy roku 1665 (mapa vyšla třikrát 1619, 1632, 1665) již měl Frýdlant mezi svými právy měl i právo hradební. Informace pochází z díla Karla KUCHARĚ, *Naše mapy odedávna do dneška*, Praha 1958, s. 34-35.

²⁶¹ Johann JANSSONIUS, *Mapa Čech*, 2. polovina 17. století [online]. [cit. 16. 4. 2011], Dostupné z: <http://historickemapy.cuzk.cz/cio/data/sbirka_I/menu/sbirka_I/bohemika/seznam_nahl_temp_03_01.html>

²⁶² Karel KUCHARĚ, *Naše mapy odedávna do dneška*, s. 58-64; Eva SEMOTANOVÁ, *Historická geografie českých zemí*, s. 89.

5.3.2. NEJSTARŠÍ ZNÁMÁ VYOBRAZENÍ MĚST A VESNIC V OBDOBÍ RANÉHO NOVOVĚKU NA FRÝDLANTSKU

Většina obcí a měst frýdlantského panství, které zakreslil Samuel Globic z Bučiny do mapy, se zde svého kartografického zobrazení dočkala poprvé. Výjimku tvořily pouze Frýdlant a Hejnice.

S nejstarším schematickým znázorněním Frýdlantu v Čechách se setkáváme zřejmě již na mapě Pavla Aretina z roku 1619. Frýdlant je zde zakreslen jako osada s kostelem a několika domy, které obklopuje masivní hradba.²⁶³

O čtyřicet let později byla na barokní mědirytině hejnické Madony poprvé zakreslena část obce Hejnice. Na vedutě je vyobrazen hejnický kostel obklopený zdí, kolem kterého stojí několik domů.²⁶⁴

Další časově nejbližší vyobrazení měst a vesnic pochází na Frýdlantsku až z pera Friedricha Bernharda Wenera. Jeho veduty měst a obcí Čech, Moravy a Slezska vznikaly pravděpodobně mezi lety 1710-1752 a jsou věrohodným dobovým obrazem tváří obcí ve vrcholném novověku.²⁶⁵

V kronice Johanna Carla Rohna se nacházejí dvě veduty Frýdlantu a Liberce. Obě vznikly kolem roku 1763.²⁶⁶ Veduta Frýdlantu umožňuje srovnání mezi Globicovým vyobrazením města z roku 1660 a Arnoldovým z roku 1763. Díky Arnoldově vedutě dokážeme přibližně určit, s jakou přesností Globic mapu namaloval. Rudolf Anděl²⁶⁷ ve své studii dospěl k závěru, že Globic detailně vykreslil frýdlantský hrad a zámek, ale samotné město reálněji zachytila veduta novější.

Další obce byly poprvé vyobrazeny až v průběhu 19. století.²⁶⁸

---

²⁶³ Pavel Aretin, Mapa Čech, 1619 [online]. [cit. 16. 4. 2011], Dostupné z: <http://www.staremapy.cz/antos/zoomify/aretin.html>

²⁶⁴ Jan Kryštof SMÍŠEK, *Barokní mědiryt hejnické Madony*, 1659, NA Praha, fond Řád františkánů, karta č. 130.

²⁶⁵ Jan KOZÁK – Marie MŽYKOVÁ, *F. B. Wenera ikonografická inventarizace Čech, Moravy a moravského Slezska*, Umění 35, 1987, č. 4, s. 289-303; Werner ve svých vedutách zachytil mimo Hejnic a Frýdlantu také Nové Město pod Smrkem, Ludvíkov pod Smrkem, v severních Čechách také Liberec, Hrádek nad Nisou, Hodkovice nad Mohelkou a Sychrov.

²⁶⁶ Erich GIERACH – Josef SCHUBERT, *Heimatkunde des Bezirkes Friedland in Böhmen*, s. 195.

²⁶⁷ Rudolf ANDĚL, *Globicovo vyobrazení frýdlantského panství z r. 1660*, s. 155-156.

²⁶⁸ V 19. století byla poprvé vyobrazena například Bulovka, Ves a další.

5.4. POPIS MAPY Z HLEDISKA SYMBOLIKY (DĚJIN UMĚNÍ)

Na Globicově mapě frýdlantského panství se nachází mnohočetná symbolika. Mezi ně patří gallasovský erb umístěný na horním rámu legendy se seznamem obcí, v jejíž bezprostřední blízkosti je zakreslena skupina lesní zvěře. Za zmínku stojí také alchymistické značky v okolí hranice mezi Libereckem a Frýdlantskem a také grafické znázornění měst a vesnic frýdlantského panství.

5.4.1. Gallasovský erb

V levé spodní části mapy je nad legendou namalován gallasovský erb. Jeho základ tvoří oválný štít, dělený čtvrcením. V prvním a ve třetím poli je znak černé orlice s rozepjatými křídly na zlatém poli a druhé a čtvrté pole je horizontálně rozděleno modrým břevnem rovněž na zlatém podkladu. Celý erb je doplněn o hraběcí korunu a dva štítonoše, kteří přitom sedí na římse malovaného rámu, uvnitř něhož je vepsána legenda s názvy obcí a měst. Erb reprezentuje zadavatele mapy a vlastníka panství současně.

5.4.2. Zvěř

V 17. století byly frýdlantské lesy a háje bohatým zdrojem divoké a lovné zvěře. Tak tomu bylo i v době vzniku mapy. V její levé spodní části, vedle legendy s gallasovským erbem, autor namaloval šest zvířat.²⁶⁹ Jedná se o jelena, medvěda, pravděpodobně kance, vlka a dva lovecké psy. Dle tvrzení Rudolfa Anděla několik volně žijících zvířat na levé straně mapy nese symboliku lovu a velkého bohatství místních lesů. Je však pravděpodobnější, že se jedná o typizované zobrazení, které doprovází tehdejší mapy. Také se může jednat o parergon, který se v malířství a v novověké, především barokní, kartografii těšil velké oblibě. Parerga tvoří různé doplňovací a průvodní malůvky, ornamentální výzdoba apod., s nimiž se setkáváme například na mapě Nová Země slezská od Jánoše Jáboba Lidla z poloviny 18. století.

5.4.3. Alchymistické symboly

Na Globicově vyobrazení nechybějí ani jednotlivé alchymistické značky upozorňující na hornické lokality. Na základě toho soudíme, že Frýdlantsko disponovalo ve své době relativně velkým nerostným bohatstvím. Na frýdlantském panství se

---

²⁶⁹ Ve studii Rudolfa ANDĚLA, *Globicovo vyobrazení frýdlantského panství z r. 1660*, je uvedena mylná informace o pěti zvířatech.

nacházel důl na těžbu stříbra, který je na mapě označen jako „vor Zeiten Silbererz dagewesen” v blízkosti zalesněného území v oblasti Lužce.²⁷⁰ Dále tu byly doly na železnou rudu a samotné železářny „Eisenbergwerk und Hammer” v blízkosti Luhu a také cínová huť „Zinner Hütten” nedaleko Nového Města pod Smrkem.²⁷¹ Z mapy lze vyčíst, že všechny tyto těžařské oblasti se nacházejí nedaleko za hranicemi frýdlantského panství.

5.4.4. Vesnice a města

Obce jsou na mapě frýdlantského panství zakresleny jako skupina domů. Autor z části přizpůsobil velikost skupiny budov reálnému stavu obce. Podle skutečnosti zanášel do obcí statky, radnice a kostely. Více než polovina měst a vesnic je pravděpodobně zachycena s vysokou mírou detailu. To ale nelze říci stoprocentně, protože až na výjimky nemáme jiná vyobrazení té doby pro srovnání. Nejpodrobněji autor vystihl město Frýdlant s hradem a zámkem.

---

²⁷⁰ Rudolf ANDĚL, *Globicovo vyobrazení frýdlantského panství z r. 1660*, s. 154-162.

²⁷¹ Tamtéž.

5.5. POPIS MAPY Z HLEDISKA KARTOGRAFIE

5.5.1. Vodstvo

Vodstvo a vodní toky tvoří na mapě frýdlantského panství pestrou a bohatou síť,²⁷² kterou autor zachycuje pomocí různých odstínů modré, místy až nazelenalé, barvy. Je zřejmé, že šířka vodních toků a jejich velikost přímo korespondují s důležitostí a významem zachyceného vodstva. I přes to, že Globicovo dílo zobrazuje vodstvo poměrně detailně, některé potoky, jako je například Řasnice, nedohledáme.²⁷³ V průběhu svého bádání jsem zaznamenala, že autor zapsal názvy pouze ke třem vodním tokům jako je Bílý potok/Weissbach, Černý potok/der Schwarze Bach a Štolpišský vodopád/Weiss Stolpen Fluss. Na první pohled identifikovatelná říčka Smědá, dále Řasnice a ani Nisa se svého jmenného označení nedočkaly. Stejně tak ani rybníky, kterých se v okolí Frýdlantu vyskytuje hned několik, což mimo jiné můžeme připsat rychle se rozvíjejícímu rybníkářství. Otázkou zůstává, jestli v průběhu přemaleb nebyly některé názvy překryty, nebo zda všechny části rybníční soustavy měly v té době svá pojmenování.

5.5.2. Cesty

Samuel Globic na svém geografickém vyobrazení neopomněl zaznamenat jedny z nejdůležitějších komunikačních zdrojů, a to místní cesty. U žádné z nich není uvedeno, kam směřuje. Barevné odstíny hnědo-žluto-oranžové byly v dobové kartografii standardem pro zobrazování cest. Stejně tak nevíme, zda velikost a šíře zakreslených cest nemapuje významné místní komunikace.

5.5.3. Pohoří a krajina

Místní reliéf krajiny je na mapě znázorněn tzv. perspektivní kopečkovou metodou.²⁷⁴ Krajina je laděna do různých odstínů zeleno-žluté barvy. Autor zachycuje nerovnosti povrchu v oblasti frýdlantského panství, různé kopce a pohoří, ale bez udání výškopisu. Také ani u jednoho z vrchů nenalezneme název a výšku, tudíž lze předpokládat nepřesnosti při porovnání výšek jednotlivých kopců. Je však možné získat jistou představu, neboť při detailnějším zkoumání mapy zaznamenáme pozvolnou

---

²⁷² Rudolf ANDĚL, *Globicovo vyobrazení frýdlantského panství z r. 1660*, s. 154-162.

²⁷³ Tamtéž.

²⁷⁴ Tamtéž.

změnu odstínů. Zabarvení zpočátku tmavne a přechází až do smetanově hnědé barvy, což se dle mého názoru dá konfrontovat se sněhovou pokrývkou. S jistotou to ale tvrdit nelze. Olej značně ztmavnul, takže výše zmiňované nabělalé zabarvení je na první pohled téměř nepatrné. Navíc pokud zde bílá sněhová barva byla, mohla být překryta přemalbou.

Kromě pahorkatin na plátně převažuje zeleno-žluté zbarvení. Čím větší koncentrace zelené barvy, tím hustší porost se v dané lokalitě nachází. Na některých místech se setkáme i s propracovanými detaily – stromky u cest, sady, nebo nespecifikovatelným houštím kolem obcí. Lesy jsou malovány hustým navrstvením zelené, až tmavě zelené barvy. Lze spatřit i drobně vymalované koruny stromků, ty ale restaurátor Knyttl připisuje spíše přemalbám svého předchůdce Filipa Leubnera.²⁷⁵

Kromě lesů, houštin a pohoří jsou z mapy jasně čitelné i oranžovo žluté barevné odstíny. Může se jednat o různé louky, pastviny pro dobytek aj. Tomuto faktu napomáhá i častý výskyt tohoto zbarvení v blízkosti od obcí a statků zakreslených na mapě.

5.5.4. Hranice panství

Zachycení hranice, která vymezovala dědičné území Františka Ferdinanda Gallase, je naprosto neobvyklé. Veškerá územní plocha mimo frýdlantské panství je vymalována temně hnědou, až načernalou barvou. Těžko říci, proč tak autor učinil. V pásmu za touto hranicí můžeme stále rozpoznat lesy, toky řek a cesty směřující k liberecké kotlině.²⁷⁶ Mimo jiné se na tomto, na první pohled nehostinném území, nacházejí statky, doly a jiná místa, která měla pro frýdlantské panství nemalý význam. V opačném případě by je totiž autor do mapy nezačlenil. Příkladem jsou výše zmiňované doly na železnou rudu, měď a cín. Ty byly jistým finančním přínosem pro Frýdlantsko i jeho vrchnost. Proto se domnívám, že stejně tak několik uvedených staveb na Liberecku mělo pro Frýdlantsko obdobný význam.

Kromě malých staveb, cest, řek a tří alchymistických symbolů stojí za zmínku názorově sporná,²⁷⁷ v Jizerských horách v levé části mapy diagonálně umístěná tzv. hraniční čára. Tato „linie“, táhnoucí se téměř přes třetinu zakresleného libereckého

---

²⁷⁵ Bohumil KNYTTL, *Restaurátorská zpráva*, s. 9.

²⁷⁶ V této části mapy nalezneme veliký, ale vcelku špatně čitelný název „Reichenbergische Wälder“ (Liberecké lesy/Jizerské hory), který potvrzuje anomálii zrcadlového zakreslení mapy.

²⁷⁷ Rudolf ANDĚL, *Globicovo vyobrazení frýdlantského panství z r. 1660*, s. 154-162.

území, sestává z několika částí. Na obou jejích koncích jsou umístěny dva malé čtverce se symbolem jednohlavé orlice s roztaženými křídly, již mají Gallasové v erbu. Mezi tímto pomyslným začátkem a koncem hraniční čáry se line čára s dvěma druhy bílých geometrických obrazců – dvacet dva čtverců a čtyři kruhy. Domněnku, že se jedná o hranici, potvrzují i černé iniciály HG, které byly původně vepsány do každého z dvaceti dvou čtverců. HG lze přeložit jako zkrácení sousloví „die **H**errschafts**G**renze” nebo také „**H**errschaft**G**allas”, čili hranice panství nebo panství Gallasů. Přemalby a čas udělaly své a tato písmena jsou v současné době čitelná pouze na několika místech, jinde zbyly jen fragmenty textu nebo pouze obrys písmene. Čtyři kruhy umístěné mezi čtverci jsou uspořádány s jistou pravidelností, a to bez písmen HG. Kruh umístěný na začátku i na konci zakreslené hranice je na těchto dvou místech symbolicky doplněn o bílý čtverec s černou orlicí. Od prvního kruhu pokračuje linie deset čtverců s písmeny HG, poté kruh, dva čtverce, kruh a následuje opět deset čtverců s vepsanou zkratkou HG až k poslednímu kruhu (schéma: o□□□□□□□□□□o□□o□□□□□□□□□o). Je vysoká pravděpodobnost, že se jednalo hraniční přechody v horských oblastech Jizerských hor mezi frýdlantským a libereckým panstvím. Původní hraniční čára mohla být ještě o něco delší, než je tomu dnes. Několik centimetrů nad obcí Jinřichovice pod Smrkem se na mapě nalézají pozůstatky několika hraničních bodů. Vzhledem ke stavu malby nelze s jistotou tvrdit, že se jednalo o vesnici, nebo původní zakončení hraniční čáry. V jednom místě se nachází špatně čitelný čtverec s fragmenty písmen HG a číslicí 1684. Je možné, že během rekonstrukcí v 60. letech 20. století jí liberecký restaurátor Bohumil Knyttl nevěnoval příliš velkou pozornost. Jisté však je, že skutečnost se dozvíme až po budoucím zásahu odborníků a několika rentgenových snímcích, které by zmapovaly originál.

Z historických pramenů vyplývá, že o výše zmíněné území vedly sousedící vrchnosti několik let spory, které mohly končit i otevřenými střety.²⁷⁸ V místě podél horního toku Nisy, jejíž koryto hraniční čára kopíruje, rostla v 17. století bohatá lesní vegetace. Lesy byly od počátku 16. století důležitým zdrojem pro sklářský průmysl a ani výše zmíněný vegetativní porost nezůstal výjimkou. Rudolf Anděl ve své studii tvrdí, že smysl sporů mezi oběma vrchnostmi pochopíme až tehdy, „když zvážíme důležitost lesů pro rozvoj zdejšího sklářství a známe-li zprávy hledačů drahých

²⁷⁸ Rudolf ANDĚL, *Globicovo vyobrazení frýdlantského panství z r. 1660*, s. 154-162.

kamenů o jejich výskytu na Malé Jizeře pod Bukovkou”.²⁷⁹

5.5.5. Místa těžby

Na Globicově vyobrazení nechybějí ani jednotlivé alchymistické značky, které na mapě udávají hornickou lokalitu. Z toho lze soudit, že Frýdlant měl kdysi nerostné bohatství počínaje doly na těžbu stříbra „vor Zeiten Silbererz dagewesen” v blízkosti zalesněného území v oblasti Lužce,²⁸⁰ dále pak doly železné rudy a samotné železářny „Eisenbergwerk und Hammer” v blízkosti Luhu²⁸¹ a Raspenavy a také i cínovou huť „Zinner Hütten” nedaleko Nového Města pod Smrkem. Z mapy vyčteme, že všechny tyto těžařské oblasti se nalézají nedaleko za hranicemi panství.

5.5.6. Obce

Na mapě je vymalováno celkem čtyřicet měst, obcí, lenních statků a usedlostí. Na základě restaurátorova zásahu a odkrytí několika lakových vrstev víme, že na originále bylo těchto míst v době vzniku mapy jen třicet čtyři. O které obce se tehdy mohlo jednat, lze dnes těžko dohledat.²⁸²

Ke každé obci zakreslené na mapě je uvedeno číslo. To mělo díky zápisu v legendě v dolní levé části mapy usnadnit orientaci a čtení v mapě. Autor dodržuje také geografickou různorodost (Raspenava leží u říčního toku Smědé, tak je také zakreslena). Současně se Globic snaží udržet jistou souvislost se skutečností. Malé obce jsou rozeznatelné pouze podle několika zanesených usedlostí a domků. Větší důraz kladl autor na statky a významnější obce, u nichž často zakresloval kostelíky. Z toho můžeme předpokládat, že autor se snažil co nejautentičtěji vymalovat každou na mapě zakreslenou usedlost. O významu místa vypovídá i velikost, jakou bylo zachyceno. Největší dominantou na mapě je jednoznačně město Frýdlant,²⁸³ jehož vyobrazení spíše

---

²⁷⁹ Rudolf ANDĚL, *Globicovo vyobrazení frýdlantského panství z r. 1660*; více informací v téže studii na s. 161-162, poznámka č. 13.

²⁸⁰ Tamtéž.

²⁸¹ Tamtéž.

²⁸² V berní rule je uveden soupis obcí, měst a lenních statků, které roku 1654 náležely k frýdlantskému panství. Bez další analýzy a odkryvu přemalované vrstvy z 19. století se není možné dozvědět, zda Samuel Globic z Bučiny svoji mapu frýdlantského panství opravdu namaloval na základě informací z katastru, avšak bylo tomu tak s vysokou pravděpodobností.

²⁸³ Znázornění rybníků, luk, lesů, kopců; město-hradby, domy, náměstí, kostelík, v okolí pivovary a detailně zachycený zámek.

připomíná vedutu. Poté Nové Město pod Smrkem,²⁸⁴ Raspenava,²⁸⁵ Hejnice²⁸⁶ atd. Pokud je v legendě uvedeno např. „Haindorff Kirchen und Klösterr” (Hejnice, kostel a klášter), autor kostel dokresluje i v grafické podobě města. Obdobná situace panuje i v případě kostelů, statků a radnic. Většina z nich byla doplněna o 143 let později Filipem Leubnerem (1803).

---

²⁸⁴ Půdorysem je čtvercová síť, uvnitř náměstí, okolo domy, uprostřed kostel.

²⁸⁵ Několik domů podél řeky, uprostřed kostelík.

²⁸⁶ Dominantou je kostel, ke kterému byl v důsledku přemalován i klášter, v okolí několik domů.

5.4. POPIS MAPY Z HLEDISKA RESTAURÁTORA (1963)

Restaurátorská zpráva o stavu mapy frýdlantského panství pochází ze 17. října 1963.²⁸⁷ Veškeré restaurátorské zásahy na mapě provedl a výslednou zprávu sepsal akademický malíř a liberecký restaurátor Bohumil Knyttl.²⁸⁸

Mapa Samuela Globice z Bučiny byla „znovuobjevena“ ve sbírkách státního zámku Frýdlant v Čechách v roce 1963, tedy více jak 300 let po jejím zhotovení.²⁸⁹ V současné době je mapa k vidění ve druhém patře hradu frýdlant, v místnosti instalované na prohlídkové trase. Má upomínat na vrchnostenskou kancelář.

Malovaná mapa frýdlantského panství byla nalezena ve velmi zchátralém stavu. Plátno mělo mnoho vad, některá místa byla deformovaná, původní podložka protržená, písmo poškozené, místy až nečitelné a laková vrstva byla ztmavlá a popraskaná.

Součástí Globicova díla byl i černý dřevěný rám, ve kterém je plátno upevněno dosud. Na doprovodných fotografiích k restaurátorské zprávě je dokumentován také zdobná kartuše s nápisem „Herrschaft Friedlandt“. Ta byla umístěna uprostřed nad horní částí rámu a dle restaurátorových slov netvořila jeho původní část.²⁹⁰ I to je možná důvodem, proč byla kartuše z rámu odstraněna.

Během „záchranných“ prací restaurátor zjistil, že mapa je sešita ze dvou pláten (dublované plátno) a v horní části má horizontální překlad. Také často upozorňuje na značné poškození mapy a písma, která byla před renovací téměř nečitelná.

Restaurátorská studie nás informuje o dvou přemalbách, kterými mapa od roku 1660 prošla. První z nich z počátku 19. století (1803) provedl Filip Leubner.²⁹¹ Stav frýdlantského panství tak, jak ho zachytil Samuel Globic z Bučiny, se za uplynulých 143 let pozměnil, a tak na žádost Kristiána Filipa Clam-Gallase liberecký malíř celou mapu plně aktualizoval. Filip Leubner kromě domalby vesnic a jejich okolí také obtáhl textovou část v pravé spodní části mapy tmavou hnědočernou barvou. Na některých místech na mapě je vidět několik zamalovaných usedlostí, které v době aktualizace mapy již nebyly součástí frýdlantského panství. Filip Leubner kromě přemalby obcí také

²⁸⁷ Rudolf ANDĚL, *Globicovo vyobrazení frýdlantského panství z r. 1660*, s. 161.

²⁸⁸ Eva BÍLKOVÁ, *Samuel Globic z Bučína a zeměměřičství v Čechách v 2. polovině 17. století*, s. 52.

²⁸⁹ (Anonym), *Lidová demokracie*, s. 3.

²⁹⁰ Bohumil KNYTTL, *Restaurátorská zpráva*, s. 1.

²⁹¹ Rudolf ANDĚL, *Globicovo vyobrazení frýdlantského panství z r. 1660*, s. 159.

domaloval tmavě zelenou barvou koruny stromů. Mimo jiné kompletně přepsal legendu s názvy obcí a rozšířil ji o šest řádků.

Roku 1936 byl obraz opět restaurován a znovu odborně ošetřen. Tentokrát byl svěřen do rukou malíři Schliedenbuchovi.²⁹² O jeho zásazích se Bohumil Knyttl v restaurátorské zprávě nezmiňuje a ani neuvádí zdroje svých informací. Liberecký malíř také při restaurování legendy sejmul lakovou vrstu, pod níž se skrývala originální malba se značně poškozeným textem.²⁹³ To potvrzuje restaurátorovu teorii, že celá legenda byla záměrně přepsána. Pro dokumentaci nechal restaurátor odkrytou výšeč s originálním textem.²⁹⁴

---

²⁹² Bohumil KNYTTL, *Restaurátorská zpráva*, s. 4.

²⁹³ Bohumil Knyttl pravděpodobně neovládal německý jazyk na postačující úrovni, protože jím obnovené nápisy jsou chybně restaurovány (např. Görsingheim/Gerlachsheim, angegebeu/angegeben, apod.)

²⁹⁴ Bohumil KNYTTL, *Restaurátorská zpráva*, s. 2.

6. MALOVANÉ MAPY PANSTVÍ Z ÉRY RANÉHO NOVOVĚKU V ČESKÉ REPUBLICE

Nelze obecně přesně říci, k jakým účelům měly rukopisné mapy panství sloužit a pro koho byly vyhotoveny přednostně. S velikou pravděpodobností byly zadavatelem šlechtické rody, které si nechávaly vyměřit a zakreslit své panské majetky, a to z několika možných důvodů. Prvním z nich je zhotovení mapy pro hospodářské a správní potřeby šlechtického velkostatku.²⁹⁵ Na každé z těchto map autoři zakreslovali vesnice, lesy a významné zdroje vrchnostenských financí. Jedná se například o rybníky, pivovary, těžební lokality, lesy a lenní statky. Dalším možným důvodem vzniku rukopisných map takového rozsahu a velikosti jsou čistě berní záležitosti. Kartografické zobrazení obcí a měst panství napomáhalo výběrčím daní, vrchnostenským úředníkům a dalším povolaným osobám orientaci v okolí a také v administrativních činnostech, které s výběrem daní souvisely. Vrchnostenské malované mapy panství mohly též vznikat z důvodu reprezentace rodu a jeho panského majetku. Není vyloučeno, že se tato díla nacházela v uvítacích salóncích, na stěnách hlavních chodeb a schodišť tak, aby byla vždy na očích hostů a delegací. Dále mohly být umístěny i v jiných reprezentativních prostorách sídla, ale nejpravděpodobnější se stále zdají kanceláře vrchnostenských úředníků nebo pracovny panských majitelů. Ti tak měli přehled svého majetku v případě potřeby neustále po ruce. Vystavává hypotéza, že malované mapy vznikaly za účelem vytvoření přehledného „seznamu“ majetků a statků, které vrchnosti náležely. Některá kartografická díla zachycují i hranice místního panství. Z toho vyplývá, že mapy mohly rovněž přednostně vznikat kvůli povědomí o ohraničení vrchnostenského, potažmo i poddanského území. Zachovalo se velké množství hraničních map a plánů od konce 16. století. Tyto nákresy vznikaly především kvůli majetkovým sporům mezi vlastníky sousedících pozemků. „Některé mapy se pořizovaly také při prodeji majetku, jeho dědictví, postoupení a směně”.²⁹⁶

S rukopisnými mapami se setkáváme od poloviny 16. století, ve větším počtu pak od století 17. a 18., avšak malovaných map panství je velmi málo. Vůbec první rukopisnou mapu panství nechal zhotovit zřejmě Florián Gryspach z Gryspachu (1555). Ve druhé polovině 16. století vznikla mapa hlubockého panství od Jana Jetřicha

---

²⁹⁵ Eva SEMOTANOVÁ, *Mapy Čech, Moravy a Slezska v zrcadle staletí*, s. 50.

²⁹⁶ Tamtéž.

z Jáchymova (1587). Obě mapy se pravděpodobně nedochovaly.²⁹⁷ V tu dobu byly zhotoveny další mapy na rožmberském, krumlovském, třeboňském a novohradském panství.²⁹⁸ Díla zachycovala především stav rybníků a okolí. S velikou pravděpodobností, byl autorem výše zmíněných měření rožmberský zeměměřič Matyáš Nánek.²⁹⁹

Z roku 1575 je pramenně doložena první mapa severočeského panství nedaleko města Teplic. Jednalo se o panství kyšperské, jehož majitel si nechal od nám neznámého autora vyhotovit mapu místních lesů.³⁰⁰

K významným zemským měřičům 16. století se bezpochyby řadí Jan z Kelče, Václav Ústecký ze Skalska, Matouš Ornys z Lindperka a Jiřík z Řasné.³⁰¹ Největší díla novověké kartografie ze 17. století jsou na českém území spjata se jmény Šimona Podolského z Podolí, Samuela Globice z Bučiny a Ondřeje Bernarda Klausera.³⁰²

Prvním větším dílem zemského měřiče Šimona Podolského bylo zmapování a vyměření křivoklátského panství z roku 1600. Tato malovaná mapa z přelomu století 16. a 17. se asi nejvíce přibližuje těm z druhé poloviny 17. století. Kolorovaná mapa je zachycena na kvalitním papíře a samotné vyobrazení je umístěno v oválném rámcí. Reliéf terénu autor znázornil kopečkovou metodou. Lesy, vodní toky a cesty se od sebe barevně liší. Statky a vesnice jsou na mapě označeny písmeny, ke kterým mají v pravém dolním rohu uvedenou legendu.

Kromě Globicovy mapy z druhé poloviny 17. století se dochoval jen zlomek rukopisných map. Třeboňské panství, které bylo vyměřeno a zakresleno roku 1684 neznámým autorem. Z malovaných děl obsahově i technikou provedení stojí nejbliže Globicově vyobrazení frýdlantského panství.

Do současnosti se mnoho malovaných map panství nedochovalo. Měly různé rozměry a velikosti, často byly provedeny na kvalitním papíře, místy i na plátně. Rukopisné malby zachycovaly poměrně detailně skutečnost, ale některá vyobrazení na

---

²⁹⁷ Eva SEMOTANOVÁ, *Mapy Čech, Moravy a Slezska v zrcadle staletí*, s. 50.

²⁹⁸ Eva SEMOTANOVÁ, *Kartografie v historické práci*, s. 134-136.

²⁹⁹ Ivan HONL, *O vlivném významu hospodářských map*, s. 133.

³⁰⁰ Eva SEMOTANOVÁ, *Mapy Čech, Moravy a Slezska v zrcadle staletí*, s. 50.

³⁰¹ Eva SEMOTANOVÁ, *Kartografie v historické práci*, s.134.

³⁰² Tamtéž, s. 52.

mapě byla spíše schematická.³⁰³

Rukopisná díla ze 17. století byla často zhotovována bez měřítka a rámu. V tomto období převládala měřítka slovní, kdy se přirovnávaly vzdálenosti na mapě délkám skutečným. Do konce 18. století nebyl znázorňován polohopis. Reliéf krajiny se zakresloval tzv. kopečkovou, neboli „pahorkovou” metodou.³⁰⁴ Většina nejstarších map není datována a často se nesetkáme ani se jménem autora. K mapám se vždy jako doprovodný materiál vedl zápisník, který obsahoval poznámky ke geodetovu měření a další vpisky týkající se zadání, postupu aj. Kvalita map odpovídala znalostem a zkušenostem měřiče. Autory byli převážně zemští zeměměřiči, ale v některých případech i běžní úředníci a další osoby ovládající zeměměřičství v praxi.³⁰⁵

---

³⁰³ Eva SEMOTANOVÁ, *Mapy Čech, Moravy a Slezska v zrcadle staletí*, s. 49; Eva SEMOTANOVÁ, *Kartografie v historické práci*, s. 134-136.

³⁰⁴ Tamtéž, s. 19 - 20.

³⁰⁵ Tamtéž, Eva SEMOTANOVÁ, *Kartografie v historické práci*, s. 134.

7. SROVNÁNÍ MAPY FRÝDLANTSKA S MALOVANÝMI MAPAMI Z ČESKÉ REPUBLIKY ZE DRUHÉ POLOVINY 17. STOLETÍ

Do konce 17. století se v českých zemích s malovanými mapami panství setkáme jen zřídka. Nejstarším dochovaným vyobrazením, které je svým zpracováním nejbližší těm z konce raného novověku, je malovaná mapa královského panství od Šimona Podolského z Podolí z roku 1600. Během svého bádání jsem našla několik map a plánů, ale pouze jeden exemplář ze druhé poloviny 17. století je technikou provedení srovnatelný s Globicovým dílem, a to malovaná mapa třeboňského panství (1684).

Mapa třeboňského panství má obdélníkový tvar. Obraz není zasazen v rámu. Neznámý autor detailně zakreslil vodní toky a rybníky, hamry, obce, vesnice, hlavní cesty a lesy, ale vzhledem ke geografickému rozložení třeboňského terénu se zde neseťkáme s kopečkovou metodou. Mimo zakreslené území jsou na mapě ve dvou rámečcích vymalovány veduty Třeboně. Na jedné vedutě autor zakreslil třeboňský zámek, na druhé město Třeboň. Pod oběma vedutami se nacházejí texty v německém jazyce, které mimo jiné uvádějí rok vzniku díla. Ostatní vpisky, které převážně informují o názvech obcí a rybníků, v některých případech i lesů a hamrů, jsou na mapě uvedeny v českém jazyce. Tím se liší od Globicova vyobrazení frýdlantského panství. V mapové legendě frýdlantského vyobrazení zapsal Globic názvy obcí v německém jazyce, čímž se liší od českých vpisků na mapě panství třeboňského. Jedinou výjimku tvoří text na levém okraji třeboňského díla, kde se nachází odstavec s údaji o přemalbě mapy. Ta proběhla roku 1823 na příkaz knížete Josefa ze Schwarzenberku a znatelně se na vzhledu celé mapy otiskla. Dokládá to například typ písma, který se prokazatelně liší od původního.³⁰⁶

Pro obě mapy je společná technika zpracování a materiál. V obou případech se jedná o olej na plátně. Díla se také přibližně shodují i ve velikosti rozměrů, což podporuje teorii o reprezentativnosti rodu a jeho panství. Podobným rysem je celoplošné kolorování mapy a úhel, pod nímž jsou zachyceny (pohled z „ptačí perspektivy“). Mapa nemá na rozdíl od Globicova vyobrazení uvedeno měřítko. Dále se liší grafické zpracování území za hranicemi panství. Globic se jej stále snažil zachytit alespoň na základě reliéfu krajiny, kdežto třeboňská mapa území mimo zmapovanou lokalitu

---

³⁰⁶ Originální písmo lze zhlédnout pod oběma vedutami s městem Třeboň.

nezobrazuje vůbec. Celý prostor ze hranicemi třeboňského panství je tvořen celistvou vrstvou nazlátlé barvy. I zde, na sousedním území, se nepravidelně objevuje několik míst, které ještě patřily k Třeboňsku.

8. ZÁVĚR

Hlavním cílem mé bakalářské práce bylo editovat a z různých odborných hledisek popsat malovanou mapu frýdlantského panství, kterou roku 1660 vyměřil a zakreslil Samuel Globic z Bučiny.

Do dnešních dní nebylo Globicovo pozoruhodné dílo hlouběji zpracováno a stále zůstává otevřeným tématem. V této práci jsou obsaženy veškeré zjiřitelné údaje o mapě frýdlantského panství, které mohou napomoci při dalším bádání.

Globicova mapa je patrně nejstarším kartografickým vyobrazením Frýdlantska. Během své existence (351 let) prošla několika přemalbami, což značně znesnadňuje samotné zkoumání. Bez jakéhokoli zásahu odborníků a moderních technologií nemůžeme v současné době s jistotou říci, co se nachází pod svrchní lakovou vrstvou. Z toho důvodu nelze určit, kolik z toho, co vidíme dnes, je původní Globicovo dílo.

Dosud neznáme přesné důvody vzniku a účelu mapy. V předložené bakalářské práci otevírám několik nejpravděpodobnějších hypotéz, na základě kterých mohlo ke vzniku tohoto díla dojít. Proto jsem do své práce zařadila i několik kapitol o historii Frýdlantska a místních obcí do konce 17. století a život předních osobností z rodu Gallasů – především Františka Ferdinanda Gallase a jeho mladšího bratra Antonína Pankráce. Zde jsem se snažila soustředit především na dění kolem roku 1660, tedy na situaci v době, kdy Samuel Globic z Bučiny dokončil mapu Frýdlantska.

Během mého studia se kolem mapy neustále vynořovala řada otázek, na které je v současnosti dostupnými informacemi velmi těžké odpovědět. Hlubší zkoumání mapy je velmi komplikované, což ztěžuje i fakt, že se do dnešních dní nedochoval žádný pramenný materiál, který by napomohl k osvětlení některých nejasností.

Osobně doufám, že se v budoucnu podaří zodpovědět otázky ohledně Globicova díla a že v blízké době budou podniknuty patřičné kroky na záchranu tohoto jedinečného regionálního kartografického díla.

9. SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK

AMP – Archiv města Prahy

ed. – edice

NA – Národní archiv

NK ČR-ORST – Národní knihovna České republiky - Oddělení rukopisů a starých tisků

NPÚ, ú. o. p. – Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště

KVK – Krajská vědecká knihovna

SMP – fond Starých map a plánů

SOA – Státní oblastní archiv

SOkA – Státní okresní archiv

R. – res, rei, rs., tedy věc, předmět, záležitost či majetek.

u. – und

10. SEZNAM POUŽITÝCH ARCHIVNÍCH PRAMENŮ, VYDANÝCH PRAMENŮ, LITERATURY A INTERNETOVÝCH ZDROJŮ

ARCHIVNÍ PRAMENY

Johann Karl ROHN, *Analecta*, NK ČR-ORST, sign. XVII B23, rukopis.

Jan Kryštof SMÍŠEK, *Barokní mědiryt hejnické Madony*, 1659, NA Praha, fond Řád františkánů, karton. č. 130.

Samuel GLOBIC Z BUČINY, *Malovaná mapa frýdlantského panství*, 1660, inv. č. 1726, Státní zámek a hrad Frýdlant v Čechách.

Samuel GLOBIC Z BUČINY, *Mapy sporných lesů u Heřmanova Městce*, 1659, NA Praha, fond Starých map a plánů, sign. č. 1023.

Samuel GLOBIC Z BUČINY, *Holešovský lesík*, 1676, NA Praha, fond Starých map a plánů.

VYDANÉ PRAMENY A LITERATURA

Rudolf ANDĚL, *Globicovo vyobrazení frýdlantského panství z r. 1660*, in: *Acta regionalia* 1966 - 1967, Praha 1968, s. 154-162.

Rudolf ANDĚL, *Rybníkářství na statcích frýdlantské lenní šlechty v 16. a 17. století*, *Sborník Severočeského muzea* 9, 1988, s. 33-52.

Rudolf ANDĚL a kol., *Hrady, zámky a tvrze v Čechách, na Moravě a ve Slezsku*, III., Praha 1984.

(Anonym), *Nález historické mapy*, *Lidová demokracie*, 13. 7. 1963, 19, č. 166, s. 3.

Eva BÍLKOVÁ, *Samuel Globic z Bučina a zeměměřičství v Čechách v 2. polovině 17. století*, *Historická geografie* 32, 2003, s. 31-61.

Karel DOSKOČIL (ed.), *Berní rula. 2, Popis Čech r. 1654. Souhrnný index obcí, osad a samot k berní rule*, Praha 1954.

Michal FIALA (ed.), *Erbovní listiny Archivu Národního muzea*, Dolní Břežany 2001.

Michal FIALA – Jan ŽUPANIČ (ed.), *Praha 1648. Nobilitační listiny pro obránce Pražských měst roku 1648*, Praha 2001.

Erich GIERACH, *Die Ortsnamen des Bezirkes Friedland*, Reichenberg 1900.

Erich GIERACH - Ernst SCHWARZ, *Sudetendeutsches Ortsnamenbuch. Der Bezirk Friedland*, Heft 3, Reichenberg 1935.

Erich GIERACH – Josef SCHUBERT, *Heimatkunde des Bezirkes Friedland in Böhmen*, Allgemeiner Teil 1, Heft 3, Friedland 1928.

Erich GIERACH – Josef SCHUBERT, *Heimatkunde des Bezirkes Friedland in Böhmen*, Allgemeiner Teil 2, Heft 3, Friedland 1929.

Julius HELBIG, *Beiträge zur Geschichte der Stadt und des Bezirkes Friedland i. B.*, Friedland 1893-1894.

Gustav HOFMANN, *Metrologická příručka pro Čechy, Moravu a Slezsko do zavedení metrické soustavy*, Plzeň 1984.

Ivan HONL, *O vlivném významu hospodářských map*, Praha 1940.

Roman KARPAS – Rudolf ANDĚL a kol., *Frýdlantsko. Minulost a současnost kraje na úpatí Jizerských hor*, Liberec 2002.

Roman KARPAS a kol., *Jizerské hory. O mapách, vodě a kamení*, Liberec 2009.

Jan KILIÁN, *Gallasové na Frýdlantsku a Liberecku v 17. a 18. století*, Diplomová práce katedry historie FP TUL, Liberec 2000.

Bohumil KNYTL, *Restaurátorská zpráva. Mapa frýdlantského panství A. Valdštejna*, Liberec 1963.

Josef KOČÍ, *Odboj nevolníků na Frýdlantsku 1679-1687*, Liberec 1965.

Jan KOZÁK - Marie MŽYKOVÁ, *F. B. Wernera ikonografická inventarizace Čech, Moravy a moravského Slezska*, Umění 35, 1987, č. 4, s. 289-303.

Martin KRUMMHOLZ a kol., *Clam-Gallasův palác. Johann Bernard Fischer von Erlach. Architektura, výzdoba, život rezidence*, Praha 2007.

Karel KUČA, *Města a městečka v Čechách, na Moravě a ve Slezsku*, I., Praha 1996.

Karel KUCHAR, *Naše mapy odedávna do dneška*, Praha 1958.

Václav LÍVA (ed.), *Berní rula III, Pražská města*, Praha 1949.

Jan MAREŠ, *Latinsko-český slovník pro genealogy*, Praha 1996.

Helena PEŠÍKOVÁ, *Vznik a využití pohřební krypty Gallasů v kostele Navštívení Panny Marie v Hejnicích v letech 1690-1759*, Diplomová práce katedry historie FP TUL, Liberec 2001.

Jan PETŘÍK, *Samuel Globic z Bučina*, Zeměměřičský věstník 21, 1933, s. 29-30.

Antonín PROFOUS, *Místní jména v Čechách. Jejich vznik, původní význam a změny*, I-IV, Praha 1947-1957.

Anton F. RESSEL, *Geschichte des Friedländer Bezirkes*, Friedland 1902.

Anton F. RESSEL, *Die Geschichte des Friedländischen*, Friedland 1926.

Anton F. RESSEL, *Die Gemeinden Raspenau, Mildena u und Mildeneichen. Eine Beschreibung und Geschichte dieser Orte*, Teil 1, Friedland 1914.

František ROUBÍK, *Zemští měřiči v Čechách v 16. až 18. století*, Sborník archivních prací 15, 1965, s. 129-142.

Antonín SEDLÁČEK, *Paměti a doklady o staročeských mírách a vahách*, Praha 1983. s. 305-311.

Antonín SEDLÁČEK, *Diplomatická činnost Jana Václava Gallase v Anglii v letech 1704-1711*, Sborník Severočeského muzea 9, Liberec 1988, s. 53-70.

August SEDLÁČEK, *Hrady, zámky a tvrze království Českého*, X., Praha 1882–1927.

Eva SEMOTANOVÁ, *Kartografie v historické práci*, Praha 1994.

Eva SEMOTANOVÁ, *Mapy Čech, Moravy a Slezska v zrcadle staletí*, Praha 2001.

Eva SEMOTANOVÁ, *Historická geografie českých zemí*, Praha 1998.

Milan SVOBODA, *Gallasové, Clam-Gallasové a Hejnice. Poutní místo a jeho patroni*, Hejnice 2007.

Michal ŠRONĚK, *Karel Škréta, Samuel Globic z Bučina a infelicissima quadranta circuli*, Buletin Národní galerie 9, Praha 1999, s. 20-32 (česky s. 126-134).

Miloslava TAUŠOVÁ, *Liberec a okolí na starých mapách*, Diplomová práce, Liberec 1970.

Pavel VLČEK a kol., *Umělecké památky Prahy - Malá Strana*, Praha 1999.

Pavel VLČEK a kol., *Umělecké památky Prahy - Staré Město. Josefov*, Praha 1996.

Pavel VLČEK a kol., *Umělecké památky Prahy - Pražský hrad a Hradčany*, Praha 2000.

INTERNETOVÉ ZDROJE

Mikuláš KLAUDYÁN, *Mapa Čech*, 1518 [online]. [cit. 16. 4. 2011],

Dostupné z <<http://www.oahshb.cz/staremapy/full/1518-22.jpg>>

Johann CRIGINGER, *Mapa Čech*, 1568 [online]. [cit. 16. 4. 2011],

Dostupné z <<http://www.staremapy.cz/antos/zoomify/criginger.html>>

Pavel Aretin, *Mapa Čech*, 1619 [online]. [cit. 16. 4. 2011],

Dostupné z <<http://www.staremapy.cz/antos/zoomify/aretin.html>>

Johann JANSSENIUS, *Mapa Čech*, 2. polovina 17. století [online]. [cit. 16. 4. 2011],

Dostupné z <http://historickemapy.cuzk.cz/cio/data/sbirka_I/_menu/sbirka_I_bohemika_seznam_nahl_temp03_01.html>

11. SEZNAM PŘÍLOH

MAPA

Příloha 1 – celkový pohled na malovanou mapu frýdlantského panství, NPÚ, ú. o. p. - Státní hrad a zámek Frýdlant (foto Jana Čermáková, 2010).

Příloha 2 – pohled na město a hrad a zámek Frýdlant, NPÚ, ú. o. p. - Státní hrad a zámek Frýdlant (foto Jana Čermáková, 2010).

Příloha 3 – pohled na Raspenavu (2), Luh (3) a Lužec (4), NPÚ, ú. o. p. - Státní hrad a zámek Frýdlant (foto Jana Čermáková, 2010).

Příloha 4 – pohled na Hejnice (5), Bílý Potok (6) a Lázně Libverda (7), NPÚ, ú. o. p. - Státní hrad a zámek Frýdlant (foto Jana Čermáková, 2010).

Příloha 5 – pohled na Nové Město pod Smrkem (9) a Hajniště (10), NPÚ, ú. o. p. - Státní hrad a zámek Frýdlant (foto Jana Čermáková, 2010).

Příloha 6 – obec Horní Řasnice, NPÚ, ú. o. p. - Státní hrad a zámek Frýdlant (foto Jana Čermáková, 2010).

Příloha 7 – legenda s názvy obcí, zvěř, směrová růžice, NPÚ, ú. o. p. - Státní hrad a zámek Frýdlant (foto Jana Čermáková, 2010).

Příloha 8 – legenda k obsahu mapy se slovním měřítkem, NPÚ, ú. o. p. - Státní hrad a zámek Frýdlant (foto Jana Čermáková, 2010).

Příloha 9 – gallasovský erb nad legendou s názvy obcí, NPÚ, ú. o. p. - Státní hrad a zámek Frýdlant (foto Jana Čermáková, 2010).

Příloha 10 – vyznačení těžební lokality, NPÚ, ú. o. p. - Státní hrad a zámek Frýdlant (foto Jana Čermáková, 2010).

Příloha 11 – východní část panství od Frýdlantu, NPÚ, ú. o. p. - Státní hrad a zámek Frýdlant (foto Jana Čermáková, 2010).

Příloha 12 – okolí Frýdlantu, NPÚ, ú. o. p. - Státní hrad a zámek Frýdlant (foto Jana Čermáková, 2010).

Příloha 13 – západní část panství od Frýdlantu, NPÚ, ú. o. p. - Státní hrad a zámek Frýdlant (foto Jana Čermáková, 2010).

Příloha 14 – Stav mapy před restaurováním 1963 - *Restaurátorská zpráva. Mapa frýdlantského panství A. Valdštejna*, Liberec 1963, s. 2., NPÚ, ú. o. p. - Státní hrad

a zámek Frýdlant (foto Jana Čermáková, 2010).

Příloha 15 – Výšeč restaurované části mapy, 1963 - *Restaurátorská zpráva. Mapa frýdlantského panství A. Valdštejna*, Liberec 1963, s. 10., NPÚ, ú. o. p. - Státní hrad a zámek Frýdlant (foto Jana Čermáková, 2010).

SAMUEL GLOBIC Z BUČINY

Příloha 16 – Karel ŠKRÉTA, *Portrét matematika s chotí*, NG Praha; Samuel Globic z Bučiny se ženou(?) [online]. [cit. 16. 4. 2011].

Dostupné z: <<http://www.address.cz/data/www.sanquis.cz/articles/files/3980.jpg>>

Příloha 17 – podpis Samuela Globice z Bučiny na rubu *Mapy sporných lesů u Heřmanova Městce*, NA Praha, fond Starých map a plánů, sign. č. 1023 (foto Jana Čermáková, 2010).

Příloha 18 – *Mapa sporných lesů u Heřmanova Městce* od Samuela Globice z Bučiny, NA Praha, fond Starých map a plánů, sign. č. 1023 (foto Jana Čermáková, 2010).

Příloha 19 – Michal FIALA – Jan ŽUPANIČ (ed.), *Praha 1648. Nobilitační listiny pro obránce Pražských měst roku 1648*, Praha 2001, s. 304.

FRÝDLANTSKO, STAV K BERNÍ RULE Z ROKU 1654

Příloha 20 – Karel DOSKOČIL (ed.), *Berní rula. 2, Popis Čech r. 1654. Souhrnný index obcí, osad a samot k berní rule*, Praha 1954, s.121-122.

SYNOVÉ HRABĚTE MATYÁŠE Z GALLASU

Příloha 21 – Portrét Františka Ferdinanda Ignáce Matyáše z Gallasu [online].[cit. 16. 4. 2011], Dostupné z: <<http://www.smirice.eu/usedlosti/smiricko/galas7.jpg>>

Příloha 22 – Portrét Antonína Pankráče Rudolfa z Gallasu [online].[cit. 16 .4. 2011], Dostupné z: <<http://www.smirice.eu/usedlosti/smiricko/galas12.jpg>>

12. PŘÍLOHY

MAPA

Příloha 1 – celkový pohled na malovanou mapu frýdlantského panství, NPÚ, ú. o. p. - Státní hrad a zámek Frýdlant (foto Jana Čermáková, 2010).

Příloha 2 – pohled na město a hrad a zámek Frýdlant, NPÚ, ú. o. p. - Státní hrad a zámek Frýdlant (foto Jana Čermáková, 2010).

Příloha 3 – pohled na Raspenavu (2), Luh (3) a Lužec (4), NPÚ, ú. o. p. - Státní hrad a zámek Frýdlant (foto Jana Čermáková, 2010).

Příloha 4 – pohled na Hejnice (5), Bílý Potok (6) a Lázně Libverda (7), NPÚ, ú. o. p. - Státní hrad a zámek Frýdlant (foto Jana Čermáková, 2010).

Příloha 5 – pohled na Nové Město pod Smrkem (9) a Hajniště (10), NPÚ, ú. o. p. - Státní hrad a zámek Frýdlant (foto Jana Čermáková, 2010).

Příloha 6 – obec Horní Řasnice, NPÚ, ú. o. p. - Státní hrad a zámek Frýdlant (foto Jana Čermáková, 2010).

Příloha 9 – gallasovský erb nad legendou s názvy obcí, NPÚ, ú. o. p. - Státní hrad a zámek Frýdlant (foto Jana Čermáková, 2010).

Příloha 10 – vyznačení těžební lokality, NPÚ, ú. o. p. - Státní hrad a zámek Frýdlant (foto Jana Čermáková, 2010).

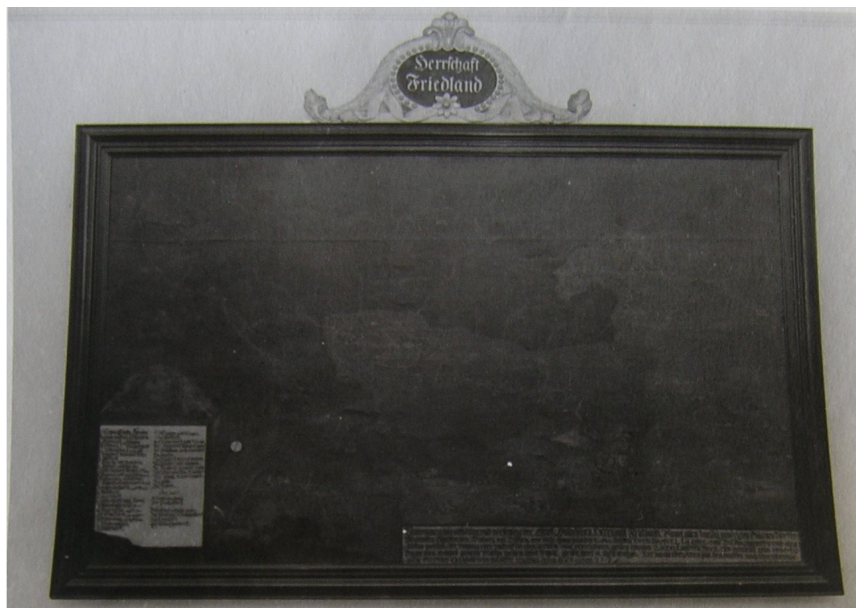

Příloha 12 – okolí Frýdlantu, NPÚ, ú. o. p. - Státní hrad a zámek Frýdlant (foto Jana Čermáková, 2010).

Příloha 13 – západní část panství od Frýdlantu, NPÚ, ú. o. p. - Státní hrad a zámek Frýdlant
(foto Jana Čermáková, 2010).

Příloha 14 – Stav mapy před restaurováním 1963 - *Restaurátorská zpráva. Mapa frýdlantského panství A. Valdštejna*, Liberec 1963, s. 2., NPÚ, ú. o. p. - Státní hrad a zámek Frýdlant (foto Jana Čermáková, 2010).

Příloha 15 – Výšeč restaurované části mapy, 1963 - *Restaurátorská zpráva. Mapa frýdlantského panství A. Valdštejna*, Liberec 1963, s. 10., NPÚ, ú. o. p. - Státní hrad a zámek Frýdlant (foto Jana Čermáková, 2010).

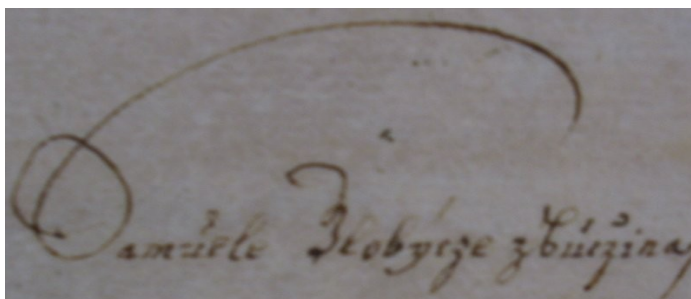

SAMUEL GLOBIC Z BUČINY

Příloha 16 – Karel ŠKRÉTA, *Portrét matematika s chotí*, NG Praha; Samuel Globic z Bučiny se ženou(?).

[online].[cit.dne 16.4.2011], Dostupné z: <<http://www.address.cz/data/www.sanquis.cz/articles/files/3980.jpg>>

Příloha 17 – podpis Samuela Globice z Bučiny na rubu *Mapy sporných lesů u Heřmanova Městce*, NA Praha, fond Starých map a plánů, sign. č. 1023 (foto Jana Čermáková, 2010).

Příloha 18 – *Mapa sporných lesů u Heřmanova Městce* od Samuela Globice z Bučiny, NA Praha, fond Starých map a plánů, sign. č. 1023 (foto Jana Čermáková, 2010).

Příloha 19 – Michal FIALA – Jan ŽUPANIČ (ed.), *Praha 1648. Nobilitační listiny pro obránce Pražských měst roku 1648*, Praha 2001, s. 304.

FRÝDLANTSKO, STAV K BERNÍ RULE Z ROKU 1654

<u>Města a vesnice</u>	<u>Lenní statky</u>
1. Frýdlant (město)	Nová Ves
2. Raspenava (+Luh, Lužec)	Mlýnice
3. Luh	Görlitzheimb im Winckel („Görsingheim“, obec č. 36)
4. Lužec	12. Bulovka (část)
5. Hejnice	13. Dolní Oldříš
6. Bílý Potok	19. Heřmanice (za Schwannzů)
7. Lázně Libverda	22. Oldřichov v Hájích (za Rodoewitzů)
8. Ludvíkov p. S.	26. Dolní Višňová (část)
9. Nové Město pod Smrkem (městys)	28. Loučná
11. Krásný Les	29. Andělka
12. Bulovka (část)	30. Arnoltice
14. Dolní Řasnice	31. Pertoltice (Horní, Dolní, Střední)
15. Horní Řasnice	32. Černousy
16. Jindřichovice pod Smrkem (+Dětrichovec)	33. Ves
17. Dětrichovec	34. Háj
18. Větrov	38. Poustka
19. Heřmanice (část)	38. Boleslav
20. Dětrichov(+Vysoký)	39. Habartice
21. Vysoký	40. Srbská
22. Oldřichov v Hájích (část)	
23. Mníšek(+Albrechtice)	
24. Albrechtice	
25. Kunratice	
26. Dolní Višňová (část)	
27. Předláne	

Příloha 20 –Karel DOSKOČIL (ed.), *Berní rula. 2, Popis Čech r. 1654. Souhrnný index obcí, osad a samot k berní rule*, Praha 1954, s.121-122.

SYNOVÉ HRABĚTE MATYÁŠE Z GALLASU

Příloha 21 – Portrét Františka Ferdinanda Ignáce Matyáše z Gallasu

[online].[cit.dne 16.4.2011], Dostupné z: <http://www.smirice.eu/usedlosti/majitel_horineves.htm>

Příloha 21 – Portrét Antonína Pankráce Rudolfa z Gallasu

[online].[cit.dne 16.4.2011], Dostupné z: <<http://www.smirice.eu/usedlosti/smiricko/galas11.jpg>>